

ఉపనిషత్తులు

ప్రశ్నోపనిషత్తు

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు పరీయార్థి

గురు వీరభద్రాచలమూర్తి

గురు శివ మూర్తి

గురు వాణిజ మూర్తి

గురు వాగ్మీకీ మూర్తి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు చక్రాచారి

గురు శాలివాహన

గురు గోపాల మూర్తి

గురు శాంతిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు శ్రీనాథర్

గురు విదార

గురు శరీరలాసి

గురు చైతన్య మహా ప్రభులు

గురు వాణి

గురు శాంతిమేధా స్వామి

గురు వీరస్వామి స్వామి

గురు విమల

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు శ్రీశ్రీ స్వామి

గురు భారత మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంసానాం శిష్య శారదా దేవి

గురు దివ్యానంద

గురు పోలుదాదా

గురు శరణిదే

గురు శమణ మూర్తి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు రుణాచార్య స్వామి

గురు విద్యానాథాచారింగి

గురు పండ్రిశేఖర పరమహంసానాం

వందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో భాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో భాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul

Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

“ మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికీ అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India
Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books
Manuscripts
Palm Leaves (Manuscripts)

Title:
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language:
Scanning Centre: Any Centre

Presentations and Report
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at ICAA Data Center PUNE

D I L I

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none"> Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none"> INSA	<ul style="list-style-type: none"> Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	<ul style="list-style-type: none"> Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	--------------------------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పౌరమార్గిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవనంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. ఆనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

గురుభ్యోనమః.

వ్రగ్గోపనిషత్తు

ఆనుభూతిప్రకాశ, ఆత్మపురాణ వివరణసహితము.

అథర్వవేదాంతర్గతము.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదభాష్యము ననుసరించి
శ్రీకనుపర్తి మార్కండేయశర్మగారిచే
ద్రా యః బ డి న
ఆంధ్రప్రదేశ్ కాలాత్పర్యవవరణములుగలది.

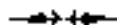

వాఙ్మణ రామస్వామిశాస్త్రిలుఅండ్ సన్స్ వారిచే
ప్రకటితము.

1932.

ప్రశ్న. ౫-౨.

ముందకోపనిషద్వివరణము బొనర్చివచ్చియు ముగ్ధహముగ నీకు తెలుపుచున్నాడను.

ముందకోపనిషత్తు — ప్రశ్నోపనిషత్తు.

౧. ముంద్రాత్మకమగు ముందకోపనిషత్తునందు విద్యలు పరాపరవిభేదముచేత నిర్వచింపబడినవియు, అందలొకావిద్య ఋగ్వేదాదికామనియు, మఱియు కర్తయోగము, ఉపాసనాహూయమనియు మున్నగు విషయములు “జ్యోతిర్జ్యోతేషాశ్వేత్యై ఇతిహర్షయస్త్వీష్టావిహోవిదంబి కరాపైవాదరాత” (ముంద. ౧.౧౪) త్రావరా ఋగ్వేదోయతా కర్వదస్మాను వేద ఇత్యుకల్పాన్వ్యాకరణం నిరుక్తంబోజ్యోతిశమితి) (ముంద. ౧.౧.౪) అను మంత్రములందు దెప్పబడినవి. ఈకర్తాసాసనలు తెలివితేటలము వైరాగ్యసూత్రముగ బ్రహ్మమును పొందింపయను విషయము ప్రథమశ్రీయందు తెలుపబడినది.

౨. ఉపాసనాహూయమగు ఆపరావిద్యకు

చివ విషయములు ద్వితీయ, తృతీయశ్రీలందు తెలుపబడినవి కర్తయోగమగు ఆపరావిద్యయొక్క వివరణము కర్తాండయంచే విశేషించి కలదు కావున ఇచ్చట ఉపేక్షించవలసి.

౩. “అథ పరామయాశక్యకమధికమ్యతే” (ముంద.

అని ఉపనిషత్సమాప్తివఱకు తెలుపబడినది.

రు మంత్ర కర్మమునుబట్టి వివరణము చతుర్థ ప్రశ్న యందు లుంబుడినది.

4. ప్రణావో ధను శ్శలో హ్యర్థా. ముండ. ౨-౨-౪.
ను మంత్రమునందు ప్రతిపాదింపబడిన ప్రణావో ధనువము
యొక్క వివరణము దంచను ప్రశ్న యందు చేయఁబడినది.

౬ ఏతస్మా త్కాయతే గ్రాణః. ముండ. ౨-౧-3.
అను మంత్రమునందు తెలుపఁబడినవిషయము, మఱి కొన్ని
తరవిషయములును శ్శ ప్రశ్న యందు తెలుపఁబడినవి.

శ్రీమన్నారాయణానందులకు వ్యాసభగవానులవారి
చేత ఉపనిషత్సంస్కారమన్వయార్థము చేపఁపబడిన శాస్త్ర
మును ఉత్తరమీమాంసయనీ చెప్పెదను. తిరికే బ్రహ్మసూత్ర
ములనియు పేరు. ఈ బ్రహ్మసూత్రములందీ ప్రశ్నోపనిషదుక్త
ములగు కొన్ని మంత్రములు విషయవాక్యములుగ పరిగ్ర
హింపఁబడియున్నవి.

౧. సూ. శ్శలోపనిషత్కగత్యభిభావాచ్చ,
బ్రహ్మసూత్రము. (౧-౨-౧౬.) నందు

మం అథో శ్శ రేణ తపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా...న్నపు
వలాప తంతే. ప్రశ్నో. ౧-౧౦. మంత్రముమ్మా.

౨. సూ. ఈశ్వరేకర్తవ్యవదేశోత్సవః. బ్రహ్మ. ౧-3-౧3 నందు
మం. ఏతదై వ్యవత్యకామి పరంచాపరంచ...మనోవతి.

ప్రశ్న. ౧-౨

- మం. యువునలేతంత్రిమాత్రేణ... ది... మి... కే. ప్రశ్న ౫-౫.
అను మంత్రములున్నూ.
3. సూ. కవారడి త్త రేభస్యః. బ్రహ్మ. ౧-3-౧౪. నందు
మం. సవీశస్తాత్సవభునాత్. ప్రశ్న ౫-౫. అను మంత్రమున్నూ
౪. సూ. కారణత్యేవచాకాకాదిషు యథావ్యవదిష్టే క్షే. బ్ర. ౧-౪-౧౪ నందు
మం. సప్రాణమపృథతప్రాణాత్. ౬-౪ మంత్రమున్నూ
౫. సూ. ఆవక్తితి వై శేష్యాదితి చోన్నాభ్యుదగమాద్భృతిహి. బ్రహ్మ. ౨-3-౨౪. నందు
మం. హ్యాది హ్యోష ఆత్మా. 3-౬ మంత్రమున్నూ
౬. సూ. అత ఏవచసర్వాణ్యను. బ్రహ్మ. ౪-౨-౨ నందు
మం. తస్తానుసశాంత లేజా. 3-౯ మంత్రమున్నూ
౭. సూ. తానిచలే తథా హ్యహి. బ్రహ్మ. ౪-౨-౧౫. } లందు
౮. సూ. అనిభాగేనచనాత్. బ్రహ్మ. ౪-౨-౧౬. }
- మం. ఏవమేనాస్యపది ద్రవ్యురియాః..... అమృతోభవతి.
ప్రశ్న. ౬-౫. మంత్రమున్నూ చరిగ్రహీంఃః బిదివవి.

ప్రశ్నోపనిషత్తు - వివరణ గ్రంథములు.

సూత్రాదిత్యసహ స్రముశంఠి కేయి రెట్లు మానవుల
యందు హితబుద్ధిగల భగవతియగు శ్రీతి వశలస్తానులకు అధి

కారకారణమ్యము ననుసరించి తెలుసుదగిన విషయములను
 వేదముత్రముల ద్వారాలోధించియు, మఱల తదర్థమును సా
 ధకులగువారలలో పలువు రెఱుంగంగలరొ లేరొ యని
 తలంచి మంత్రవ్యాఖ్యానరూపముగు బ్రాహ్మణభాగమునుకూడ
 గొట్టు ప్రకటించుటో అట్లే మంత్రబ్రహ్మణాత్మకముగు వేదా
 ర్థము నెఱుంగ అవర్తులగు వారికి సులభముగ వేదా
 ర్థము నెఱుంగుటకు మహర్షి యగు వేదవ్యాసులవారు పురా
 నముల నొనర్పిరను విషయము సుప్రసిద్ధమేకదా, అట్లే పూ
 ర్వాశ్రమమునందు మూఢనాచార్య వాసుముచేత విజయనగ
 రసామ్రాజ్యమును దక్షిణహిందుస్థానమునందునిర్మించి వైదిక
 మతమును విమతస్థుల కారికిలోను గాఢుండువటుల కాపాడిన
 మహానుభావులే యత్యాశ్రమమును స్వీకరించి విద్యారణ్య
 వాసుమును ధరించి మంచకత్యాగ్యవేక వేదాంత గ్రంథములను,
 అష్టాత్మకతొఁ నిషత్తులకు వ్యాఖ్యను పలుపుయేగాక అను
 భూతి ప్రకాశిక యను పేర శ్లోకరూపముగ ఉపనిషద్వివరణము
 నొనర్పిరి అట్లే విద్యావైఖ్యలవారి గురువులగు శ్రీమచ్ఛంక
 వాసుములవారు అత్తపురాణ మను పేర శ్లోకరూపముగ ఉపని
 షత్తులకు వివరణము నొనర్పిరి. ఈ రెండు గ్రంథముల నింత
 పఠ కాంధ్రాక్షరములం నెవ్వరున్నా ముద్రించియుండక
 పోవుటచేత వాని నీ గ్రంథమునందు కడపట చేర్చితిని.
 తద్ద్రంథము వ్రాకు పాకముగ పకృత్యతనమాత్రముచేతనే
 అర్థమును సులభముగ ప్రకటించుచుండుటచేత నీనివి

శ్లోఘించి వ్రాయుట అనావశ్యకము.

౧. అనుభూతిప్రకాశము:— విద్యారణాకృతిము.

ఇందు సక్తమాధ్యాయమునందు ప్రశ్నోపనిషద్వివరణము గలదు.

౨. ఇత్తపునాణము:— శ్రీమద్భంకరానందకృతము.

ఇందు సక్తమాధ్యాయమునందు ప్రశ్నోపనిషద్వివరణము గలదు.

ఇక ఈ యధ్యాయములు రెండున్నూ ఈ గ్రంథాంతమున చేర్చబడియున్నవి. మా ౧౩౦-౧౫౨ పుటలు.

3. బ్రహ్మగీత - ఇది స్కాందపురాణాంతర్గతమగు సూత్రసంపాతయందు గలదు. ఈ బ్రహ్మగీతయందు ౧౨ అధ్యాయములు గలవు. 2-వ అధ్యాయమునం దిప్రశ్నోపనిషద్వివరణము గలదు.

సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములను వక్షణగా సంస్కరింపించి ముద్రించి విద్యావ్యాప్తిని ముఖ్యముగ నొనర్చుచున్న శ్రీ వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారు యొక్క అధికారులగు శ్రీయుత వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిలవారు షడమేశ్వరుని యనుగ్రహమువలన ఈ శాస్త్ర, కళ, వైద్య, ముద్ర, మాంధూర్య, శైలిరీయోపనిషత్తులను బీకాకాశ్యపురవివరణములతోడను ముద్రించిరి. శ్వేతాశ్వతలోపనిషత్తులకు ముద్రించుచున్నారు. ధాంకోగ్య, బృహవారణ్యగోప

విషత్తుల నిష్టే ముద్రింపఁగలఁడు. ఇదివఱకు ఆంధ్ర సుహృదనులు శ్రీ లావిల్లవారి ముద్రిత గ్రంథములను పరిగ్రహించి ప్రోత్సహించుచున్నట్లే ఇతోఽప్యధికముగ ప్రోత్సహము నొనర్తురని విశ్వసించుచున్నాఁడు.

ఆంగీకరణ సరి

కా. ర్షా కు క అధికారి.

ఇట్లు,

శ్రీ మహర్షి మార్కండేయశర్మ.

ప్రశ్నోత్తరము

విషయ సూచిక.

ప్రశ్నోత్తరము - పుటలు ౧-౩౧.

ప్రశ్నము.	విషయము.	పుట
	పూర్వ కాలచారములు.	౧౫
౧. మం. విశేషాదిమహర్షి మట్కము ప్రవాహిద్వారాగ్రామం	విద్య లాదమహర్షి నిమోషమునకు వచ్చుట.	౧౬
౨. మం. విశ్వలానమహర్షి ప్రవాహిద్వారము శరణుకొచ్చిన మహర్షి మట్కమును ఒక్కపంచక్పరము నులుల ప్రాచార్య పూర్వకమున నురుకులదానము చేసిన తరువాత వారికిల సంపాదములు ఆదానములయినవి అర్థాపించుట.		౨, ౩
౩. మం. పంచక్పరకాలము నురుకులదానము చేసినతరువాత కాశ్యా యనుదేగు కలంధియకువారు ప్రాచార్యునివచ్చునుండి ప్రస్తుతుత్పారవి విష్వలానమహర్షిని ప్రార్థించుట.		౩
౪. మం. హిరణ్యగర్భుడను ప్రతాపయే ప్రాచులకు కృష్ణింపవలయు ననినలంది రయిప్రాణములకు మిథునముపట్టుకొని నేర్వారా ప్రకండము కృష్ణింపెనని విష్వలానమహర్షి తెలుపుట.		౧౦, ౧౧
౫.౨ మం. కృష్ణికి కారణమొకములగు రయిప్రాణములకుగూర్చి క్రింది		

సంఖ్య.	వివరము.	పుట.
	యే మాతాదండ్రాదిరూప మిధునములసూర్వి తివర్ణుని కుట.	౧౫,౧౬
౯ మం.	నక్షత్రానంద (భూమాది) మార్గము ఇష్టావృత్తకర్తలు మన్నునువారి వివరణము.	౧౭-౨౦.
౧౦ మం.	ఉత్తరాదిత్య (ఆర్విరాది) మార్గము.	౨౦-౨౨.
౧౧. భం.	భంజ్యరాక్షసుడను అదిగ్యుని వర్ణనము	౨౩,౨౪
౧౨. మం.	జూసాక్షతుడగు ప్రజాపతియొక్క వర్ణనము.	౨౪,౨౫
౧౩. మం.	అహారాక్షాత్ క ప్రజాపతివర్ణనము.	౨౫,౨౬
౧౪. మం.	అచ్యుత్ క ప్రజాపతివర్ణనము.	౨౬
౧౫,౧౬. మం.	ప్రజాపతి ప్రక ఫలకవర్ణనము.	౨౭-౩౦
	ఈ ప్రకాశముల వెలివేటి ఇతివృత్తాంతము.	౩౧

ద్వితీయ ప్రశ్నము - పుటలు ౩౨-౫౦

౧. మం.	భాగ్యపుత్రుడు వైదికమునువాడు ఈశానుని కాచా యినా కెంతటి వాణి? శ్రీమణి దేవుడు అని నమ్మ లాదుని ప్రశ్నించుట.	౩౨
౨. భం.	విద్యుద్ధాదుడు అభ్యాసుల శాస్త్రాస్వకముగ వమాధానము నొనగవలెనని ఆకాశాది కుండలు-లేంద్రియాధిమాని జీవకలు కుటు యా జీవమును కాచామిదుర్వాచారి వదింపువలె కలహించుట.	౩౩,౩౪
౩. మం.	ధూలేంద్రియాధిమాని జీవకల కలహించుటగాని ప్రాణ జీవక మీలా ఎవ్వమిక్కు జీవమును వదిలించుట లేదు, నేనే వదిలించుదుర్వాచారి చెప్పుట.	౩౫,౩౬

మంత్రము. నిష్కమము. పుట. ౧౧.
 ౪. మం. ప్రాణదేవతచెప్పిన విషయమును భూలేంద్రియాల్లిమాన
 దేవతలు విశ్వసించకపోవుటవలన వారికి విశ్వాసము కల
 నిష్కమిమిత్తము ప్రాణదేవత తాను దేహమునుండి
 బయటికి వెళ్ల వలదన నే భూలేంద్రియములు నిష్కమ
 లయి ప్రాణదేవతయందు విశ్వాసమునగిరి ప్రాణదేవ
 తను వ్యతిరేకము. 32, 3౩

౫. ౧౩. మం. భూలేంద్రియాల్లిమాన దేవతలు ప్రాణదేవతకు కొని
 యాముట. 3౪-౪౦

తృతీయ ప్రశ్నము - పుటలు ౪౧-౬౯.

౧. మం. ఆశ్వలాంశుర నోత్రోక్త్యుజ్జ్వలనం కోనజ్యోతిషు ప్రాణ
 దేవత స్థితిస్థితిస్థితి? ఈ దేహమునకు జ్యోతిస్థితి
 యుంది? దేహమునకు జ్యోతిస్థితి? దేహమునకుండి
 యొట్టువోవును, బాహ్యుని అధిభోవి, అభిభవత య
 న్నుల జ్యోతిస్థితి యును? అధ్యాత్మికగను జ్యోతిస్థితి
 యును? అని వివరించుట. ౪౧-౪౩

౨. మం. కోనజ్యోతిస్థితిస్థితిస్థితి తీ క్షరమునొనగుట. ౪౩, ౪౪

౩. మం. కోనజ్యోతిస్థితిస్థితిస్థితి మొదటి కెందు ప్రశ్నలకు నమాధా
 నము. ౪౪-౪౬

- ౪. ౪౫, ౪౬. మం. ,, మూడవ ప్రశ్నకు నమాధానము. ౪౬-౪౯
- ౫. మం. ,, నాలుగవ ప్రశ్నకు నమాధానము. ౫౦, ౫౧
- ౬. మం. ,, ఐదవ ప్రశ్నకు నమాధానము. ౫౨, ౫౩
- ౭. ౫౦. మం. ,, అణవ ప్రశ్నకు నమాధానము. ౫౪-౫౬

చరిత్రము.	విషయము.	పుట.
౧౧,౧౨. చరి. ప్రాచీనమహాభారతము నిర్ణయము సజీవికవాది బహుమతిపైఠము శృతీయప్రశ్నమునకు సంబంధించిన యితని స్త్రోత్రాగమము.		౬౯

చతుర్థ ప్రశ్నము . పుటలు ౨౦-౧౦౧.

౧. చరి. ౧. నగ్గనో శ్రోత్రమునకు దోర్ణాయుని కేహమనమునకు ఇంద్రియములలో ఏయింద్రియములు ఇంద్రియమందు ను? ౨. వియంద్రియములు కుక్కనిదముందును? ౩. వ్యక్తములు మామవారివ్యయో? ౪. నిద్రానుభవము ననుబదింపవారి వ్యయో? ౫. శాస్త్రక్ష్మివ్యవ్యాపార ము లందీయవ్యవయమునందు నే తిదింద్రియాధిపతి వేకలు లచ్చులు విశ్రమించియుండును? అని ప్రశ్నలు చివ్వు క్షింయుట.		౨౦-౨౪
౨. చరి. ౧౨వ ప్రశ్నకు సమాధానము.		౨౪-౨౭
౩. చరి. ౨వ ప్రశ్నకు సమాధానము.		౨౭-౨౯
౪, ౫ చరి. ౩వ ప్రశ్నకు సమాధానము.		౨౯-౩౦
౬. చరి. ౪వ ప్రశ్నకు సమాధానము.		౩౦-౩౨
౭, ౮, ౯ చరి. ౫వ ప్రశ్నకు సమాధానము.		౩౨, ౩౩
౧౦, ౧౧ చరి. అక్షరవ్యయవనిర్ణయము.		౩౩-౧౦౦
౧౨. చరి. అక్షరవ్యయ నిర్ణయము.		౧౦౦
ఈ ప్రశ్నకు సంబంధించిన ఇతర స్త్రోత్రాగమము.		౧౦౧

మొదట.

విషయము.

పుట.

పంచమ ప్రశ్నము . పుటలు ౧౦౨-౧౧౪.

౧. మం. కలిప్తుక్తుడగు పశ్యకామియే ప్రణవోపాధవములగు కలిగెడి ఫలమును వివరించుట. ౧౦౨-౧౦౪

౨. మం. ప్రణవము-(పీఠకారము) కరావం ప్రణవములు తెలిపిరి ప్రణవములు, దీనిని ఎట్టిరాజములో ఉపాసించునో అట్టిఫలమును సాధకుఁడు పొందుననియు వివరించుట.

౧౦౪-౧౦౬

౩. మం. వికనాశ్ర ప్రణవోపాధవములగు కలిగెడి ఫలము. ౧౦౭, ౧౦౮

౪. మం. ప్రణవస్థితియ నూత్రోపాధవములగు కలిగెడి ఫలము.

౧౦౮, ౧౦౯

౫. మం. మాత్రాతయనవివృత ప్రణవోపాధవములగు కలిగెడి ఫలము.

౧౦౯, ౧౧౦

౬. ౭. మం. ప్రణవోపాధవములగు కలిగెడి ఫలము

౧౧౦

మష్ట ప్రశ్నము . పుటలు ౧౧౫-౧౧౭.

౧. మం. భరత్యారాత్మక్తుడగు కుశీకుఁడు పాదకకంఠగు ప్రయోగవలనా తెప్పఁదని వివరించుట. ౧౧౫-౧౧౬

౧౧౫, ౧౧౬

౨. మం. * పాదకకంఠాత్మక్తుడగు ప్రయోగ దీక్షా-ముఖంజీ యుక్తాఁడని వివరించుట నమాదానము తెల్పుట.

౩. మం. వివిధములగు నే నీ దీక్షాముఖం కుంటున్నారని,

చంద్రము.

విషయము.

పుట.

పక్షిలేకప్పు నీ జేనాముకంబుంటి నేను బయటికి వెళుచి
ఈ ప్రయత్నమును బది దరిమిళ్లము: బాలాపిండుట.

౧౧౯-౧౨౦-౧౨౩.

౪. చంద. దరిమిళ్లమును ప్రాణాదిషాదేశకళలను స్పష్టించుట.

౧౨౩-౧౨౬

౫. చంద. యాదేశకళలను దరిమిళ్లమునకుఁగల సంబంధము. ౧౨౬-౧౨౯

౬. చంద. షాదేశకళావిశిష్ట్యదగు ప్రయత్నని తాను జీర్ణించియున్న
కాలమునందే సాధనశిలుంగవలయునని నిరూపించుట.

౧౨౯, ౧౩౦

౭. చంద. పిచ్చుకాముఁడు భవసాధానమునొప్పి ఇంకకంటే తెలుగు
కావఃభాగిని లోపములేవని తిక్కానులయి కవితవలెనున్నది
కుమాదులకు చెప్పుట.

౧౩౦, ౧౩౧

౮. చంద. పిచ్చుకాముఁ డువ జీవించిన అష్టావిద్యను గ్రహించిన మఱి
కానిచున్నా పుష్కము సంకల్పాదికరంగముతో జూర
మ్యుఃభగు పిచ్చుకాముని స్తుతించుట.

౧౩౧, ౧౩౨

ఉత్తరకాండేశకళను.

౧౩౨

పన్నకళ్ళి మఱింబంధించిన ఇతర గ్రంథభాగము.

౧౩౩

౧. శ్రీమద్విద్యారణ్యులవారు ఉదనిపత్తులకు నివరణముగ
నొనర్చిన అనుభూతిప్రకాశకమును గ్రంథమునందు
ప్రశ్నోపనిషత్తులకు నివరణమునకును వక్రమాధ్యాయము.
౧౩౪-౧౩౫

మంత్రము.

విషయము.

పుట.

౧. శ్రీమద్విష్ణుకరానందలవారు దీక్షదినర్మితము లభయదూష
 యుగ నొవర్చిన జన్మపురాణశ్రావణమునందు ప్రశోభ
 విష్ణునకు వివరణయొనమను పుస్తకాధ్యాయము.

౧౪౫౦౫౧.

—

శ్రీ నందిశాస్త్రి వారు వారు వారు.

ప్రశ్నోపనిషత్తు.

(అథర్వవేదాంతర్గతము)

ఆంధ్రటీకాతాత్పర్య వివరణసమన్వితము.

ప్రథమ ప్రశ్నము.

పూర్వకాంతి సావనంత్రములు.

ఓం భద్రం శత్రుభి శ్శ్రీణుయాను దేవాః
భద్రం యశ్యేమాక్షభి ర్యజత్రాః,
స్థితై రంగాః సుష్టువాన్ఽపి త్తనూభిః
వ్యకేషు దేవహితం యదాయుః.

౧

ష్టస్తి న కంఠో వృద్ధశ్రవాః
ష్టస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః,
ష్టస్తి న స్వాశ్వాః అరిష్టనేరీః
ష్టస్తి వో బృహస్పతి ర్షథాకుః.

౨

ఓం శాంతి శాంతి శాంతి.

వచ. భద్రం కర్ణభిః శ్రుణుయాదు దేవాః భద్రం వశ్యేను ఆక్షభిః
యత్రాః, క్షిరైః ఆంజైః కుంభ్యవారణః కనుభిః పృశేయ దేవహింసం యత్
అహుః.

వృత్తి నా ఇంద్రా వృక్షక వా వృత్తి నా త్రాహ నిశ్యజేవా.
వృత్తి నా తార్కల్య అగస్త్యేనమిః వృత్తి నా బృహస్పతి వచాత్. ౧
ఓం కాంఠి క్షాంఠి క్షాంఠి.

టీక. దేవాః = పీయిం ద్రాదిదేవతలారా! (వయం = అచార్యులకై
వాచలమనుమేము) కర్ణభిః = మాలో శ్రేణ్రియములచేత, భద్రం = శ్రీ
స్మృతివాక్యయావమను మంగళశబ్దముఁడఁమును, శ్రుణుయాదు = వింటి
ముగాక! (మీయమగ్రసాములకు యెల్లప్పుడు శేదాంకవాక్యరాశిముల
అలంకఁచుచుండుముగాక. ఇటుల వర్షంబున క్రవణ, కపర్ధిమవన, తదనుయాహ
చరణములచేత) యత్రాః = త్రాహియులయొద్దఁ (మేము), ఆక్షభిః = శ్రీముల
చేత, భద్రం = మంగళ శబ్దకృత్యలాశిమును, వశ్యేను = మోసెదము
గాక. ఆంజైః = వక్షిరాదులకు ఁ ద్రశాదాదికములును ఆను అవయవముల
చేతను, కనుభిః = అవికలములను కఠిరములచేతను (సూడికొనియన్న మేము),
పృశేయవాంఠి = మీనాటాదియైవ మునివచేయుదున్నవనయై, దేవహింసం = భగ
వంతునిచేత నుజొందఁగఁబడిన, యత్ = నీ, ఆహుః = (౧౧౩, యో, తే ౧౨౦.
సూ. చరిమానాతాంఠం సంఖ్యార్థసంఖ్య) అయమృగలకో, కథే = ఆ (సం
ఖ్యార్థ మయిన) అయమృతు, పృశేయః = ఆకాలమృత్యు, రోగ, భగవదాదికముల
వలన అయమృగింనులముగాక) వశ్యేనా = మోసెదముగాక.

టీ. వృక్షక వా = మహాత్ములచేత క్రుత్తికృతిపురాణములందు
కానియాదఁబడిన మహాత్ముల యింద్రుఁడగుకాఁ (కల్యాచార్యులకుఁ) యాదు,
వృత్తి = (శేదాంకాభ్యయన, క్రవణ, కపర్ధాదిష్టాగములకొఁబడు) క్షేమమును,

దధాను = కలంగఁజేయుఁగాక. దిక్పవేదా = పర్వము కలిపిన, పూమి = పూమియనుచేరిన, నఁ = (శిష్యులార్యులకుఁ) మాకు, వ్యస్తీ దధాను = ఊచు నును కలంగఁజేయుఁగాక. అర్హువేదిక = అహింసను సంకీర్తించుచున్న, తాత్పర్య = గరుమఁచి, నఁ = (శిష్యులార్యులకుఁ) మాకు, వ్యస్తీ దధాను = ఊచునును కలంగఁజేయుఁగాక. బృహస్పతిః = బృహస్పతి, నఁ = మాకు, వ్యస్తీ దధాను = ఊచునును కలంగఁజేయుఁగాక.

పీఠావ్రణాః వేషక నాయం దమగ్రహము కలిగియుండుగాక, కాంతి (ఆస్తు) = ఆధ్యాత్మికతావకాంతి (ఆనుఁగాక) కాంతి (ఆస్తు) = ఆధి భౌతికతావకాంతి (ఆనుఁగాక) కాంతి (ఆస్తు) = ఆధిదైవికతావకాంతి (ఆనుఁగాక).

తాత్పర్యము. 1. యజుర్బ్రాహ్మీవకలాతా! మాయసుగ్రహమునకును యెల్లప్పుడు శిష్యులార్యులకును మేము మార్గపులలో క్రుగిష్టకీపులాణ వస్తువుయిన సస్యకీర్ణాంశమున ఆలకించుదుండుముగాక. ఇట్టి సర్వాత్మక యజు, కవర్ణమనన, కసర్థావరణములచేక వక్త్రులనుయిన మేము కర్మకాల సర్వావస్థలయందున్న సత్కార్యములనే హామయంతుముగాక. భగవంతుడు మాకయగ్రహించి యిచ్చియున్న కవరణావ్యభాషియవములు కాయా-కర్మ లను చక్కఁగా నిర్విహించుటకు సమర్థములుండునుండి ఆశించు మోగించిన సంపూర్ణానుష్ఠాను అవఁగా ౧౦౩, లేక ౧౩౦ సంకల్పరములు అకాల మరణ, ఆధిస్థ్యాధ్యాని నువచ్చుటలేక చక్కఁగా తపించింపించుముగాక.

కులెష్ట్యగ్నిప్రణామలంకు మిగుల గొనియారఁబడిన ఇంద్రుడు శిష్యులార్యులకును మాకు ఊచునును కలంగఁజేయుఁగాక. అహింసను పర్వదా కావాయులయందు కరుణించెను గరుమఁచు శిష్యులార్యులకునుమాకు ఊచు నును కలంగఁజేయుఁగాక. కలయనుకలిపిన నూయ్యఁడు, లేక పూమియను చేషక శిష్యులార్యులకును మాకు ఊచునును కలంగఁజేయుఁగాక. శిష్యు లార్యులకును మాకు బృహస్పతి ఊచును కలంగఁజేయుఁగాక.

మఱు అర్హ్యులక, అధిభాగిక, అధిపైతికములను ప్రవిధములయిన
 భావములు కవింబుగాక.

వివరణము:—కాంతి కాంతముం ద్రవిషయకమున దర్శయగూర్చి మేము
 ప్రకటించిన మొదటి భాగమున దర్శయముయొక్క 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ప్రకరణము
 చూడవలసివచ్చును.

ప్రశ్నోపనిషత్తు—౧-వ యంశము.

మూ సుకేశా చ భారద్వాజ శైబ్య శ్చ సన్యకామ స్వా
 ర్థాయలే చ గార్గ్యః కౌషల్యశ్చాశ్వలాయనో భార్గవో
 వైతస్యః కలంఠీకాశ్చాయనస్తే వైతే బ్రహ్మవిద్యా
 బ్రహ్మవిష్టాః పరిం బ్రహ్మన్వేషమాగా ఏష వావైత
 త్పర్వం వశ్యతీతి తే వా సమిశ్చాయా భగవంతం
 విప్రులాప ముపసన్నాః. ౧

వద. సుకేశా చ భారద్వాజ శైబ్య చ సన్యకామః సోశ్చాయలే
 చ గార్గ్యః కౌషల్య చ అశ్వలాయనః భార్గవః వైతస్యః కలంఠీ కాశ్చా
 యనః తే ఏ-వైతే బ్రహ్మవిష్టాః బ్రహ్మవిష్టాః పరిం బ్రహ్మ అన్వేషమాగా
 ఏష వా వై తే తే సన్యకాశ్చాయనా భగవంతం
 విప్రులాపం ఉపసన్నాః. ౧

టీ. భారద్వాజ = భరద్వాజావిపుల్యుతః, సుకేశాచ = సుకేశుః
 రుచి, శైబ్యః = శివీయశవావిపుల్యుతః, సన్యకామః = సన్యకామః
 శుక్రు, గార్గ్యః = గర్గ్యో శ్రోతృశ్చుచుః, సోశ్చాయలేచ = సోశ్చాయ
 లేయశ్చు, అశ్వలాయనః = అశ్వలాయనవిపుల్యుతః, కౌషల్యః చ =
 కౌషల్యశ్చుశ్చు, వైతస్యః = విద్యుదేవశుక్రుశుక్రు = స్పందిన, భార్గవః =

తేద్యంబున నుకేతుఁడుమున్ను నుత్తమురుమహర్షులు బగునా బ్రహ్మమునే వరదా)త్తా ముఖగా భావించి తీహాసించుచున్నవారులు అట్టి వగుఁబ్ర)త్తాము విక్కము కావని ఎఱిగినవారయి రిక్కరుగు వరదా)త్తా మెట్టిదో తెలిసినవారునను అట్టివరదా)త్తాముగలవారయి నన్నట్లఁదెను తుసేద్యంబునుచూర్చి వరదా)త్తా (అనగా వరదా)త్తామును సూక్ష్మియి అంకయు) చెప్పులఁబదవి భావించి నవిత్తాము అయి భిగదానుభవం బిచ్చుఁగదనుచూర్చి నిరూపించిరి.

వివరణము:—'ముందకము, ప్రశ్నము' అనియెడ తీయిషత్తులు తెందున్నా అశర్యవేదాంతకర్తములు. అందు ముందకమునను కుంక్ర యావము, ప్రశ్నోపనిషత్తు బ్రాహ్మణయావము. ముంక్రత్తకమును ముందకో పనిషత్తువంద "త్యే విశ్వేవేదికత్యే ఇతి వా న్న యన్వ)త్తావిశోషదంబి భరా వైవావరా వ" నుండక. ౧. ౧. ౪. అని వివరము తెలియి తెద్యంబు యొన్నది. అదియును శాండిలీయును అభరావిక్కయనగా ఋగ్వేదావిక మనియు, భరావిక్కయనగా ఆవరమాక్తను పొందింకశేయునట్టియియురియు "కత్తావరా ఋగ్వేదో యితాశ్వేద స్పృశువేద క్షియా లోపాన్వ)క్రణం వినుక్రం ధంకో త్యోరిషమితి. అథ ఏతా యయా తదావర మధికమ్యుశే" ముందక. ౧. ౧. ౫. చెప్పబడినది.

ఈవివరము తెలియిలో మఱియ అభరావిక్క కర్తయూపనిషత్తు, తి సావతాయావనిషియు ద్వివిధముయియున్నది. అందు కర్తయూపనిషత్తు అభ రావిక్క కర్తయొడయందే విశేషముగ వివరింపబడియున్నది. కావున దానిని ఇచ్చట మఱియ వివరింపట యభావిక్కము.

తి సావతాయావనిషత్తు అభరావిక్క తీయిషత్తుయొక్క ద్విధియ, త్విధియ ప్రశ్నోపనిషత్తు ముగ వివరింపబడును.

ఈకర్తోపాదనలు శాండిలీకి ప్రథమ వైరాగ్యియూపనిషత్తు బ్రహ్మ యును పొందుటయేయిను విషయము ఈ ప్రథమ ప్రశ్నమునందే స్పష్టికరింప బడును.

ముందకమునకు "అథ యా యయా తదక్షర మధిశ్యుతో" ముందక. ౧. ౧. ౫. మొదలకొని ఆయంకరికత్వమా ద్విజను బహువిధ్యైవ్యుః అవేది. ఇతరు వానినినుండిన వివరణము ఈ ప్రశ్నోపనిషత్తుయొక్క ౪. ౫. ౩ ప్రశ్నములందు చెప్పబడును.

అందులో "తదేత క్షకర్ణం, యథా మదీప్తాల్" ముందక. ౨. ౧. ౧.

"విశోష్య హ్యమా ర్షః పురుషః" ,, ౨. ౧. ౨.

అవేది సంక్రమ్యయనయొక్క వివరణను. ౪-వ ప్రశ్నయందున్నది;

"క్షుణ్ణో ఘ క్షురోచ్యత్వా" ముందక. ౨. ౨. ౪ అను సంక్రమణందు ప్రతిపాదించబడిన క్షుణ్ణోచ-బహువిధ్యయనా ౫-వ ప్రశ్నయందున్నది; "వితస్త్యాయ రే వ్రాణః" ముందక ౨. ౧. ౩. అను సంక్రమణందున్నది, ఇతరక్రమ్యైవ్యుః అవేది విషయములయొక్క వివరణము ౩-వ ప్రశ్నయందున్న వివరింపబడును.

రథమప్రశ్నము—౨-వ సంక్రమము.

ము. రాకానా స ఋషి రునార భూయ వివ తపసా బ్రహ్మ చక్షేణ శ్రద్ధయా సంవస్సరిం సంవత్స్యథ యథాకా మం క్రశ్నో వృత్త్యథ యది విజ్ఞాస్యామ వ్యర్షం మా నో వక్ష్యామ ఇతి.

దవ. రాకా నా సః ఋషిః ఉనార భూయః వివ తపసా బ్రహ్మ చక్షేణ శ్రద్ధయా సంవస్సరిం సంవత్స్యథ యథాకామం క్రశ్నో వృత్త్యథ యది విజ్ఞాస్యామ వ్యర్షం మా నో వక్ష్యామః ఇతి.

టీ. సః ఋషిః—అర్షిణాదనుచ్ఛ్వి, రాకానా—అనుకూర్షంతునూర్షి, ఉనారమా = ఈదెవ్యంతోపువిధముగా; ఇతిశబ్దం. (యూయం = వివరణ)

భూయోపి నమః అల, తపశాంబు ద్రియస్త్వ మామనోదను, బ్రహ్మరద్యేణాం బ్రహ్మదర్శనమతోదను, శ్రద్ధయా శ్రద్ధతోదను, సంవత్సరంబుకనంవత్సర కాటనం, సంవత్సర్యభంకురుతు క్రూపాదగులయి తిండుడు. (సీత) యథా కాశం = మిఠియిస్తామిసారము, ప్రకాశం = ప్రకాశములను, పృథ్వీకాటమ నుండు. (తేజ = మిఠిగీక ప్రకాశమునుగూర్చి) విజ్ఞానాధిపతి యది = తేజులు ఎఱిగియింపు యెదల, చి = మిఠిను, సర్వం మాతంశయం, మన్యమి ఇతి = చెప్పఁగలదు (ఉవార = తరికెను).

కా. తపశముగా బ్రహ్మరద్యములను తప్ప వమిఠియింపట్టియు కలవ్యు లంబుట్టియు మగేక, సత్యకామాది ము మహర్షులను కిప్ప లాకమహర్షి మాదివారము మిఠిగీకలకే బ్రహ్మరద్యంబింపుములు లుంబ తపస్సులయవల మఱల ఒకనంవత్సరమువఱకు తలెండి యలయ, బ్రహ్మదర్శనియనుము గలవారలయి, ఆత్మికర్మవిధి కలిసి, ఆవరముగలవార లయి వాయాశ్రమముభంకు నునుకూడ వలంబులు వివరింపుఁడు. ఆ సంవత్సరముంకయు నిటుల యెఱు ద్రిచేసింపింప విఠాలో ఎఱిగి మిఠి యమై ఆమిగవలమునకు తలంబుగలతో అనియండును విఠారంవఱు ఆదు గతయును. విఠరదీప విషణ్ణము కాక తెలిసినయెన్నయెదల అనియం మనుగూర్చి నేను విఠాను తెప్పలంబు అతి కిప్పలాదుండు అదులంబులెను. "నాకు తెలిసియున్నయెదల తెప్పలను" అది తెప్పివది కిప్పలాదువఱ అర్చి విషణ్ణములు తెలియకనాడు. తర్వాతాదనను గర్వము లేక క్రమ మయింప చిత్తముగలవారు కాత్మజ నటుం చెప్పి కాదని తలంపవలయును.

వివరణము:—కిప్పలాదుమహర్షి విఠరదీక ప్రకాశం వయాధానము కాక తెలిసినయెదల చెప్పలంబు అని విషణ్ణమునూరనాస్థము చెప్పినాడు గాని అర్థావసారేత కావనియెదీ నియంతు ఆమహర్షులదీక ప్రకాశంబిం దిగి వయాధానము తెప్పలదేకే నువము గ్రహింపవలయును.

ప్రశ్నము! ఆంధ్రప్రదేశ్ సామ్రాజ్యనివారణసమన్వితము. 9

ప్రశ్నము—3-వ సంక్రము.

మూ. ఆంధ్ర కలంధీ కాళ్యాణము ఉపేత్య పుత్రవృక్షభగవంతుః
కుతో హ వా ఇమాః ప్రణాః ప్రణాయంతే ఇతి. 3

మన. ఆంధ్ర కలంధీ కాళ్యాణము ఉపేత్య పుత్రవృక్షభగవంతుః
హ వై ఇమాః ప్రణాః ప్రణాయంతే ఇతి. 3

టీక. ఆంధ్ర = ఒక సంవత్సరము ప్రస్తుతవర్షముచేసినదియ, కాళ్యాణము
అనునది = కాళ్యాణమునుదను, కలంధీ = కలంధీ యనునామము, ఉపేత్య =
విద్యుతాదుని సమీపించి, భగవంతుః = భగవంతుడగును కీర్తనాచారమునాటికి,
ఇమాః ప్రణాః = ఈ ప్రాంతానికి ప్రజలు, కుతో ప్రణాయంతే = ఎవనియొక్క
సంది పుట్టుచున్నారో, ఇతి = అనినది, పుత్రవృక్ష హ వై = ఆదిగవు.

తా. విద్యుతాదునుసమీపించి చెప్పినచోప్పున ఒక సంవత్సరకాలము ప్రస్తుత
వర్షమువచ్చినదియ అనుమాలును మహానుజులొక కర్మయనుదను మహాను
యొక్కనువనునుదను కలంధీయనునామము విద్యుతాదునుసమీపించి
కీర్తనాచారము! ఈ ప్రాంతానికి ప్రజలు ఎవనియొక్కను పుట్టుచున్నారో
అని అడిగెను. (ప్రశ్నమున పరప్రశ్నమున తెలిసికొనవలయునను కలం
కుతో అచార్యుని సమీపించవలయును ప్రణావని పుట్టి వెలుల నొకకప్పుని
యనునను యనునకము కాదా? యనునది సంశయము కలంధీయను
కావున తక్కువయినావశోదార్థము క్రుతికాకృష్ణముని ధూర్జిత్తర బంద
యనుల విచారించి క్రమద్వందభగవాను డీట్లని చెప్పెను:—) అతర
విద్యుతకర్షణమును, భాగవంతునివచ్చునను కర్మను విధులును లభించు
గలతో దానిని చెప్పవలయును క్రుతి వృద్ధిప్రశ్నమును తెలిసదని ఎఱుగ
వలయును.

ప్రథమప్రశ్నము.—గీ.ప. మంత్రము.

మా. ఆదిత్యో హ వై ప్రాణో రయి శేవ చంద్రమా రయి
 యో వీత త్వర్వం యస్తూర్తం చా మూర్తం చ తస్మా
 స్తూర్తిరేవ రయి. ౫

పద. ఆదిత్యో హ వై ప్రాణో రయి వీచ చంద్రమా రయి వై
 యో వీత త్వర్వం యో మూర్తం చ అమూర్తం చ తస్మాత్ మూర్తిః
 వీత రయి. ౫

టీ. ప్రాణో హ వై = (భక్తుకుఁడగు) అన్నియే, ఆదిత్యో = సూర్యుఁడు,
 రయో వీచ = అన్నయే, చంద్రమా = చంద్రుఁడు, యో = ఎక్కడికి,
 మూర్తం చ = స్థూలమున్నూ, అమూర్తం చ = సూక్ష్మమున్నూ (కలపో),
 వీతన్ త్వర్వం = ఇది అంశయు, రయి వై = రయియే (అన్నయే) గదా.
 తస్మాత్ = అమూర్తామూర్తవిభాగముతో, మూర్తి వీచ = మూర్తమ
 యవేది (=అనగా మూర్తములయిన కృతీకృతేకస్మిన్), రయో = అన్నియే.
 (అవి విషయకావయవీ దలిశేష.)

తా (తెనుకటిచూత్రమునందు రయి ప్రాణమిలు సృజించఁబడెనని
 దెప్పుచుండెను. సద్వివేకమును క్రింది యెఱవ్వదున్నది.) అత్తయిగఁగా
 భక్తుఁడగు అన్నియే ఆదిత్యుఁడు, ప్రాణుఁడఁగా అన్నియని నెప్పుఁడు
 యన్నాఁడు. రయి అనగా అన్నయే, అయన్నయే చంద్రుఁడు. అత్త
 (పోత్త)యే, అన్న(పోత్త)యే, అను నీరెందున్నూ ప్రకాశింపింపింప
 గాత్రం వికల్పమాకయే. ప్రకాశి దిద్దితమయిన ప్రధంకమునందు మూర్త
 మునియు, అమూర్తమునియు, మూలమనియు, సూక్ష్మమనియు నెక్కడి
 కలపో అది యంశయు రయియే—అనగా అత్తయన—భక్తుఁడుయే,

అన్నము—భక్త్యమును అంశయే రయయే. యాత్మములనగా భృశి, అలము, అగ్ని, ఆనూర్తములనగా వాయు, ఆకాశములు, ఈయంభ యము మూర్తామూర్తనిభౌగము వేఱుక నిలమాన్త నిరవేతక నియమవి కెప్పలనుచున్నది. యాత్మామూర్తములు తెలియించున్నా మూర్తములు (భృశివృష్టేభ్యులు) ఆనూర్తములవేత (ఆనూర్తములనగా ఆకాశ వాయుభౌగవేత) భక్తింభలనుచుండుటవేత రయ యవి అనగా అన్నముని కెప్పలనుచున్నది.

ప్రకృత ప్రశ్నము—౨.౪.౪. కుంకరము.

ము. అథా౨౬౬౩వ్య ఉదయే న్యక్త్యాచీం కిశం ప్రవిశతి
 తేన ప్రాచ్యా వ్యానా వ్రక్షిషు సు నిభల్తే యద్వక్షి
 నాం యత్ప్రీతీచీం యదుదీచీం యదభో యదూర్ధ్వం
 యదంతరా విశో యత్పర్వం ప్రకాశయతి తేన నర్వా
 వ్యానా వ్రక్షిషు సు నిభల్తే. ౬

పద. అథ అనిర్వ్య ఉదయో యో ప్రాచీం కిశం ప్రవిశతి తేన
 ప్రాచ్యా వ్రాచా వ్రక్షిషు సు నిభల్తే యో వక్షిణాం యో క్రతీచీం
 యో ఉదీచీం యో అభో యో ఉర్ధ్వం యో అంతరా కిశో యో
 పర్వం ప్రకాశయతి తేన నర్వా వ్రాచా వ్రక్షిషు సు నిభల్తే. ౬

టీ. అథ అనిర్వ్యుః, అనిర్వ్యుః అనిర్వ్యుః, ఉదయో = ఉదయంతు
 చున్న వాయు, యో అనిర్వ్యుః ప్రకాశయతే, ప్రాచీం కిశం = ప్రాచీనము, క్రతి
 క్రతి = వ్యాపించుచున్నాఁడు, తేన అనిర్వ్యుః ప్రకాశయతే, ప్రాచ్యా, వ్రా
 చా = అనిర్వ్యుః కిశం = కిశం ప్రాచీనము, అభో = అభయము, అంతరా =
 భ్రష్టే అనిర్వ్యుః వేతము వేయించుచున్నాఁడు. యో క్రతీ

దక్షిణాభ్యుదిక్కును, యోక్ ప్రధీరీం=విద్యుప్ర కాళముచేత పశ్చిమాభ్యుదిక్కును, యోక్ ఉదీరీం=విద్యుప్ర కాళముచేత ఉత్తరాభ్యుదిక్కును, యోక్ అక్షిం=విద్యుప్ర కాళముచేత క్రిందిభాగమును, యోక్ ఉర్ధ్వం=విద్యుప్ర కాళముచేత ఉత్కర్షణ దిశను, యోక్ ఆంకరాదిశం=విద్యుప్ర కాళముచేతను దిక్కులములను (అనగా అవాంకరీభ్యుదిశలను), యోక్ పద్మం=విద్యుప్ర కాళముచేత నలల ప్రబంధమును, ప్ర కాళయం = ప్ర కాళింక, కేయంతున్నాఁడో, తేన = ఆర్షణీయప్ర కాళ వ్యాప్తిచేతనే, సర్వాన్ ప్రాణాన్ = సకలవిద్యులగున్న ప్రాణములను, రక్షయంత్యి=దరింపజేయుటయందు, ముద్ధతై=చేయుకొనుచున్నాఁడు.

కా. అనుబంధమున ప్రాణము సరోవరభోక్తృతయ్యును, అద్యము అనగా భోగ్యరూపమును ప్రాణరూపుడనచున్నాఁడు. ఆత్మయు (భోక్త) అద్యము (భోగ్యవస్తువు) అను నెంటున్నూ ఒక్కటి యేదిభముగానుండును! అనుటకు సమాధానము చెప్పబడుచున్నది:—ప్రాణర్షయూత్పాదకం అది క్యుండు ఉపయమును పొందుదున్నవాఁడై—అనగా ప్రాణులవేల్పేంద్రియములను గోచరీభూతుఁడై యెప్పుడు యాచ్యుదిక్కును తన కిరణ ప్రసారముచేత వ్యాపించుచున్నాఁడో అదిభములను క్షణియిరింపజేయుచేత అదిక్కుపండువు ప్రాణీకాళమును ఆపవించుచున్నాఁడు. అనగా వ్యుప్ర కాళముచేత అదిక్కులందుండునల రవ్యాధ్యములను పాన్యంకరములందు క్షణియిరింపజేయుచుచేత ప్రకాళింకం కేయంతున్నాఁడని భావము) అదేంధముగ దక్షిణము, పశ్చిమము, ఉత్తరము, క్రిందిభాగము, ఉర్ధ్వభాగము, అవాంకరదిక్కులు, కేక్రీవ నలలప్ర దేశములను విద్యుఁగిరింపజేయుచేత ప్రకాళింక=కేయంతున్నాఁడో, ఆయాదిక్కులందున్న విద్యులందును అంతటమునల ప్రాణీకాళములంతయు క్షుప్ర కాళవ్యాప్తిచేత క్షణియిరింపజేయుటలే ఆ ప్రాణీకాళ కాన్యంకరములందుండునలల చేయు

ద్రవ్యసంక్రమము—8.6 సంక్రమము.

మూ. ఏ ఏష వైశ్వానరో విశ్వయావః ప్రాణోఽస్మి దుశ్చ
యతే తదేత దృవాఽభ్యుక్తముః— 2

రవ. యో ఏషః వైశ్వానరో విశ్వయావః ప్రాణః అస్మి ఉదయతే
త విశ్వో యువా ఆభి ఉక్తమ్. 2

టీ. ఏ = ఆ, ఏషః = ఈ, ప్రాణః = ఆరిమ్యుః డే, వైశ్వానరో =
వైశ్వానరుః, (సర్వాశ్చ క్షయోఽభ్యుక్తం) విశ్వయావః=విశ్వయాభ్యుక్తం, (సర్వా
అస్మిన్విశ్వయావః అనుచున్నాడు) (ఇతః తే శోక్తః సంభవోఽనుచు అను
చున్నాడు). ఉదయతే=ఉదయించుచున్నాడు. తత్ విశ్వో = అయిత
వయము, (అనగా అరిమ్యుః డే సర్వాశ్చ క్షయోఽభ్యుక్తం విషయము) యువా =
సంక్రమవేళ, ఆభ్యుక్తం = చెప్పబడినది.

కా. ఈ ద్రవ్యసంక్రమముః గణంబును చూపు అరిమ్యుః డే వైశ్వానరుః—
అనగా నిర్మలవాత్మకుః, విశ్వయాభ్యుక్తం—అనగా సర్వవృక్షసంపాత్త
నందు, ఇతః తే ప్రాణయాభ్యుక్తం, ఇహ డే అస్మి గణంబుచున్నాడు. ఇతః ద్రు
వ్యసంక్రమవిషయంబును అర్చి విష్కలంబు స్వాధీనద్రవ్యములు గలవానిని
గా నిరచింపుచున్నాడు. ఈ విషయము అనగా అరిమ్యుః డే సర్వాశ్చ క్షయోఽభ్యుక్తం
విషయము ఈయందు విష్కలంబు వైశ్వానర సంక్రమవేళకూడ చెప్పబడినది.

వివరణము:—వైశ్వానరశబ్దపుష్కరిణి:—

సర్వాశ్చనానా, నిశ్చలతే సర్వాశ్చ విశ్వానరాః విశ్వానరా విశ్చ
వైశ్వానరో, భర్తాశ్చ వైశ్వానరః.

అర్చి, వివరణగా శబ్దంబు, విశ్వానరాః, అనగా శబ్దంబులు అరి
అర్థము. వైశ్వానరుః=చిత్తుడు ఇత్యుక్తము. వైశ్వానరుః=చిత్తుడు
నందు అరి భావము.

టి. కల్ = గయోస్త్రానాత్ కమసు అమిభవము, సంకల్పచి=సంకల్ప
 రము, ప్రకాశతి దై = ప్రకాశతి స్వయాపముగదా, కన్య = అనంబక్సర
 స్వయాప్రకాశి ప్రకాశితి, దక్షిణం చ ఉత్తరం చ = దక్షిణము ఉత్తరము
 అనునది లెంతున్నా, అయినే=సార్వములు. యేహ=ఎవ్వరూ? ఇష్టాత్కారే =
 ఇష్టాత్కారములను, కృతం మితి=కార్యరూపములను వాది, కల్ ఉచాపకే=
 అమిభవమును ఉచాసించుచున్నాలో, వేదాదు, చంద్రమును = చంద్ర
 పంజాభముయవ, లోకం ఏవ=లోకమున, అభివయం=పాపండుచున్నారు.
 తే ఏవ=అచంద్రగాములు పొందికవారితే, భువ = ఆవర్తం=తే = (ఇష్టా
 త్కారే=కర్తవ్యములకేక సంభవించిన పుణ్యకార్యములను అయిపోయిన
 తరువాత) అచంద్రకారములుండి తిరిగివచ్చుచున్నారు. కష్టాత్ = అందు
 వలన, ప్రకాశకాళ = ప్రకాశకులను, ఏకే = ఈ, ఋషయః=ఋషి
 శ్చరులు, దక్షిణం=దక్షిణాయనమాస్థముకేక ప్రాప్త్యుడగుచంద్రుని, క్రుతి
 వ్యంజితే = పాపండుచున్నాడు, విశ్వయాని = దక్షిణాయన మాస్థోవలక్షి
 తుడగు, ఏవే న = ఈచంద్రుడే, గయోస్త్ర = అన్నస్వయాప్రకాశకదా.

తా. ఎయ్యదివనా ర్తమో అది రయియవియం రయియవగా అన్నము-
 లోల్లమవియం, దీనికే చంద్రునిగా (దలంచబడయవవియం, అదేవిధముగా
 ఎయ్యది అననా ర్తమో అది ప్రాప్తియం—లోల్లమవియం, దీనికే అదియ్యది
 గా భావించవలయువవియం, ఇటుల నూర్వచంద్రాత్ కమసు మిభవమును
 ప్రకాశకుడగు ప్రకాశతి స్వప్తింపబడినను ఇదివలన దెప్పబడినది, విక
 రూపమును అమిభవమునుండి గానావిధములను స్వప్తి యొకటం ఉక్తున్న
 మారెనును ప్రకృతిమునకు నమాధావ విభావంక్రములందొ రెప్పలును
 అన్నము:—

సంకల్పరాత్ కమసు కాలే ప్రకాశతి (సంకల్పరము ప్రకాశతి
 విధి క తెట్లగుచున్నవనగా) అననోరాత్ కములయొక్క పముదాయుటే

అర్థ. అగ్నిహోత్రము కడయు నిత్యము వేదాధ్యయనము అపిఠాభావ
తైశ్వరీవాచనము (హోత్రులు) ఇష్టము లభంబడును.

తూర్తమొలు:—త్వా. వాచీసూత్రకలాకాదీ దేవతాదుగనాది చ,

అస్మత్త్ర రావ మారానుః తూర్త మిక్యభీతీయతే.

అర్థ. కిసుమదాఫలం, కొబ్బరి, చెరువులు మున్నగువానిని క్రోధ్యం
యట, దేవాలయములు కట్టించుట, అన్నివారము, కనములు వేయుట,
ఇది తూర్తక్షేత్ర లభంబడును.

ఈ ప్రశ్నోపనిషత్తు బ్రాహ్మణ్యోపనిషత్తు విషయము ప్రకరమయ్యె
భోగ్యవారంభమునంజీ చెప్పఁబడియున్నది. కావున అవతారినివ్యయింకొక్క
విధరణమునుగూర్చిని ముక్తములయొక్క విషయము మఱి ముక్తికరింపఁ
బడినది యెఱుంగవలయును. అదేగా ముందరకొననిపత్తుయొక్క ద్వితీయ
ఖండము ౨౨వ ముక్తము మొదలు, ౧౦-వ ముక్తమువఱకు దేవ్యుఁడవిన
కా ముక్తములయొక్కపాఠ మిట ఖంగ్యహితము. అదియే ౧౦-వ ముక్త మిది
మూఁ గడదు.

మొ. ఇష్టాతూర్తం మవ్యమానా విధింపం నాన్యిచ్చేయీ వేదయంతే
ప్రమాధా, కావస్యవ్యుషేతే నికృతే ఒప ఘోర్యేమం ౧-౧౦ వీవకరం
వాదికంఠి.

౧ ముందరము, ౨౨వ ఖండము, ౧౦-వ ముక్తము.

త్రకమత్తశ్చ ము—౧౦-వ ముక్తము.

మూ. ఆఘోత్తరేణ త్వసా బ్రహ్మకర్మణశ్చ ధర్మయా,విద్యయా
౨౨స్తాన మన్విష్యా ౨౨దిత్య మభిజయంతే, ఏతద్వి
స్తానానా మాయతన మేత దమృత మథయ మేత త్ప
రాయణ మేతస్తాస్మ పునరావ త్తప్త ఇత్యేక నిశోధ త్త
తేవ శ్లోకః

ద. అథ ఉత్తరేణ కలహా ప్రస్తావర్యేణ క్రద్ధయా నిర్భయా
 అక్షాణం అర్విష్ట్య అనిశ్యం అధికయంలే ఏకన్ దై ప్రాణాణాం ఆయతకం
 ఏకన్ ఆన్యుకం అధియం ఏకన్ ధరాయణం ఏకస్తూన్ న ప్రణా ఆవర్తంలే
 ఇతి ఏషు ఏకాంఘ సత్ ఏషు క్షోకాః. ౧౦

టీ. అథ=అతఃపాఠ, కలహా = ఇంద్రియవిగ్రహనాదయః కలయ్య
 వేకలు, ప్రస్తావర్యేణ = ప్రస్తావర్యైస్తత దరిసాలనము వేకలు, క్రద్ధయా =
 (వీరివాక్య నిరూపణకారికమునందుఁగల) వికారమువేకలు, నిర్భయా =
 అక్షయయోగ క్షారమువేకలు, అక్షాణం = ప్రాణవ్యూహాభివ్రుతం అక్షణం,
 అర్విష్ట్య = వికారాభివ్రుతముగా తెలిసికొని, ఉత్తరేణ = ఉత్తరాయ
 నమార్గముగా, అనిశ్యం = నూర్వని-సూక్ష్మిలోకమున, అధికయంలే = బాంధు
 మిచ్చాయ. ఏకన్ = ఈవార్యభూషణము—లేక మార్వలోకమొకనుననది,
 ప్రాణాణాం = నిలప్రాణాలవలన, ఆయతకం దై = స్థానభూతముగదా,
 ఏకన్ = ఇరియే, అన్యుకం = నాశనహితముననది, ఏకన్ = ఇది, అధి
 యం = వియవహితముననది. (చంద్రలోకమువలె ఉపరాస్యస్త్రీ భయ
 ములేరినకట) ఏకన్ = ఇరియే, ధరాయణం = శ్రేష్ఠముననది, ఏక
 స్తూన్ = ఈవారిత్వలోకముననది, న ప్రణా ఆవర్తంలే=తిరిగివచ్చి పుట్ట
 లాలయి. ఇతిఏషు = ఈవిధమున ఈఉత్తరాయనమార్గము, ఏకాంఘ =
 (అక్షాణంవలనవలన) అక్షుగామింతునది, తల్ = అనిషయంఘ, ఏషుక్షోకాః
 ఈవెళ్ళులోప్రమంకము (కలయ).

కా. (తమజీవంశ్రమనందు ప్రాణవ్యూహాభివ్రుత ప్రకాశవేషులకు—
 కషీణోత్తర ఆయన మూలము మార్గవ్యయమనందు కషీణాయవమార్గ గతి
 కిద్దతివేక వ్యూహాభివ్రుతం బాంధువేకలు వ్యూహాభివ్రుతవారంకరము
 బాంధువ్యక్తి దరిశ్చిలియం దర్శించఁబడినది. ఈయంశ్రమనం దుత్తరాయణ

మార్గస్థి పర్ణింకంబాచున్నది. —) ఉత్తరాయణ మార్గములేక ప్రళాభలి
 యొక్క ఆంశభూమిందను అవిస్మృతి పొందజేవారలు ఇంద్రియకయముగల
 వారి అపూర్వకృతమును పరిపాలించువాడై నేవకాత్మగురూపజేవాదిక
 మునందు శ్రీరావంతిలయ అత్తజ్ఞానపవనవ్యతిలయ యుండవలయును. స్థావర
 కంఠమాత్మకమగు ప్రపంచమునకు అవిస్మృతే అకర్మగురుడేరి యెఱంగినవా
 రలు ఉత్తరాయణమార్గములేక అవిస్మృతి పొందుచున్నారు. ఇంద్రియనిగ్ర
 హం గుణగణవిస్మృతులవారలు ఉత్తరాయణమార్గము లేక పొందజే అవిస్మృ
 తోకమునకులక్ష్మణులనుసారభూతములునది, మఱియు అమృతము — అనగా
 వివాళహింసము. (వక్షిగాయనమార్గము కొంతకాలము వ్యర్థాదిపుణ్యలోక
 ఫలములమును కలుగజేయును. కావున మిథ్యావిధివాచింకరము వలించును.
 ఉత్తరాయణములేక పొందజేబడి మూర్ఖలోకము లెచ్చిన్నును కాశ్యక
 ముగావంపి. కావున అస్మకపనుటయే యుక్తము) కావుననే ధయవిధి
 కము. (వక్షిగాయనమార్గానుసారమున ప్రాప్తియకట్టి చంద్రలోకమునందీ
 మఱల అధోలోకమునకు వికలావలనీక స్థితిగలదు. ఈమూర్ఖలోకమును పొం
 దజే గానకు పునరావృత్తిమాదభయము లేదు.) ఈమూర్ఖలోకమే జ్ఞానపం
 తిలకున్నా, జ్ఞానభౌతికముగ ఉపానులు పులువువారికిన్ని శ్రేష్టములునగది
 అయివలయుచున్నది. కేవలకర్మకులగు వారలు చంద్రలోకమును పొంది
 ఆచటియది పుణ్యఫలానుభవారంకరమును మనుష్యలోకమునో అంకకంబో
 హివలోకమునో పొందెదరుగాని జ్ఞానులున్ను, జ్ఞానభౌతికముగ ఉపాన
 వల పొందెదరువారున్ను అట్టిపునరావృత్తిని పొందరు. కేవల కర్మకులగువార
 లకు సంవత్సరాత్మకుండగు ప్రాణుని - అనగా అవిస్మృతలోకమును పొంద
 కక్కముకాదు. కర్మకులగువారలకు కాలాత్మయును మంత్వపర ప్రకాశం పొంద
 కక్కముకాదు. ఈవిషయము దైసుంశ్రుతిసం దిట్లు చెప్పిఁబడినన్నది.

ప్రశ్నము—౧౧-వ మంత్రము.

యా. పంచపాదం పితరం ద్వాదశాశ్శ్రుతిం
 దివ ఆహూః వరే అశ్రే పురీషిణామ్,
 ఆథేషే ఆవ్య ఉదరే వివక్షణం
 పుత్రతశ్రే మదో ఆహూః రర్పిత మితి. ౧౧

పద. పంచపాదం పితరం ద్వాదశాశ్శ్రుతిం దివ ఆహూః వరే అశ్రే పురీషిణామ్. అశ్రే ఇతి ఆవ్య ఉదరే నివక్షణం పుత్ర తశ్రే మదో ఆహూః అర్పితం ఇతి. ౧౧

టీ. (పంచత్వరాత్నముడగు పితరునిత్యుని, కాలవిదులగు ౧౦దము) పంచపాదం=పంచసంఖ్యల ఋతువులే పాదములుగా గలవనిగను, (ఇవల మోముంకకకరమునువులను ఒక్కఋతువున గ్రహించి ఋతువులు ౫ ము అని వ్యుత్పాదించి వానిని ఎఱుండుచది) పితరం = స్థావర ఆంగమాత్త కరుగు పశులలో మువకు కావలయును. దనుటచేత అశ్రువిగమ, ద్వాదశాశ్శ్రుతిం = పాదైరిమితులములే ఆకారముగాఁ గలవనిగను, దివ=మృత్యులోకమునందే, వరే=పూర్ణముయిన, అశ్రే=స్థావరమునందు, పురీషిణామ్=ఉదకములం కడిగియు న్నువారిగమ, ఆహూః=వనికెదరు. ఆహూఃకరువార, వరే=శ్రేష్ఠులయిన, ఇతి ఉ=ఈ ద్వాయాంతులే. నివక్షణం=విద్రుణండగు—పర్ణాక్షుడగు పితరునిత్యుని, పుత్రతశ్రే=పుత్రసంఖ్యముల కూపముగల పితరుక్రమ గణనార్థియను, పద రే=అఱుఱుఱువులే అహూఃగణం కాలచక్రమునందు, అర్పితం=అర్పించ బడవనానిగా, ఆహూః=వచ్చుచున్నారను.

కా. అఱుఱు ఱునువులే పాదములుగా గలవనిను, పంచత్వరాత్న ముడగు అనిత్యుడు, పాదములచేత ప్రాణులేట్లు పంచగింతుతో అట్లే నిం పశ్చరాత్నముడగు పుత్రపుంసు ఱునువులచేత పంచగింతులుండును, ఱును

అలా ఆ అవి ప్రవృత్తియందుగా గాని యి ఋతువులకుల అనుగతమని కొందఱు అనుకోవచ్చునుగాని ఇట్లు చెప్పుట హేనుంకలికీఋతువులు ఋతులు ఒక్కటియను కల్పనను ననుసరించినట్లుబడినది. స్థానరంగామాత్మకమను ప్రమాదమన కంకటికీ అదియ్యుండు ఇవయిత—ఆత్మోపనిషదు కావున నితయగుదున్నాడు. ద్వాదశమానములందు వేద్యలు అకారములు కనియున్నవాయి అక్షరం ద్వాదశాకృతి యున్నయూ, ద్వాదశమానంబే ఎత్తయినట్లనదునందు మాందవదియను అంతరిక్షలోకమునందు జలములు కనియెనుండు వానికను కాలవేద్యలు కలదుదున్నాను. అందుకనిక్షలోకమునందున్న అదియ్యునే విజ్ఞానము మహావిభావులు నిర్వృత్తానికను, కంకటికను నడదుటయే వ్యభాషణముగానల పదునెట్లముల వేకను, అటు అవయవ (బండిత్రయం) చేకను, ఇవట వచ్చుచున్నత ఇంకొకటియొక్క అనులంగా వంద్రహించుబడినది. ఇట్టి కాలవేద్యమునందు నితగమంతయను ఆత్మికమయమున్నదని కలుగుదున్నాడు. ఇదితత్వరాత్మకమను నీకాలపుదిమును ఇదివహించులు ద్వాదశాకృతులు కలనాదీనను, లేక ప్రవృత్తములు నడవనములు నలనాదీనను ఇతనియందు అనగా కాలాత్మమను, చంద్రాదికృతులక్షణమును అం ద్రకావశియందు అకాత్మమను మనసింపింపుచి.

ప్రథమ ప్రశ్నము—విజ్ఞాన ముత్తము.

మూ. మానో వై ప్రజాపతి స్తస్య కృష్ణమక్ష ఏవ రయి
 క్షుష్ణః ప్రాణస్తా జేతే ఋషయశ్చక్షుః ఇద్ధం ఉర్యంతీ
 తర ఇత కస్మిన్. ౧౨

అన. మానో వై ప్రజాపతిః కస్య కృష్ణమక్షః ఏవ రయి క్షుష్ణః
 ప్రాణస్తా జేతే ఋషయశ్చక్షుః ఇద్ధం ఉర్యంతీ ఇతర ఇతర్కస్మిన్.

టీ. చూచిఁ (సంవత్సరమునకు ఆచయింపఁపఱుకను) చూచుట, ప్ర
 కావరిఁ ప్రకావరి, కన్యఁ=అమిథువాత్తును (చగునూపకూచ ప్రకావరికి, కృష్ణ
 పక్షః విదఁకృష్ణపక్షమే, గంఠఁ=అన్నము, (శాస్త్రార్థకూఁపుఁడగు చంద్రుఁడు)
 శుక్లఁ=శుక్లపక్షము, ప్రాణఁ=ప్రాణము (శ్రోత్రయగు ఆదిస్యంఁదు) తర్కాల్ =
 అంచువలన, ఏలే యుచుండు = శుక్లపక్షకూచమును ప్రాణము వెఱుంపిన
 చూచుత్తులు, శుక్లఁశుక్లపక్షమునందు, ఇచ్చెం కుర్చుంఁచుచుగానుల సొకప్పు
 తున్నారు. ఇకలేఁ ప్రాణార్థకూచము వెఱుంపినచఁట. ఇకరికే = ఇకన
 ముందు కృష్ణపక్షమునందే, ఇచ్చెం కుర్చుంఁచు = యోగాదికము వాచరించు
 చున్నారు.

కా. కృష్ణికి సాధవధుఁకమున, విధునకూచములు అనుకరి ఎఱు
 యందు కలఁటి అకఁడే ప్రకావరి. ఆకనిచ సంవత్సరాక్షుడిగా భావించి
 వెఱుకటి మంత్రిమునందు వెచ్చఁబడింది. ఈమంత్రిమునందు సంవత్సరావ
 యువమును పూచయింపు వెచ్చఁఅమిఁచుప్పడి. మావన్యకూచముం కృష్ణిసాధన
 యావమిథువాత్తునుఁకను ప్రకావరికి కృష్ణపక్షమే గంఠఁ అనఁగా అన్నము,
 ఇరియే చంద్రకూచము. ఇదియొకభాగము, శుక్లపక్షము ప్రాణము. అవఁగా
 శ్రోత్రయగు ఆదిస్యంఁదు ప్రాణవేత్తలగు వారల శుక్లపక్షాత్తునుఁడగు అక్షనే
 అంతట చూచుచున్నారు. వారు యోగాదికమునకూడ శుక్లపక్షమునందే
 ఆచరింఁచుచున్నారు. శుక్లపక్షాత్తునుఁడగు అక్షుఁడొసినవారల కృష్ణపక్ష
 మునందు యోగాదికము వాచరించినను ప్రాణస్మృతిలేకముగ కృష్ణ
 పక్షమునందే వారికి లేదు కావున వారు శుక్లపక్షమునందు వాచరించిన యో
 గాదికమువలన కలిగిడిఫలమే వారికి కలిగిడివి. ప్రాణాక్షర్యువము లేనివార
 లకు నన్యకా కృష్ణపక్షమే కావున వారు శుక్లపక్షమునందు యోగాదికర్త
 లవాచరించినను కృష్ణపక్షమునందు యోగము వాచరించిన వారెయగు
 చున్నారు.

ప్రథమ ప్రశ్నలు—౧౩౦౦ మంత్రలు.

మూ. అహోరాత్రో వై ప్రకాశతి ప్రస్థాహారేవ ప్రాణో రా
త్రిరేవ వయః ప్రాణం వా వీరే ప్రస్థం దంతి యే దివా రిత్యా సంయం
త్యంతే బ్రహ్మచర్యమేవ తస్యైవైతా
రిత్యా సంయంత్యంతే. ౧౩

పద. అహోరాత్రః = ప్రకాశతి నివృత్తమహాపిత శ్రావణాత్రిః
ఏవ వయః ప్రాణం వా వీరే ప్రస్థం దంతి యే దివా రిత్యా సంయం
త్యంతే బ్రహ్మచర్యం ఏవ తత్ యేక్ రాత్రో రిత్యా సంయంత్యంతే. ౧౩

టీక. అహోరాత్రః = దినరాత్రియము, ప్రకాశనితై = ప్రకా
శయనగా, నివృత్తమహాపిత శ్రావణాత్రియము మధునాశ్చ మునుసి తస్య
ప్రకాశతి, అహోహి = దినం, శ్రావణో = క్రయరాత్రి, రాత్రి వీరవరాత్రి
యే, నియంత్యంతు, యే = వీర్యం, దివా = దివ్యం, రిత్యా = సంయం
త్యంత్యంతే = కూటమోనుయన్త్యాతో, వీరే = వీరం,
ప్రాణం వా = ప్రాణం వా ప్రాణం వా = రేవు, ప్రస్థం దంతి = దిం
దంత్యంతువ్యాకు, యే = వీర్యం, రాత్రో = రాత్రియం, రిత్యా =
సంయంత్యంత్యంతే = కూటమోనుయన్త్యాతో, తత్ = తది, బ్రహ్మచర్యం ఏవ = బ్రహ్మచర్యం (యగుచున్నది).

కా. (వేదకట్టయొక్క మొదట సంరక్షణయందును కూటాత్మక
ప్రకాశనియొక్క నివృత్తమహాపితం వేద్యులదింది. ఈయంక్రమణయ
కూటయందుకూటమను అహోరాత్రాత్మక నివృత్తమహాపితం వేద్యులది
యన్నది:—) అహోరాత్రకూటమను మిగులమొదలయి అహోరాత్ర—దినం
ప్రాణం వామను అస్తి, రోక్రయరాత్రియము. రాత్రియే నియం—అనగా

ప్రశ్నోపనిషత్తు—౧౫-వ ప్రశ్నము.

మూ. తద్వేదా నైతస్యోహాతిప్రతం చరంతి తే మిథునము
త్యావయంతే తేనామేవైష, అస్తాలోకా యేహం త
పో అస్తావశ్యం యేషు పశ్యం ప్రతిష్ఠితమ్. ౧౫

వచ. తల్ యే వా వా ఏతత్ ప్రకాశతిప్రతం చరంతి తే మిథునం
ఉత్యావయంతే, తేహం విం ఏషు అస్తాలోకా యేహం తపో అస్తావశ్యం
యేషు పశ్యం ప్రతిష్ఠితమ్. ౧౫

టీ. తల్=అందువలన, యే=విగ్నిహస్తా శ్రమలు, ఏతత్=ఈ, ప్రకా
శతిప్రతం=ప్రకాశతి ప్రకమును, (అనగా యిరుకాలమునందు రాత్రియం
దు వ్యభాశ్యాగమనమును చేయదున్నారో) తే=అస్యోహాపులు, మిథునం=
పుత్రప్రత్తి కలను, ఉత్యావయంతే = ఘట్టించుచున్నారు. తేహం=విం=అట్టి
వారలకే, ఏషు=ఈ, అస్తాలోకా=అస్తాలోకము, ఏహం=ఎవరికి, తపో=
తపోవృష్ట్యా, అస్తావశ్యం = అస్తావశ్యమున్ను, యేషు = ఎవరియందు,
పశ్యం=ప్రతిష్ఠితం=వశ్యము ప్రతిష్ఠితమో, తేహం=విం=అట్టి, ఏషు అస్తా
లోకా=విగ్నియాగలక్షితముల చంద్రులంభముయొన అస్తాలోకము లగు
చున్నది.

కా. దేవక చెప్పబడిన ప్రకారము విగ్నిహస్తా శ్రమలు ధోతోస్తక
ముయ ప్రకాశతి ప్రకమును...అనగా యిరుకాలమునందు రాత్రియందు
వ్యభాశ్యాగమనముచేయదు యను ప్రకమును ఆనుష్ఠించుదుందులో వారికి
పుత్రప్రత్తి గా సంభావనాభవును మిథునము కలుగును. ఇది వారలకు వృష్ట
ఫలము. ఈవృష్టఫలమేగాక ఆవృష్టఫలముదూరం కలదని చెప్పబడుచున్నది-
ఇట్లుగా గ్రాహిల సోపనిషత్తువారును విగ్నియాగలక్షణాశయను వివరిస్తూ

అక్షరాలోకము ప్రాప్తియందు. దీక్షాము, అనక్షయము, యాయ యనయములు
 ముఖ విద్యుద్ధియందు లేపో అట్టివి-రిలకే అయా దిత్వోరుపి, కమసు
 అక్షరాలోకమని వాక్యలనేక అక్షరవ్యక్తి, వాచకవ్యక్తి, సహ్యాసాశ్రమము
 అందు లేస్తా, అవ్యక్త, కూయావినియము అందవలసిన వినియతము లేదు.
 స్వహాస్యాశ్రమముల విషయంబుట్టిదికాదు, వారి వాక్యలన్నా పరస్పరము విరుద్ధ
 ములుగవుండు ఆ నేకవిద్యుద్ధిసారములతోటి సంపాదము తప్పక నుండును
 అయాసంపన్నముల పలువరించి కొంచెలేతో కుటిలత్వము అనగా వక్రభావ
 మును నలుపుట సంభవించును. స్వహాస్యాశ్రమ వారలకు అటపాటబుండు ఇర్ష్య
 సంభాషణాధికములు దొకవ్యక్తి దనకర్మము చెప్పువలసినవచ్చును. అదేవిధముగా
 నూయాసంపన్నములను వ్యవసాగమున్నా కలంకక కట్టెడు. మూలమున
 గా లోపల ఒకటి కెట్టుకొని అయితే నెట్టివ్వమును సంపదించుట, దీనినే
 విశ్వాచారియనియు చెప్పుదురు. స్వహాస్యాశ్రమలకు అక్షరవ్యక్తి, వాచ
 కవ్యక్తి, సహ్యాసాశ్రమములకు కుటిలత్వ, అవ్యక్త, కూయావినియము అం
 దుటకు అవకాశము లేదు కావున వారికి వారిసాధనానురూపముల వికు
 ల్లమును అక్షరాలోకము కలగలేదును. భావయుక్తముని నర్కశ్రావణమునను
 చేయు వారలకు మాత్రమే వికుల్లమును అక్షరాలోకము కలుగును. భావయు
 క్తముగకాక లేవల కలగుటయందే వారలకు మాత్రము సంక్రమణమును
 అక్షరాలోకము కలగలేదును.

వివరములు:— అక్షరాచారి, వాచకవ్యక్తి సహ్యాసాశ్రమములకు అదిత్వో
 రుపి, కమసు అక్షరాలోకము ప్రాప్తియందు చెప్పినవిషయము, అరమసంప
 వ్యక్తియైతలకు కుటిలత్వ, అసాచారక సంపదము సహ్యాసాశ్రమమనదీక్షిత
 ముగల వారి విషయముకాని అరమసంపన్నాశ్రమము కలవారి విషయము
 మాత్రముకాదని గ్రహించవలసి. అరమసంపన్నములకు అక్షరాలోకమునకు
 దుండునది నిర్వక్తము కావున వారికి అక్షరాలోకప్రాప్తినిబాషయి లేదు.

జ్ఞానో ఆనుభవ-ని ప్రకాశము:— ప్రశ్నోపనిషద్వివరణము ఆనుభవ-ని ప్రకాశమునకు ది-ని ఆధ్యాయము. ౧౦౦ శ్లోకములు కలిగియున్నది. ఈ ప్రశ్నము ప్రశ్నముయొక్క వివరణము ౧—౨౦ శ్లోకములలో వివరింపబడినది. గ్రంథాంతమునందీ శ్లోకములకు గాఠించినది.

అక్షయిణీ అనుభవము:— ప్రశ్నోపనిషద్వివరణము అక్షయిణీ అనుభవమునకు ది-ని ఆధ్యాయము. దీనియందు డాదాపు ౧౨ శ్లోకములు కలవు. ఈ ప్రశ్నము ప్రశ్నవివరణము ౨౦ శ్లోకములలో వివరింపబడినది. గ్రంథాంతమునందీ శ్లోకములకు గాఠించినది.

ప్రశ్నోపనిషద్వివరణము ప్రశ్నము సతీకము సమాప్తము.

యెవల వాన్యూరిభూతములు, షాద్రియములు అదముల కావున అభివద
వాన్యూరియము నేకవచ్చువదలము సిద్ధింబనే సిద్ధింబను. ఇట్టి కావులంబంకలు,

యా. అభివారి వ్యవదేశము ఏకేనానుకతిస్థానం, ప్రయా. ౨-౧-౧.

అనున్యాయము ననువరించి అభివారి దేవతాగ్రహణము కాస్త్ర నిర్ణయము
పంపించును.

అకాశము అంకాకర్తృభావముచేసెను, వాయువు ప్రాణభవములేకను
ఇటుల శరీరభారమువలం దేకలేకనును తాము రణపుచున్నను తామే శరీ
నభారమువలంబయ్యె నలపుచున్నటుల ఒక్కొక్కరు కలుకులున్వారిని
ధావదు.

బొంకల్లత్వకృతి:—

౧. వారి కల్పితంబంధంబుచేసి బొంకలచెయివారన గలదికావున
శరీరము బొంక మనంబునును. వకారిణికారియలకః అభేదము.

౨. వలది వివాళంబువృత్తి, వలం, వలమేవవలం, బొంక, వల
యొక గ్రహ, నశించువది యని భావణ.

౩. బొంకల్ దేవల్ దేవాలయం గవృత్తివివాళంబొంకము
వలె ఒకలొటినుండి మలొకలొటికి కావునకావున బొంకమనంబును.

అకాశాదిభూతభంగము శరీరాకారముగా భరింపించుచున్నది
కావున కార్యలక్షణమునంబును.

భూవకల్పేంద్రియములు భూనసాధకభూతము లగుచున్నది కావున
శరీరలక్షణము లనంబును.

ద్వితీయప్రశ్న— 3.2 మంత్రము.

మా. తానావతిష్ఠః ప్రాణశివాభ మామోహమానంద్యకాహ
 మేవై తత్పుంపకాఽఽగ్రావం ప్రసిఫశ్చైస్త్వతద్వ్యాజ మవ
 ష్టభ్య విధాకయోమీతి తేఽశ్రద్ధధావా బధూవుః 3

వన. తాన్ తరిష్ఠః ప్రాణః ఉపాత మా మోహం తదన్ద్యక అహం
 వివ విశత్ కంసధా అత్తాశం ప్రసిఫల్య విశత్ బాంఝ అన్ద్యభ్య విధాక
 యోమి ఇతి తే అశ్రద్ధధావా బధూవుః. 3

టీక. పాష్యః శ్రద్ధమనప్రాణము, తాన్ అత్త తానము మేమే తరిన
 మమ భరింపుచున్నానని చిలువయిచ్చ అకాశాభిధానములకు మంత్రి
 యునులనుగూర్చి, ఉపాతః కుశ్యేదోఽభిధముగా వసిశేష. (యోహంఁ
 మీరు) మోహంఁ అభిమానము, మాతన్ద్యకంఁ అహంసము, అహం వివఁ
 శేతే, అత్తానంఁ సత్పు, కంసధా అవినుభములు, ప్రసిఫల్య ఁ విధించు
 కొని, విశత్ బాంఝఁ కుశరీరము, అన్ద్యభ్యఁ కల్పకొని, విధారియోమి ఁ
 భరింపుచున్నాను, ఇతి ఇట్లువనిశేష, తేఁ అధూశచందక షుద్ధియాభి
 మావిదేశకలు, అశ్రద్ధధావాఁ అన్ద్యకము దేవివారలు, బధూవుఃఁ అయితి.

తా. తరినమును మేమే భరింపుచున్నాన
 నని ఒకరితోఁ నొకరు పోల్చుచుండుచున్న యాకరచందమును, తానా శ్రోత్రి
 యములకు పరిష్ఠమన ప్రాణముగాఁ దనరము మీశేల ఈయవివేకముఁ అభిధా
 నమును తరిత్యకంఁపుఁడు. ఈదేహమును మోహో ఎవ్వరును భరింపకులేదు.
 వేదే వన్ను వెమిగా ప్రాణావాహాని కృత్రిణేదములు కలిగినముల విశలేందు
 గాని ఈదేహమును భరించుచున్నాను అని వలకుఁగా ప్రాణముపెప్పివవాక్య
 ములందు అనాకాద్యభిమానిదేశకలకు వస్తుకము లేకపోయెను— అనగా
 వేద అననాశ్రద్ధధావమువేక దేహమును భరించుచున్నానని అకాశాభిధూని

దేవతలు, అట్లే బాయ్వాప్యభిదానిదేవతలును మేమే యాదేహమును భరించుచుండగా ఈ ప్రాణమువల్ల తానే యాదేహమును భరించుచున్నట్లుకూడ దుఃఖమియు భరించుటలేకట్లున్నా చెప్పినమాట విశ్వసనీయము కాదని తలచెదవి భావము.

ద్వితీయ ప్రశ్నము—కవి మంత్రము.

మూ. సోఽభిమానాదూర్ధ్వ ముత్కామితే ఇవ తస్మిన్ను
 త్కామిత్యభితలే రక్తవవోత్కామితే తస్మింశ్చ
 ప్రతిష్ఠమానే సర్వవివ ప్రతిష్ఠస్తే, తద్యథామక్షికా
 మధుకనకాజాన ముత్కామితం పర్యావవోత్కామి
 మితే తస్మింశ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వావప్రాప్త్యైవ వచం
 వాద్దనశ్చక్షుశ్చోక్తం తే త్రీణాస్త్రాణాం మున్వంతి ర

పద. 1) అభిమానాత్ ఉర్ధ్వం ఉత్కామితే ఇవ తస్మిన్
 ఉత్కామిని అన ఇవ తే పర్యే వివ ఉత్కామితే తస్మిన్ ప్రతిష్ఠ
 మానే పర్యే వివ ప్రతిష్ఠంతే తత్ యథా మక్షికా మధుకనకాజానం
 ఉత్కామితం పర్యావ వివ ఉత్కామితే తస్మిన్ ప్రతిష్ఠమానే
 పర్యావ వివ ప్రాప్త్యైవ వచం వాద్దనశ్చక్షుశ్చోక్తం తే త్రీణా
 స్త్రాణాం మున్వంతి. 2)

టీక. సోఽభిప్రాణము, అభిమానాత్ = తో సముచలన, ఉర్ధ్వం = పైకి,
 ఉత్కామితే ఇవ = సురవోయోసు, తస్మిన్ = ఆ ప్రాణము, ఉత్కామిని =
 లేదుచుండగా, ఇవ = సదుచిత, ఇతరే = ఇతరులకు, సర్వవివ = అందఱు,
 ఉత్కామితే = లేదని ప్రాముఖ్యము, తస్మిన్ = ఆ ప్రాణము, ప్రతిష్ఠమానే =
 కూర్చుంటుండగా, సర్వవివ = అందఱు, ప్రతిష్ఠస్తే = తిరుగులిదియుంటున్నాడు,
 తత్ యథా = అదేయ విధులగా, సర్వావ వివ మక్షికా = లేకపోయి

అన్నియు, ఉత్కాశ్రయంకం=పరిరంభయింప, మధుకరణాభావం=తేజోగల
 రాజనమనంది, ఉత్కాశ్రయంలే = పరిరంభయింపక, కన్యకాంత తేజ
 తోగల కాక, ప్రతిష్ఠయానేత = నిరదిగమునఁగా, కన్యావినయతేజోగల
 అన్నియు, ప్రాణిత్వం = నిరదిగమునంబునను, పరంభయింపఁగా, గాత్తున
 కృత్యోశ్చోక్తిరంభంవాత్తునకృత్యోశ్చోక్తిమంబు ఇంద్రియములకు, పర
 భూకములను (ప్రాణము ననుపరించుచున్నది.) లే = అభ్యవభూతములు
 వాగాదీంద్రియములు (ప్రాణమాహాత్మ్యమును వ్యయియగా కలుపఁచుటవలన,
 ప్రకాశ=శ్రీతికలవలన, ప్రాణం=ప్రాణమును, మన్వంఠి=కొవయాయువును.

కా. ప్రాణము తాను యథార్థవిషయమును తెల్పింపకు తనకంటె
 యింక వాగాదీంద్రియములకు నిత్యముగా లేకపోవుటలేక ప్రాణము కోస
 ముగలదని జేసామునండి అయింక విదనీవెదలకముందే వాగాదీంద్రియ
 ములకు పరిమింపిన గని ద్విష్టాంతభౌతికమున వికారమునుజూపుచు
 వున్నది. — ప్రాణము జేసామునండి అయింక విదలంబు తుపక్రమంబుగనే వాగా
 దీంద్రియములు సైకము తేజోగల అక్షయము కలు వాయుల పాపతీగ
 అదనిపోవులేదల వానిని కన్నాకీ ఎటులపోవునో అది నిరదిగయిన్న గొం
 తాని ననుసరించి ఎటుల నిరదిగయించినో అదేవిధముగా ఆప్రాణములోడనే
 అయింక విదలంబును పితృపనిగా ఆవాత్తునకృత్యోశ్చోక్తిమందియములు ప్రా
 ణము తెల్పినకంటెకంటె తమ వికారమునున్న అభ్యవభూతము తెల్పని తెలి
 కొన్నవయి ప్రాణమాహాత్మ్యమిట్టిది గదా యని తెలిసినది ప్రతికా ప్రా
 ణములకు కోసయంబుయిచ్చి.

ద్వితీయ ప్రశ్నము—గ.వ మంత్రము.

మా. ఏషోఽస్మి స్తవశ్లోకేన సూర్యవేదవర్ణితోఽఽ కుఘవానేన
 వాయుశేవ సృజితీ రణు శ్లోకః స్వ దంబ్రామ్యుతం చ
 యతే.

పద. ఏమి అస్తి! తదతి ఏమి యార్య! ఏమి యర్హ్య! మనువాన్
 ఏమి వాయుః ఏమి పృథివీ రయః కేవల తత్ అతల్ చ ఆహ్నుకం క
 యత్ . ౫

టీ. ఏమి=ఈప్రాణము, అస్తి=అస్తిత్వరూపములు, తదతి=త్రస్త
 రించుచున్నది, ఏమి=ఈప్రాణము, యార్య=యార్యత్వరూపములు, (ద్రక్షా
 కలే = ద్రక్షాకలించుచున్నది.) ఏమి=ఈప్రాణము, యర్హ్య=యేమియ్యరూప
 ములు, (వర్తించివర్తించుచున్నది) ఏమి=ఈప్రాణము, మనువా=ఇంద్రస్వ
 రూపములు (వాసుదేవి=పుణ్యం పరిపాలించుచున్నది.) ఏమి=ఈప్రాణము,
 వాయుః=వాయుప్రవహించి భేదముగల వాయుస్వరూపములు (వహరిం=వేళు
 ములం బోధింశ్చక్రాదికములు, తహించుచున్నది.) ఏమి = ఈప్రాణము,
 పృథివీ = సూక్ష్మరూపములు (వాయుతా = వకలనుగు నున్నట్లు భరించు
 చున్నది, ఏమి కేవల=ఈప్రాణము, రయః=పంచద్రస్వరూపములు, (వాయ
 యుః=వాయులు పోషించుచున్నది.) అతల్ = ఏమిది, తత్=నూత్రమే,
 అయత్ కమః=కూర్తమే, అహ్నుకం=దేవకలకు స్థితిభూతమగు అహ్నుకమే,
 (తల్ =అదియం.) ఏమి=ఈప్రాణమే.

- తా. ౧. ఈప్రాణమే అస్తిత్వరూపములు ద్రవ్యరించుచున్నది.
- ౨. ఈప్రాణమే యార్యత్వరూపములు ద్రక్షాకలించుచున్నది.
- ౩. ఈప్రాణమే యేమియ్యరూపముల అంకట వర్తించుచున్నది.
- ౪. ఈప్రాణమే ఇంద్రస్వరూపముల పరిపాలనాను పరిపాలిం
 చుచున్నది.
- ౫. ఈప్రాణమే అహిసాప్రవహించి భేదములుగల వాయుస్వరూ
 పములలపై వేళుములను బోధింశ్చక్రాదికములను పోషిం
 చుచున్నది.

౧. ఈ ప్రాణమే కృతీపీఠ్యమాపమంగళకయి ఈజగత్తునంతయు వసించుచున్నది.
2. ఈ ప్రాణమే చంద్రవృక్షయాపమి కింకరయి నకం జగత్తును సాధించుచున్నది.
౩. వీశుల వియది మూర్తవస్తువో, వియది ఆయా మూర్తవస్తువో, వియది ఆచ్యుత మి-అదియంతయు దీప్రాణమేనాని నుటో రటి కాను.

ద్వితీయ ప్రశ్నము, — ౬-౨ మంత్రము.

మూ. ఆరా ఇవరభవాభాస్రాణే సర్వం ప్రతిష్ఠితం,
ఋచో యజ్ఞాంఽంధిసామాని యజ్ఞక్షత్రం బ్రహ్మచ.

౪౪. ఆరా ఇవ రభవో భాస్రాణే సర్వం ప్రతిష్ఠితం, ఋచో యజ్ఞాంఽంధిసామాని యజ్ఞక్షత్రం బ్రహ్మచ.

టీ. రిభవాభో = రిభవయోక్తా కార్తియందు, ఆరాఇవ = గాఢీయా భువలెనే, స్రాణే = స్థానమునందు, ఋచి యజ్ఞాంఽంధి సామాని = ఋగ్వేదా స్సామనంక్రమములు, యజ్ఞక్షత్రం = క్రపాఘనంబు యజ్ఞమున్న, క్షత్రం = పర్వయతి పరిపాలించ ననుభవించు క్షేత్రముఃఽయిన్న, బ్రహ్మచ = బ్రహ్మచారి కర్తవ్యవారణంబుట అభివ్యుదయ బ్రహ్మచారియన్న, సర్వం = క్షత్రాది కామాంతమలం కందవశకరణయన్న, ప్రతిష్ఠితం = స్థిరకాలమునందు ఉండఁబడినది.

కా. ఋచీపక్రమయోక్తా మధ్యప్రదేశమునందు గాఢీయోక్తా ఆసలన్నియు వివిధముగా ప్రతిష్ఠితములయి యుండునో ఆదేరిధముగా

శ్రద్ధాదివాహారములను వర్ణించు ప్రాణమునందే స్థితికాలమునందు ప్రతిష్ఠి
తములయినవి. అదేవిధముగా ఋషిత్వము, యజ్ఞములు, సామములను త్రివిధ
సంక్రమణమునను నేర్పరిత్రసామ్యమును యజ్ఞమునను నేర్పరిత్రమును భాసానీరి
యసామ్యమునకు క్షేత్రములగును, నక్కడైతకర్మాద్యమునందు దధిక్యమున
దగు ప్రాణములయను పునరంతు ప్రాణములయొక్క వ్యయమునకు. శ్రద్ధాది
వాహారములు ౧౫ కరణ భావి ఈములవివరములయొక్క అతివప్రశ్నము
నందు గువి సంక్రమణమును ముందు దిద్దుబదిలించుచును—

శ్రద్ధ, అశాశము, వాయుత్వ, అగ్ని, జలము, భూమి, ఇంద్రియము
లు, మనస్సు, అన్నము, దీర్ఘము, తపస్సు, మంత్రములు, కర్మ, లోకములు,
వాహము అని కరణ భావి.

వివరములు— ప్రకారమునందునకల పకలగిర్మలు, తిక్కామర్మము,
తిక్కాభవము, నక్కర్మ ఇదియప్పయు ప్రాణము నభవించిరియున్నవరి
యను, ఇచ్చియు జడలములయియు, ప్రాణము పునరి వైకర్యము నొనరుచు
అధారమును స్థితికర్మము లోకకర్మము ననుచున్నవరి భావము.

వ్యక్తియప్రశ్నము— ౨-వ మంత్రము.

మూ. ప్రణావతి శ్చరసి గర్భే శ్చమేవ ప్రతికాయసేతుభ్యం
ప్రాణప్రజా స్త్వి మా బలిం వారంతి యః ప్రాణైః ప్రతి
తిష్ఠసి. ౨

మన. ప్రణావతి చరసి గర్భే శ్చమేవ ప్రతికాయసేతుభ్యం ప్రాణ
ప్రణావతి ఇమా బలిం వారంతి యః ప్రాణైః ప్రతిష్ఠసి.

టీక. ప్రాణం ప్రాణము, శ్చమేవ ప్రతికాయసేతుభ్యం ప్రణావతి
శ్చమేవ ప్రతికాయసేతు, గర్భే-గర్భమునందు, చరసి-చరచించు

అన్నావు. (త్వంపిమసీవే) ప్రతాపాదుసేసంక్రీతీ నర్తకీ పమానరూపుఃచ
పయ త్పట్టుచున్నావు.

ప్రాణాఽప్రాణమా, యజఃపశువు, ప్రాణాః = చక్షురాదీంక్రియముల
తోఽక్షురధితివృషీవర్షిశరీరములందు ప్రతిష్ఠితం దేవయ తిన్నాచో(అకంఠ
కావున) ఇమాఃఽశో, ప్రకాఃఽచునుహ్యదులు, తుష్ట్యాఽవీశోఽప, బలింః
అన్నాదిరూపమునుబరిచి, హరింఽచక్షురాఽన్నాఽరముగా ఇచ్చుచున్నారు.

కా. ఏప్రాణమా! నీచే విరాట్పురూపుఃచవు. ఏప్రాణమా! నీచే వికృ
గద్యుచనోతోయావముచను, మాక్యగంభీరువ పుక్తయావమునం చరింతు
నున్నాఃచవు, ఏవ ఆకీకృమా త్తు లకు పకరూపుఃచవులు. నీచే పుష్టుచున్నాః
చవు. నీవు ప్రకాఃఽచివ్వుయావుఃచివగుఁ. చక్ష విద్యమాశ్చనూభశ్చయము శర్వజీవా
జీవ్యాశ్చలిశ్చయము నీకు పిచ్చింఽయే లున్నది. నీవు చక్షురాదీంక్రియము
లన్నిటితోఽ పర్వకరీరములందు ప్రతిష్ఠితంబవులు. గుంటున్నాఃచవు
కావున తోచుచుహ్యదులుదిలు చక్షురాదిబ్ధాఽఽములచేరి నీకు అన్నాది
యావతును అరివోపాక చున్నావు. నీవు తోక్తవే కావున నీకు తోక్తవచుక
యే తోక్తముగుతువేచి వి భావము.

ద్వితీయప్రశ్నము—౨-వ మండలము.

మూ. దేవానామసీ చహ్నితము; విత్వ్యాణాం ప్రథమావ్యసా,
ఋషీణాం చరితంపత్య మథర్వాంగిరసా మసీ.

పద. దేవానాం అపి చహ్నితము; విత్వ్యాణాం ప్రథమా వ్యసా,
ఋషీణాం చరితం పత్యం అథర్వాంగిరసాం అపి.

టీక. (ఏప్రాణమా నీవు) దేవానాం=ఇంద్రాదిదేవతలకు, చహ్నితము=
సావిత్తులకు పొందించువాఁడవు, అపి=అగుచున్నాఁడవు, విత్వ్యాణాం=వికరు

లకు, ప్రగణా మొదటి దశ, స్వధాన్య భాగారము, అసీలగు యన్నా (ద్రవి), అధర్వాంశరకం = అధర్వాంశవనంబు, (అధర్వనువగా నాధ్యక్షులువలన ప్రాణము, ఆంశిరవములయనగా అవయవములు) ఋషీణాం చక్షురాసీంద్రియములకు, వశ్యంబవత్వమును, చరితం = చరితము, అసీలవే అనుచున్నాది.

కా. క్షీణాణనా ! ఇంద్రాది జీవతలకు హవిష్యును లోకంబువారపు నీవే యిసుచున్నావు.

విశేషమును యజ్ఞాదికర్తల నాచరియటకునుండునా. అంశీముఖప్రాధ్యము నాచరించుటే నిధువార జీవతలకు హవిష్యు హరింతున్నాదు కావున అట్టివ్యధ ప్రకమవ్యధయగును. అట్టివ్యధను విశేషమును వేయివారపున్ను నీవే.

మఱియు, ఋషులవలనగా చక్షురాసీంద్రియములకును, అంగిరవములనెంబడు అవయవములకును, అవ్యయంబులు ముఖ్యప్రాణములకును జీవాభారణాన్యభావలక్షణమున నత్యము నీవే యిసుచున్నావు.

విభవము: — "వహాభార్యర్షానో" అను వ్యక్తిత్వే నలంబించి తగ్ని యుండునా. హరించుటే యుంబించుటే యాశీకాధ్యము ఇంద్రాదికర్తలవలన, యజ్ఞాదికర్తలందు నాందీకర్తలము అవశ్యము ప్రథమమున కర్తవ్యమును. చీతకు ఆకాంక్షీకర్తలమునందు విశేషము వ్యభాకారము ఇప్పులనీ యుంబుటచేతను ప్రథమత్వము నా. క్రమే యిసుచున్నది. 'ఋషుగణా' అను భాషువు గత్యర్థము కావున గత్యర్థకములగు భాషువులన్నియు జ్ఞానార్థకములగును కావునను ఋషీకర్తలము భాషలనకరక్షిరాసీంద్రియలవారమును యన్నది.

ప్రాణాభాష అంగాభాష శోషచర్మవార లేమిం ఆంశిరవ్యస్థింబు ప్రాణములేమియెంతల అవయవములు కుస్మింబివాపుయన్నది కావున ఇం అవయవముల ఆంశిరవములనెంతము.

"క్రాణోపివా అధర్వా" అని క్రుతమే తెలియన్నది కావున ముఖ్య ప్రాణము అధర్వ కునంబును.

స్వతీయ ప్రశ్నము—౯-౬ సంక్రమ.

మా. ఇంద్రియైః ప్రాణతేజసా నుద్రోఽపిఽతిరక్షితా,
త్యమ చరిషే చరసి సూక్ష్మప్రవీం జ్యోతిషాం కరి. ౧

అ. ఇంద్రక క్షూచాగ లేకా కుప్రః అపి పరిక్షితా, క్షం
అస్తరితే చరిషి సూక్ష్మః క్షం జ్యోతిషాం కరి.

టీ. ప్రాణః=ప్రాణమా, త్యం=తియ, ఇంద్రః = అరమేశ్వరుఁడవు,
(క్షం=నీవు) లేకా=అంజనకామర్ష్యమునక, నుద్రః అపి=అపియం కం
కానించుచున్నవాఁడవు) నుద్రోఽపి=నుద్రుఁడవు. (క్షం=నీవు) అపి=అపి
(సూక్ష్మమును విష్టావిరూపమానక జగత్తును) విదక్షింతువాఁడవు. (అపి =
అనుచున్నాఁడవు.) త్యం=నీవు, సూక్ష్మః=సూక్ష్మజవయ, అంతరితే=అంత
రిక్షమునందు, చరిషి=అపియోక్తములః చరించుచు) చరిషింతువాఁడవు,
క్షం=నీవు, జ్యోతిషాం=నకలతేజస్సులకు, వరిషింఅభివరిషి.

కా. ఏ ప్రాణమా నీవే అరమేశ్వరుఁడవు, నీవే అంజనకామర్ష్యమున
జగత్తును పంపించినవాఁడవయ నుద్రుఁడవనంజనకామర్ష్యుఁడవు, నీవే సూ
క్ష్మమును విష్టావిరూపమాన జగత్తును విదక్షింతువాఁడవు అనుచున్నాఁడవు.
నీవే అకాశమునందు ఉదయాస్తమయములవందును ఉల్లభును పంచరింతు
చున్న సూక్ష్మజవగుఁడవు. నీవే అకల జ్యోతిస్సులకు అభివరిషిం
తువాఁడవు.

వివరణము:—ఇదివఱకు ౫వ సంక్రమమునకు ఈ ప్రాణతేజము కును
వయకు శక్తియారో విందుడలి వివరింపబడినది. ఈయం క్రమమునకు ఇంద్రి
యంగా 'ఇది అరమేశ్వర్యే' అను భానువులకు ఈశక్తియూ పుట్టినది కావున
అరమేశ్వరుఁడని యర్థము గ్రహించునది.

విశేష ప్రశ్నము—౧౦-వ మంత్రము.

యూ యదాశ్చమఘవగ్నస్యభేమాః ప్రాణశేష్రణాః,
 ఆవంకరూపా స్థిప్తన్తి కామాయాన్మం భవిష్యతితి.

పద. యదా శ్చం అభివర్షితి అన్ ఇహాః ప్రాణ శే ష్రణాః, ఆవం
 కరూపాః తిష్ఠంతి కామాయ ఆన్మం భవిష్యతి తితి.

టీ. (ప్రాణశేష్రణాః, క్షం=శివుః, యదా=విద్యుది, అభివర్షితి=
 వర్షవ్యూహాభ్రురవయి పర్జించుచున్నారనో, అన్ = అవ్యయం, ఇహాః ప్ర
 ణాః=శ్రుణులు, ప్రాణశే = జీవించుచున్నారన. కామాయ = స్థిప్తగా,
 తిష్ఠంతి=అన్మము, తిష్ఠంతి = కలుగఁగలదు, ఇతి=ఇట్లు, ఆవంకరూపాః=
 ఆవంకరూపాభ్రులయి, తిష్ఠన్తి=జీంటున్నారన.

కా. శి. ప్రాణమా శివుః విద్యుది మేఘవర్షయాశ్చ మనః తిష్ఠంతి త్పిం
 యుచున్నారనో ఇట్లులే శ్రుణులు జీవించుచున్నాఁ - (మఱియు) ఇక
 వదులు ఇచ్చానకావయి అన్మము కలుగఁగలదు అభిప్రాయముగలవార
 యి ఆవంకరూపాభ్రులయి జీంటున్నారు.

సత్యకవిభవం సంవిభాగాదికము.

పద. యదా శ్చం అభివర్షితి అన్ ఇహాః ప్రాణ శే ష్రణాః, ఆవం
 కరూపాః తిష్ఠంతి కామాయ ఆన్మం భవిష్యతి తితి.

టీ. ప్రాణశేష్రణాః, క్షం=శివుః, యదా=విద్యుది, అభివర్షితి=
 మేఘవర్షయాభ్రురవయి పర్జించుచున్నారనో, అన్=అవ్యయం, ణాః=
 ఇహాః=శ్రుణులు, ఆవంకరూపాః=శివుః తిష్ఠంతి=జీంటుచున్నారన, ఆవంక

వ్యూహపులయ, కామాయ=స్వేచ్ఛగా, అప్పుం=అప్పుచా, భవిష్యతి ఇతి = కలంకంబనవి, లిప్తవ్రీ=తింటున్నాది.

కా. పీఠాగ్రామా! నిప్త ఎత్తము వేంతువ్యకూర్తి=జీవయి వస్త్రంతుచు న్నా=దేవో అభ్యుదయ, నివ్యరూపకూతులయి=వస్త్రీయా, నియన్ననం చేక వంత్తి కలయి=వస్త్రీయా ప్రకట నిప్త వస్త్రంతుటను యాచివంతునా=శ్రమవేకనే అవం వ్యూహపులయ (కమకీక) స్వేచ్ఛగా అప్పుచు బధింబుగలవను అభిఠాగ్రామ తో బుధము పొందినవారివలెనే ఉంటున్నాది.

ద్వితీయ ప్రశ్నము—౧౧-క మంత్రము.

మూ. వ్రాత్యవ్యం ప్రాణోకీఋషిరన్తా విశ్వవ్యవత్సకా, వయ మావ్యవ్యవతాతానీతా త్వం మాతరిశ్వనా. ౧౧

డం. వ్రాత్యో వ్యం వ్రాః వికఋషీః అత్తా విశ్వవ్య వత్సకా, వయం అవ్యవ్య వాతానీ తీతా త్వం మాతరిశ్వనా. ౧౧

టీక. పీఠాగ్రామా! వ్యం=నిప్త, వ్రాత్యో=వంస్కారవిహితం దప్త, వికఋషీః=వికఋషీయసుపేయగం అన్నీయం, అత్తా=వకలహారివ్యకం) నివ్యరూపకూతులయి, విశ్వవ్య = విశ్వవ్రతంవయనకు, వత్సకా = వత్సకా తిని, (పీఠాగ్రామా) వయం=మేము, అవ్యవ్య=భక్తింబుఃకనినవని వ్యుచు, వాతానీ=నిజ) అవ్యవ్యవారము, మాతరిశ్వన=పీఠాగ్రామా, త్వం= నిప్త, వికఋషీ, వికఋషీకంత్రి.

కా. పీఠాగ్రామా! నివ్యవ్రతమున ప్రవ్రీణవారవికలవేక మతోక అవార్యాది సంస్కారవంతునా=ది లేకలావునివల అవంబ్రాకుం=దపగుట చేక వ్రాత్యుల పగుచున్నా=దప్త, (ఇవల తోకమువంతు సంస్కారవిహిత

దనువాది! బ్రాహ్మణ్యమునకును బుద్ధునిద్దము. అదేదముగా ప్రాణము
 ప్రకటమున నిలిచినది, ఆ ప్రాణమును ప్రకటింపవలయును అట్టి క్రమము దేవు కాపున
 తత్వమును దేకవోలుటచేత ప్రాణమునకు ప్రాణ్యకర్మము ప్రయోగించబడి
 నది. పుణ్యావముగానే శుద్ధుడని యిట్టి ప్రాణము.

సీ ప్రాణమా! ఏదే ఆకర్మణ్యమును ప్రకటింపకు ఏకలుదీయకు ఏదే
 నలవాదినియి పోలదీయములకు పాపియును ధర్మియును వారలను దుష్టాదీవు.
 ఏదే పను బుద్ధులను చంపవలసి పశ్య)భువగురున్నావు. సీ ప్రాణమా! నేము ఏకు
 అవనియముకు పాపియు నొకరును వారిం నుగు. యున్నాము. సీ ప్రాణమా! ఏదే
 మాకు తండ్రి యగురున్నా దీవు.

పైముం క్రమమునకు క్షాంతి పాపమునకు ఆధారతరము:—

ఇద. ఏకా త్వం మాతరిక్యదా.

టీక. (సీ ప్రాణమా!) కర్మణ్యమే మాతరిక్యదా వాయువునకు, ఏకా-
 తండ్రి.

కా. సీ ప్రాణమా! ఏదే వాగుంపునకు తండ్రివి. కాపున పులకపున
 చనునకు సంప్రదింపబు నిర్ధించుచున్నది.

స్వీయ బ్రహ్మము—౧౨. ఏ ముక్తము.

మా. యా లేతనూ క్యాచి ప్రతిష్ఠితా యా శ్రోత్రే యా చ వక్షు
 మి, యా వ మున సేసం తతా శివాం తాం నుదు మోక్త్యా
 దివా: ౧౨

ఇద. యా లే తనూ: వాచి ప్రతిష్ఠితా యా శ్రోత్రే యా చ వ
 క్షుమి, యా వ మున సే సుతతా శివాం తాం నుదు మా ఉక్త్యా)యా. ౧౨

జీ. (వీస్త్రాణమా!) యోజి, కమాః = నివంబంధముయనకనువు, వారి = వాక్కువందు, ప్రసిద్ధికాః(వక్తృశ్చరూపమున) ప్రసిద్ధికమయి యున్నతో, సూచితస్యై, ప్రాప్తే = ప్రాప్తియందు, (ప్రసిద్ధికాఃఅర్థం యుటయింక నూపమున ప్రసిద్ధికమయియొప్పుకో) . చూచువితకను, చక్షుషీశ్రమనంకం, (ప్రసిద్ధికాఃచూచుట యింకనూపమునః ప్రసిద్ధికమయి యున్నతో,) యోచనవియసి, దివసీయవచ్చునాదు, సంకతా = సంకల్పవశ కాపివ్యాపారరూపమున సంకనయియొప్పుతో, తాం = అకనువున, శివంశాంకనమయినకొవినిగా, కరుణచేయుము, మాతస్మాద్యాః(అకర్మ) మునింకను చేయకుము.

వా వీస్త్రాణమా! వీస్త్రాణవంబంధమునన కనువు వాక్కువందున వక్తృశ్చరూపమున ప్రసిద్ధికమయి లాగ్నావ్యపారయను చేయుచున్నతో, వివంబంధముయిన కనువు ప్రాప్తే ప్రయోగమునందుండి (వ్యావరూపమున) అర్థంకము నొనర్చుచున్నతో— అనఁగా నిలుచున్నతో, విసి కనువు శ్రమనంకంకండి (స్త్రాణరూపమున) చూచుచున్నతో, వివంబంధ మయిన కనువు నొనర్చునందుండి (వమావరూపమున) సంకల్పవశకాపివ్యాపమున ప్రమతుననమయి యున్నతో, అట్టి నీకనువుని శాంకముననరావినిగా నొనర్చుదు. వీస్త్రాణమా!) నీవు అట్టి శరీరమునుండి తెడలిపోకుము—అనఁగా వీవువిదలిపోయినయెడల(అనఁగాద్యాక్షకనుకు) శరీరము అయింకనునుకు కనువ అభిభవమును.

వివంబంధము:—ఈస్త్రాణమే అయింకనియెడలను అనఁగాస్త్రాణానిరూపమున నివంబంధుటకుః గల క్రుతిప్రధానము.

శ్రు. వీస్త్రాణస్తర్యుతో; వవ్యావ వ్యుత్పత్తం;
 తోఁచిన వ్యావ క్షరమానస్తర్యం.

అజ్ఞివానిని మాకుఁ గలుగఁజేయును. ఇట్లుచి వాగానీరిప్రియములు ప్రాణము ను నర్హాత్మకమునిగా కొవియొడివచి కాపున ప్రాణమీత్రవాచలియనియు నిషయభోక్తయనియు (నిరస్థమనియు) నిర్హింక మొనర్చుఁటచేరి.

విభగణము:— బ్రాహ్మ్యవంభవెటనగా యాగ్యకర్మము భూదనుఁలగు మంత్రములు. — శ్రు. 'బువచ్చామానియఁగోంపి, షాహిశ్రీరమ్యశావశాం.'

శ్రుతియనింపవలనః కా భవాత్ప్రశ్నోపనిషత్సమాఖ్యములకు విషయము శ్రుతి యే గదా.

విశేషం బనుభూసి ప్రశ్నాశము ౭-వ అధ్యాయమునందు ౨౧-3౪-వ శ్లోకములయందు దీ ప్రశ్నార్థము వివృతమయినది. అత్తర్నిరాననం ౧౭-వ అధ్యాయమునందు దీ ప్రశ్నార్థము వివృతమయినది.

ప్రశ్నోపనిషత్తువందు ద్వివేదితప్రశ్నము నదీకము వదూర్తము.

శ్రీ సుబ్రహ్మణ్య వచన సాహిత్య పీఠం.

ప్రశ్నోపనిషత్తు

(అథర్వవేదాంతర్గతము)

ఆంధ్రప్రదేశ్ కాలాత్పర్య వివరణ సమన్వితము.

కృతయత్ర శ్లోకము.

కృతీయత్ర శ్లోకము—౧—వచనం క్రమం.

మూ. అథవైవం శ్రీ పుణ్యశ్లోకాలయం పుణ్య భగవ
ముత వచ ప్రశ్నోపనిషత్ కథమాయాత్యస్తి శ్లోకీర
అత్తానం వా ప్రవిభజ్య కథం ప్రాతిష్ఠతే శ్రీశ్లోక
మతే కథం వాప్యా మభిధత్తే కథ మధ్యాత్మ మితి. ౧

మన. అథ వా వచనం శ్రీ పుణ్య శ్రీ అథవైవం పుణ్య భగవ
ముత వచ ప్రశ్నోపనిషత్ కథం అయాది అస్తి కథితే అత్తానం వా
ప్రవిభజ్య కథం ప్రాతిష్ఠతే శ్రీ శ్లోకముతే కథం వాప్యాం అభిధత్తే కథం
అధ్యాత్మం ఇతి. ౧

టీ. అథవైవం పుణ్య శ్రీ పుణ్య శ్రీ అథవైవం పుణ్య భగవ
ముత వచ ప్రశ్నోపనిషత్, అథవైవం పుణ్య శ్రీ అథవైవం పుణ్య భగవ
ముత వచ ప్రశ్నోపనిషత్, అథవైవం పుణ్య శ్రీ అథవైవం పుణ్య భగవ

కొంబ్యుఁగొంబ్యునువూర్తి, "కనవొఁపిమనాత్మా! ఏమత్రాణఁజుత్రాణము, మతఃకాయతే=జీవములు బట్టుచున్నది. అర్చకాశరీరే = ఈశరీరమునందు, కథంజయఁజు=పట్టు వచ్చుచున్నది? అత్నానం=కవచము, ప్రవధిత్వం=విధించుట. కథం ప్రాప్తిత్వతే=పనిధముగా ఉంటున్నది? కేవ = విప్రులైవోషణువేత, ఉక్రమైతే=(ఈశరీరమునుండి) బయటకు వెడలిపోవుచున్నది. కనం=పనిధముగా, కాన్యాం=ల'వ్యామన ఆధిభాన అధికైవశములును. అధిధత్తే = ధరించుచున్నది? ఇహ=ఇట్లు, వప్రత్వ = (విష్ణునాచనుచున్నది) యదేకము.

కా. (వెనుకటి ప్రశ్నమునకు ప్రాణమే ప్రకాశతయనియు, ఏమయి ధోక్తయనియు మున్నగు విషయములు నిర్ధారితములయినవి. కావున ఇత ప్రాణముయొక్క ఉత్పత్తినివిషయము నీ ప్రశ్నమునందు ప్రశ్నప్రతి వచనపుర్యోగమున చెప్పుటపాచున్నది.) చాగాపిండి యములు ప్రాణము ఇట్టిమహిమలు గలవినియు, ప్రకాశతయనియు, ఏమయిధోక్తయనియు, (వెనుకటివచని చెప్పుటచేతనే) తత్కావాత్ప్యము శివోశనవానలయనను ప్రాణము సావయవము కావన కార్యమేయని కలపి ఆశ్వనాయమని నోత్రోశ్వత్సుఁడగుకొంబ్యునువూర్తి ఈశ్రీంశీ ప్రశ్నముల నమనెనువూర్తి.

- ౧. ప్రశ్న.—పీడియ్యుఁడవువాడీ! విరివగులి విర్ణయించుచుండెన ప్రాణము పికారణమువల్లయూడి పుట్టుచున్నది?
- ౨. ప్రశ్న.—అప్పుటివప్రాణము విప్రులైవోషణువోడ ఈశరీరము నందు ప్రవేశించుచున్నది?
- ౩. ప్రశ్న.—ఈరీరమును ప్రవేశించినత్ర తనను వివిధముగా విభాగము చేసికొని ఏవైకారముగా శరీరము నవలంబించియుంటున్నది?
- ౪. ప్రశ్న.—ట్టి వృత్తివిధముతో ఈశరీరమునుండి తేలినావు చున్నది?

౧. ప్రశ్న.—దాహ్యమును అధిభూత అధిదైవత కర్తృత్వము ఎటుల భరించుచున్నది?

౨. ప్రశ్న.—అధ్యాత్మమును కర్తృత్వము ఎటుల భరించుచున్నది? అని ఈయనాడు ప్రశ్నములను కొరత్యం వడిగెను.

వివరము!—విందియివ్వనియందులకు కర్తామును అధిభూతములను భజించు. వాదియొకవివరములను ప్రకాశించుతే గూర్చి దేవతలు అధి దైవతము లనబడును.

శ్రీరాధిందియములు అధ్యాత్మము లనబడును.

ఈవిషయమును గురించి శ్రీమద్విద్యాకృష్ణులవారు వలించి అనుభూతి ప్రకాశించును మిగుల వృష్టముగ వివరించుటచేయుచుది కావున అట్టివిషయములను సూచించుచున్నాము:—

శ్లో. కొద్దిగా ప్రాంతముగా చిట్ ప్రశ్నానకాశ్చస్యభుగ. 32

ప్రాంతములకు దిక్కున్నది? సకలము వపు ద్యుతీయో?

స్వరూపుం ప్రవిధిత్వం కథం జేమోదయిత్వరో? 33

కేవల్యుని కేవలం దేవతాకాగ్రంబి మామ్రుయో?

కథం దాహ్యం అగ్రతే? కేవల్యుత్తర్యుని కథం!

ఉపా ద్వికృతయో కథం విశేషం వృద్ధివా నితి. 34

అనుభూతి ప్రకాశము, స ప్రమాధ్యాయము.

స్మరణప్రశ్నము—౩వ మంత్రము.

ము. తస్య సహావాచాతీ ప్రశ్నాన్వృత్త్యో బ్రహ్మిణోఽనీతి

తస్మాత్తేఽహం బ్రవీమి. ౩

అను. తస్య వి శా ఉవాచ అలప్రశ్నాత్ వృద్ధ్యో బ్రహ్మిణో అభి
అలి కర్తృయో తే అహం బ్రవీమి. 4

టి. చలనవిద్యుదావనహస్తీ, కర్మ=అగ్రవల్లభహస్తీగాఢమ, ఉపా
 రహా(అవిద్యుదోత్పదిభయగా) చరితేను. అతిక్రమణ=మిగుల దురుక్త
 రములన, క్రమణ=క్రమములను, కృత్సనీ=అనుగుణ్యుడవు, అర్చిస్త్య
 =అర్చనమునకు, ఇతి=ఇట్లు: (నేను సంతుష్టుడవైతిని), శర్వాగ్రాణ
 అహంకారేషు, చేసేను, ప్రసీయి=వెళ్ళుచున్నానను.

కా. (ఈవిధముగా గ్రహలయందు ఆదీనకరితవ అభివ్యుదాన పిచ్చులా
 నదుకూర్చి ఇట్లని చెప్పబడినది.)

ప్రాంతే ఇట్టివి తెలిసికొనుట చాలకష్టము కావున ఆప్రశ్నకు
 మిగుల నిమయ ప్రశ్నము. (ఇట్లుండఁగా ఆప్రాణముయొక్క వర్షాదివిషయక
 ములను) అణాప్రశ్నలకు అనుగుణ్యుడవుడవున ఇట్లువి అతి ప్రశ్నము
 లగుచున్నది ఇట్టివిషయ ప్రశ్నముల నివహించుచున్నాడతడు. నీవు ఒకరప్రశ్న
 మును మాత్రమే గాక ముఖ్యప్రశ్నమునుగూడ అఱిగినవాడవని నాకు
 వివరము కలుగుచున్నది కావున నేను నీవడిసినదానికి నమాధానమును చెప్ప
 చున్నాడను, అంకితుఁడు.

వివరము:—అతిక్రమణగా అధికము అడిగినచో ప్రశ్నల
 కంటె మిగుల సూక్ష్మముగవిషయమునుకూర్చి యడిగినవనియు, వా రడిగిన
 ప్రశ్నలందులేని సూక్ష్మమునరహస్య వివరముగఱవనియు, నీవు వారికంటె
 అప్రాముఖ్య మిగుల చెక్కఁగా తెలిసియున్నవాడవు కావున మిగుల కఠిన
 ప్రశ్నములనును నీయొక్క ప్రాశ్నాహము నిమిత్తము తిక్తరము చెప్పఁచు
 న్నాడననియు భావము.

శ్రుతియ ప్రశ్నము— 3వ మంత్రము.

మూ. ఆత్మన ఏదప్రాణో జాయతే, యథా సామ్యమపి చాప్యాయా
 తస్మిన్నేత చాతరం, మనోకృతే నాయాత్యస్తి ఖ్యరీరే.

మనుకూర్చి విశ్వసక్రమివరణయాప మనః విశ్వారణ్యమనానానికృత
అనుభూతిప్రకాశగ్రంథమునందే కొన్నివాక్యముల రుచాహారించుచున్నాఁ
డను:—

- శ్లో. సుప్తో నుయోలవైమిం ప్రసన్నాం పుష్టమస్తరం. 52
- భయాన్నన తిక్ష్ణపుక ప్రాణ ఆత్మకర్తృత్రియ,
అంకృత్యైః జేవాం న్వం జేమాన్భూమా యథోఽఠా. 53
- ధాయా అపృతప స్పృష్టచ త్పాశోఽపాశ్చక్షు కర్షితః,
యథా దస్మిణ్గీప్రాణీ త్తామోపాధిస్తథాఽఽక్షయః. 54
- త్రాన్వికప్తే కృతంకర్ష మనసా యస్తజేవ హి,
ప్రాణస్య త్థూలజేహేషు వనాగమవశాగణం. 55

తృతీయ ప్రశ్నము — 5వ అంకము.

సూ. యథాసమ్రాజేవాధిక్యతా స్వినయంక్తే, ఏతాన్వ్యా
మా నేతాన్వ్యామా నధితిష్ఠన్వ్యత్యేవమేనైష ప్రాణ
ఇతరా న్యాగీతా స్పృకశ్చృక నేవ సంవిధతే. 4

ఇవ. యథా సమ్రాజ్ వివ అధిక్యతాః నియంక్తే ఏతాన్
వ్యామాన్ వితాన్ వ్యామాన్ అధితిష్ఠన్వ్య ఇతి ఏనా వివ వివ ప్రాణ ఇత
రాన్ ప్రాణాన్ వ్యాగీన్ వ్యాగీన్ వివ సంవిధతే. 4

టీ. సమ్రాజ్ = పార్వధోముదోప ధూపాబంధు, అధిక్యతాః =
అయో తిక్ష్ణగన్ధులకు, వితాన్ వ్యామాన్ ఏతాన్ వ్యామాన్ = ఈళీ గ్రామ
ములకు, అధితిష్ఠన్వ్య = బాంధియునును, ఇతి యథైవనియోక్తే = ఇతి వివిధ
ముగా అధిక్యములకు అర్హులగుచుచున్నాఁడో, ఏనంవివ = ఈత్ర కారముగానే,
వివ వాణి = ఈ ముఖ్యత్రాణము, ఇతరాన్ ప్రాణాన్ = ఇతరములకు ప్రాణ

ములను చతురాశీం ద్రియములను, మృత్యోర్మృత్యో విధి = వేళ్ళుగా, భువి
 క్రమేణ గణించుచున్నది.

కా. పితౄణ్యుఃకా! లోకమునందు సార్వభౌముఃకసు ధూతా
 లును తియ్యగ్రామము లందున్నవారిని నిలనాటింపుచును క్రమము తిట్టోకన్న
 లను కాన నివిధముగా వర్షమునుచున్నాఁటిో ఎల్లదినగా ఈ గ్రామమును
 రేపు కుంపాంధ్రము. ఈ గ్రామమును రేపు వరిపాలింపుము అని; అదే
 విధముగా ఈ మున్నెపాఁము ఇతివేదములని: ప్రాణాపానాదీ ప్రాణములను
 చతురాశీం ద్రియములను ఆయా స్థానిమీఁందు ముఖేణ గాఢ్యములను వాని
 అర్థావంతి వియమించుచున్నది.

స్మరణము ప్రశ్నము — 11-వ మంత్రిము.

మూ. సా. రునాంధ్రైః సానంచతుశ్చోక్తైః ముఖనాసికాభ్యాం
 ప్రాణ. ప్సుయం ప్రాతిష్ఠితే ముఖ్యేనుసమానః, ఏష
 హ్యైతద్భుత మర్షం నమం నయతి తస్మాదేతా స్మప్తా
 ర్షిహా భవంతి. ✽

బర. వా. యూభన్తే ఆనానం చతుశ్చోక్తైః ముఖనాసికాభ్యాం
 ప్రాణ. ప్సుయం ప్రాతిష్ఠితే ముఖ్యే ను సమానః, ఏష హి వికల్ చాతం
 అర్షం నమం నయతి తస్మాత్ ఏతాః పత్రాగ్నియః నివంఛి. ✽

అప. (ముఖ్యప్రాణము ఈదిభాగము వెలుల నొనర్చుచున్నది
 విషయ మినుం ద్రమునందు తెచ్చుఁటలగున్నది —)

టీక. ఆ పాదం = ఆ పాపవారముపు (యావముక) వాయూభన్తే హి
 యూభన్తయందు (తొందే వలముక్తిములను విడిచుచున్నది.) ప్రాణః =
 ప్రాణదాయువు, ప్సుయం అకాశ, చతుశ్చోక్తైః = చతుశ్చోక్తములందు

(అంబీ) ముఖనాసీకాభ్యాం = ముఖనాసీకాభ్యారములనంది (అయలుకెదలుచు) క్షయం ప్రాప్తివృత్తేః క్షయముగా ప్రభుత్వవలె, అంటున్నది. చుభ్యయ = ప్రాణానానాస్థానములయొక్క మధ్యభాగమునందు అనగా వాళియందు, సమాన = సమానవాసంపు. (అంటున్నది).

ఏమనీ = భవభూనవాయువు, హంతం = ఆత్మాస్థియంను హంతయేనప్తియ, ఏతలే అన్నం = తీయవ్వునును, సమం = సమముగా, సయం = (అయానానానాస్థానాస్థి) హందియదున్నది, కచ్చాన్ = ఆయంక రాస్థి కల్లమంది, ఏతాన్ = ఈ, సప్రాప్తియ = సప్రకారము, భవం = ప్రభుత్వమున్నది.

కా. (ముఖస్థానవాయువు) వాయూభక్త్యంక్రియమిలామ మలకూక్రమలకు వివర్ణయమన్న అపాకవాయువును కలయొక్క భేదమున దానిని అందువటుల నిరూపించుచున్నది.

అనేదిభయం = ముఖనాసీకాభ్యారములనంది ప్రాణము క్షయముగా అయలుకెదలుచున్నదయి తాని సార్వభౌమనివలె రక్షణోక్తి ముందు అంటున్నది.

ప్రాణానానాస్థానములకు చుభ్యభాగమునందు అనగా వాళియందు సమానవాయునానాస్థానము కా అంటున్నది. అకరాస్థియం ముఖం అనీ అన్నము, ప్రాగంటివలము మున్నగువాని సమానవాయువు అయానానాస్థానములకు సమానముగా కలవిచ్చుచున్నది కావున సమాన మనంబడుచున్నది. యేదీ భవంబీయన్నము, ప్రాగంటివలము (అనియే) ఇంభవము గాంత అకరాస్థి కల్లమంది క్షయములేకమును హందిన సప్రకారము కలగుచున్నది. అయా ప్రాణము ద్వారా దర్శనశ్రవణాదిలక్షణములగు శరీర గుణములగు ఇంద్రియములనంది వివరములను ప్రకాశింపులేయుచున్నది.

<p>అంధ్ర టికాకాశ్యపి ౨౨౦౦౦ రేలు ప్రతికాశానామలకుః పోక కాశానామ లకు ౧౦౦౦౦ నామలకు ౨౨౦౦౦ చేలతో పంచగా వచ్చిన ప్రతికాశా నామలు.</p>	}	222200000.
<p>ఈ ప్రధాననామలు, కాశానామలు ప్రతికాశానామలకులపీ యొక్కము</p>	}	2222000000

అనగా దెబ్బదిరెండుకోట్లు, దెబ్బదిరెండు లక్షలు, ఐదేలలు, ఇన్నూ
 టదికనామలు అనుచున్నది.

ఈ ప్రధాన, కాశా, ప్రతికాశానామలయ వ్యావహారికముల పంచ
 దశములు. ఉచ్చారణవిశ్వాసములకు ప్రాణాపానవృత్తులు లేకయుండునపుడు
 వ్యావహారికములై యిట్టి బయలుదేరియుండు చున్నను కార్యముల కొనసాగును. గొప్ప
 గొప్ప అపకృత్యములుండు మున్నగునవిలేయునపుడు ఉచ్చారణవిశ్వాసములకు
 లేకయుండుట అపకృత్యములకుకాదు.

అంధ్ర టికా ౧, 2, 3 నుంక్రమణులనక 3-వ ప్రశ్నములకు పమా
 ధానము చెప్పుటవలసింది.

సృజీయప్రశ్నము—౩-వ నుంక్రమణు.

మూ. అక్షర యోగ్యతాదానః పుణ్యేన పుణ్యం లోకం నయతి,
 పాపేన పాప ముభాభ్యామేవ మనుష్యలోకం. ౧

౧వ. అక్షర యోగ్యతా దానః పుణ్యేన పుణ్యం లోకం
 నయతి పాపేన పాపం ఉభాభ్యాం ఏవ మనుష్యలోకం. 2

3. అక్షర = అక్షరములు, ఉదాహరణ = ఉదాహరణములు, ఏకయా =
 అక్షరములకు ప్రధాననామలలో ఒక్కటియగు ననుమానముకాదేక, ఉభాభ్య

ఉర్ధ్వగమనముగలదయి, ఉన్యేన = కాత్మనికాతమును ఉన్యకర్తచేత, ఉన్యంతరాకం = దేవదిక్పావలక్షణమును ఉన్యలాకమున, పయతీకావారియి యున్నది, పాపేన=కాత్మవిదీర్ఘమున పాపకర్తచేత, పాపం=తిర్ధ్యనోష్ఠివ్యాదిలక్షణమునునరకమున, (పొందించుచున్నది.) ఉభాభ్యాంవిషణ్ణమానస్త్వదా నములను ఉన్యపాపకర్తలు గొంపింటిచేత, మునుష్యలాకంయనుష్యలాకమున (పొందించుచున్నది.)

కా. ఆ నూటలక ప్రధానకాదులగా నుచున్నయను పేరుగల లకవాదీకలదు. ఉదానవాయువు జనుచున్నా రుడిసోజకలసి ఉర్ధ్వగమనముగలదయి కాత్మనికాతములను ఉన్యకర్తల గుక్మలగ నాచరించిన వారిని దేవదిక్పావలక్షణమును ఉన్యలాకమున పొందించుచున్నది. కాత్మ విదీర్ఘములను పాపకర్తల గుక్మలగ నరిపించారిని పశుపక్ష్యుని జన్మములను పొందుట యుచివీరకమున పొందించుచున్నది. ఉన్యపాపముల గొంపిరి నతూపముగా నాచరించినవారిని మునుష్య మనుష్యలాకమునే పొందించుచున్నది.

వివరము:—ఇది నాల్గవ ప్రశ్నమునకు నమాధానము.

కృతీయ ప్రశ్నము—౧.౯ మంత్రము.

మా. అదిత్యోహై బాహ్యాస్త్రాణి ఉదయశ్శ్యమ స్యావం రాక్షుషం స్త్రాణమనుగృహ్లానా పృథివ్యాంయా దేవతా నై పాపుయషస్యాపాన మవష్టభ్యాంతరా యదాకాశస్సు పనూశో వాయు ర్వాన్యనః. ౮

కవ. అదిత్యో హై బాహ్యా స్త్రాణి ఉదయశి విషుః పి పరిం రాక్షుషం స్త్రాణం అనుగృహ్లానా, పృథివ్యాం యా దేవతా పా పిటా భువ

నానంద్యునాశ్రో = ప్రతీతియనునది. ఇంద్రియై = ఇంద్రియములతోడ,
 పునః భవం = అపూర్వమున — లేక కఠినాత్మకమున. (పొందుచున్నాము.)

ఈ. కాలకల సూక్ష్మచంద్రాన్నిధి లేకస్యామాన్య మింద్రియకలతో అట్టి
 లేకము కలిగియుండుట కలలేకయును క్షణీయ లేకయునేకక అకర్మచిందు
 కున్నదనియుఁజేయుము. స్వాభావికముగా లేకస్యైభావమునాస్య లేకయును
 అకర్మచిందుచిందునింబ నిరూపము. అందుఁ బట్టిలేకయునేక అనుగ్రహీతం
 దక్షిణముకాఁగో అప్పుడనేకం: ఉదాహరణలేకా: ము— అనగా మరణించి
 వా: కరంబమున. ఉదాహరణలేకా: దం:గా కాంతినిదిస్వాభావికమున
 లేకయునగానిది భావము. అట్టివానినే అనుగ్రహింపవలెనని — రావలెను
 వానినిక కలుగనినది. అట్టివా:ను వానాదీంద్రియములన్నియు మనస్సువలన
 ప్రవేశించగా అట్టియంద్రియములతోడకుండియున్న మనస్సుతో మహాక
 ర్మమున — అనగా అపూర్వమున పొందుచున్నాము.

నిరూపణ:— వెనుకటిమంత్రమువలన 'అదితోస్థానైకాన్యై
 ప్రాణా' అని అదిత్యులేకయు అనుగ్రహింపవలెను, అని చెప్పఁబడినది. ఈ
 కుంభమువలన లేకస్యామాన్యము నిక్షేపించఁబడినది కావున ధ్వనితైలేను.

కృత్యుత్పన్నము— గం. వ మంత్రము.

మూ. యద్విత్తైశ్చైవ ప్రాణ మాయూతి ప్రాణ నైవసా
 యు క్షుప్తచోక్షైతేనా యథా సంకల్పితంతోకంపయతి.

అవ. యద్విత్తై శేవ ఏమే ప్రాణం ఆయాతి ప్రాణై లేకసా
 యు క్షై, ఏనా అత్తనా యథా సంకల్పితం లోకం పయతి. ౧౦

టీ. ఏవై— ఈలేకయు, యద్విత్తై— (మరొకకాలమువలన) ఏది క్షయ
 గలవాఁడు అనుచున్నాఁడో, లేకసానై క్షమతోడనే, ప్రాణంబులుప్రాణ
 ప్రశ్నోబువచ్చు— ఏ

వృత్తి, అయితే అపొంతువున్నాడు. ప్రాణం ప్రాణము, నెలసాంశేయ్య
 లేక, యుక్తం = సూర్యోద్భవై, సహస్రవా = భోక్తయగు అకేళిసోద,
 యథాసంకల్పితం = సంకల్పమువలననంది యేర్పడె, అకేళం = శరీరమును,
 వయస్ = పొంగిండుచున్నది.

ఈ శీఘ్రము ముగిసినముగిండు పట్టింకల్యమోలవా: దైయం
 మనో అట్టి సంకల్పముగల చిత్తమనోదినే ఇంద్రియములతోడ ముఖ్య
 ప్రాసవ్యుత్తి పొందుచున్నాడు. ముగిసినముగిండు ఇంద్రియపుక్తు
 లన్నియు క్షీణించినవచ్చె ముఖ్యమున ప్రాసవ్యుత్తిలోకనీ ఉండునని
 భావము. కాబట్టియే ముగిసినముగిండు సమోపయులగు అధిపులు మన
 లోక్షులుగనవచ్చు ఇంద్రియపుక్తుల అధిగమనవోయినది దేవని
 విడుచుచున్న యెవల ప్రసవ్యుత్తిలోకనీ మేలకు చుండును. అట్టి ముఖ్య
 ప్రాసవ్యుత్తి అధిగమనై భోక్తయగు శీవాత్మకు అన్నికాలము
 నందుగల చిత్తసంస్కారమునాటి ముఖ్యుపాపఫలాధివాక్కు కేర్పడెన
 శరీరమును పొంగిండుకేయించుచున్నది.

పదవిము:—కొనల్యుండకీం 'శ్రీశ్రీ'మ వేళను ప్రశ్నయనకీ
 వచాధానిము.

శ్రీకృతయ ప్రశ్నము—గం-2 ముక్తము.

మూ. య ఏవం విద్యాన్ స్పాణం వేద న హ ఆర్థ్య ప్రకా హీయ
 కేలమ్యతోధవతి తేవేష శ్లో: ౧ గ

వచ. య ఏవం విద్యాన్ స్పాణం వేద న హ ఆర్థ్య ప్రకా
 హీయతే అభ్యుక్తా ధవతి తత్ సమ శ్లో: ౧ గ

టీ. య = ఏ, విద్యాన్ = విద్యాంబులు, వేదం = శాస్త్రముగా,
 ప్రాణం = ప్రాణమును, వేద = తెలిసికొనుచున్నాఁడో, ఆర్థ్య = ఈ (విధ

ముగా ప్రాణమునుగూర్చి తెలిపినట్లు) నిర్వాంఠునియొక్క, ప్రణాళి = పుత్ర ప్రాప్తినికూడనుకూలము, భవించులేవలెనను. అప్పుడొకదేహ-చారానంతరము ప్రాణసారములయొక్క పోషణవారిచేత) మరణరహితము-భవించుచును. గోళ = అనియమునుగూర్చి, నిమిత్తము = ఈమంత్రము వల్లమునుచున్నది.

తా. ఎన్నఁదీవిధముగా ప్రాణమునుగూర్చి మొఱుగునో (—అనగా ప్రాణము వాతవిహితము. కను పరమాత్మనుండి పుట్టుచున్నది, మనోకృతములగు పుట్టినపుడులగుచుంది కలగమును భవించుచున్నది, కలిసిపోయినానంతరము తనను ప్రాణ, ఆహార, వ్యాయ, ఉదాన, నిమానములను ఆధారములగు అనియములగు అభిగించునో, ఆహారమును పాఠ్యములగుచును, పుట్టినపుడులగుచున్న ప్రాణమును కలిపిస్త్రములగుచును, వానియందు భవించును, వ్యాకమును వాదీయమునునునును, ఉదానమును నిమిత్తము వాదీయమును ఉంచుచున్నది. అనియ, పుట్టినదేవకాశాశాస్త్రమునులేదోయనియలయిన ప్రాణ-చారవ్యాధి కలుగింపవలయును. అనుకూలముల కలసి, అభ్యాసమును చూచుచును కలుగవచ్చునో క్రమముకల్పించును. అభిగించును అభిగించును మొదలు కల్పమునుగూర్చినిగంధానులను భవించును. అప్రాణమే ఉదానపుత్రితో భోక్తయును కలుగింపవలయును. అనియము కలిపిచూచుచును ప్రాణ-చార, భోక్తయులను ప్రాణమునుగూర్చి మొఱుగింప) వాడు నిమిత్తములకలగించును పోషణము-కలిపిచూచుగా ప్రాణము నిమిత్తములయొక్క-పుత్ర ప్రాప్తినికూడనుకూలము, భవించులేవలెనను. ఇది విహితము, దేహ-చారానంతరము ప్రాణసారములయొక్క పోషణవారిచేత అప్పుడు—వాతవిహితములగు, ఈవిధమును వల్లములగుచున్నది.

ప్రశ్నము: అంధ్రటికారాత్పర్ణవివరణమస్మితము. 19

అవరాధిగ్యమసూక్ష్మయం, పరాధిగ్యమసూక్ష్మయం నిర్ద్రవామం: తేన్ద్రియజీవ
విషయము ఈ ప్రశ్నోపనిషత్ప్రవందు ౧, ౨, 3 ప్రశ్నములందు వివరింపఁ
బడినవని పాఠము తెలుగుచుండుగాక.

అంధ్రటికారాత్పర్ణ భాగము:— ఈ ప్రశ్నను సంబంధించినవిష
యము అనుభూతిగ్రహణము ౨-వ అధ్యాయమునందు తర-తర శ్లోకము
లందు వ్యాఖ్యాతము.

అన్యపురాణము:— ఈశ్వరీయప్రశ్నార్థము అత్తపురాణ ౧౨-వ
అధ్యాయమునందు వ్యాఖ్యాతము.

ప్రశ్నోపనిషత్ప్రవందు కృతీయప్రశ్నము నమాత్తము.

—

క్రీస్తుయశో నమః హరిః కీర్తి.

ప్రశ్నోపనిషత్తు

(అభర్యవేదాంతర్గతము)

ఆంధ్రటీకాతాత్పర్య వివరణసమన్వితము.

చతుర్థ ప్రశ్నము.

చతుర్థ ప్రశ్నము—నమమంత్రము.

మూ. అభర్యవేదం సార్యాయతీ గార్హస్థ్యః వక్త్రచ్చుః—భగవ
న్నే తస్మిన్ భువనే కాని స్వయం వ్రాణి కాని చాగ్రతి కశం వష
జేవస్వన్నాస్వశ్యం? కస్యై రత్సుఖం భవతి? కస్మిన్ను
స శ్వే సమ్ప్రతిక్తితా భవంతి?

చ. అవ హ ఏవం సార్యాయతీ గార్హస్థ్యః వక్త్రచ్చుః భగవ
న్నే తస్మిన్ భువనే కాని స్వయం వ్రాణి కాని చాగ్రతి కశం వష
జేవస్వన్నాస్వశ్యం? కస్యై రత్సుఖం భవతి? కస్మిన్ ను స శ్వే సమ్ప్రతిక్తితా భవంతి
ఇతి.

టీ. అభర్యవేదానందని మలాశ్చున్న భగవ వక్త్రచ్చుః ప్రశ్నానం
కంఠం, గార్హస్థ్యం గర్హ సోత్సోత్సన్న భగవ, సార్యాయతీ సార్యాయతీయని

దేశమును విస్తారముగా అనుభవము (నిత్యము) అనుభవించుటకు దుష్టునిగది? అట్టియెడలను వనధినియెవరై యిప్పుడు?

స. గాక్షస్వీకృత్యవ్యాపారములు కలిపించియున్నకాలమువలన గి గాక్షస్వీకృత్యవ్యాపారములవలననే ఉపగమించినవారై దేనియందు వికీ ధూయించు సుప్రసిద్ధియులు ఉంటున్నారు? (వికీధూయించుటకు నివర యము:—) గానావిధములను పుష్పయిలవలమును సేకరించి రేకను మధు ముడియు తెచ్చుటచేయించువ్వది. అట్లే భూమి క్రమమును వివిధరీతుల నులు చేరుచున్నది ఈపుష్పములరస వినిధానమునకు దుష్టుని, ఈపుష్ప రస మిచ్చించుటకు అని సేవించుచుం యెటులయెట్లుకు కక్యముగానో, సముద్రమునందీచోట నీరకలమున్నది, ఈచోట నీరకలీర్థమున్నదిని చెప్పటకు ఎటులకక్యముగానో అట్లే యెట్లునుభవించుదు కలిపించుయెన్నడు? అని ప్రశ్నము.

పూర్వ:— కొడవది నున్నది అయితములతో దనిచేయుచుండు అనియుట్లుకు ఒకచోట పెద్ద కాలువయొందున్నై యాచోటలున్ననున్నవ్యాపారములునుండి విముఖులై యిప్పుచానినది అయూషాద్రియములు తన తరువలకుమాని నిడివడిగ విద్యావ్యాపారమున నుండుటయే ప్రకృతి మండలలయలకుగాని విక్రీయమునుచేసిచానియొక్క విక్రీయములన్నియు ఒక్కనియొ డేకీభావములు బాంధువునుచేసి కలది యెవనియెండు చేరు చున్నవి యడుగుటకు అవకాశమే లేదుగదా.

సమా:—నీవచుటలు చదు క్రమములే. ఏకైక భూమి కలిపించు యొద్ది యమలు విస్తారము క్రమములవలన, అవి భూమి కలిపించుటకు అనువించునను గాక్షస్వీకృత్యమును విస్తారముగా నున్నది. కావున నిత్య యెవరున్నా భూమి కలిపించు యొద్ది యమలు ఒకాచోటనియలకు ఆధీన

కాః పునః పునయదయతే | ప్రచరం త్యేకం హనై తత్ప
 ర్యం చరే చేతే మవస్యేకభవతి, లేవకర్త్యేచపుయహావ
 త్పిహోతి వవశ్యతి నజస్మతి నవసయతే నస్పృశతే నాభి
 వదతే నాఽఽకత్తే నాఽఽవంకయతే నవిస్మజతే నేయా
 యతే ధ్వజితీత్యాచక్షతే. .

వచ. వస్తే మ ఉదాచ యథా గార్హ్య తురీచయః అన్యస్య అర్హ
 గచ్ఛతే వర్హ్యా ఏకస్మిన్ లేహోయందలే ఏకీభవతి కాః పునః పునః ఉచ
 యతః ప్రచరంతి ఏవ హా తి గో వర్హం చరే హో మనసి ఏకీభవతి లేవ
 తిక్ష్ణ ఏవః పునః పునః వ శ్కలోతి న వశ్యతి వ శక్రతి వ రవయతే వ
 స్పృశతే వ అభివదతే వ అవత్తే వ అవందయతే వ విస్మజతే వ ఏయా
 యతే ధ్వజితీ ఇతి అచక్షతే. .

టీ. వస్తే = ఆరాధ్యాయురీకము, మ = ఆశీర్వాదమునర్పి,
 ఉదాచన = (వర్హయ) భరితము — గార్హ్య = కి గార్హ్యయా (అనగా గర్హ
 నాప్రాత్యమ్నాదవల పి సోహ్యాయతే ! యథా = విశ్రాంతిముగా, ఆ ప్రం
 గచ్ఛతే = అర్హమించుచున్న, అన్యస్య = మార్పునయెక్క, వర్హయా
 మరీచయః = రేచములన్నియు, ఏకస్మిన్ = ఈ, లేహోయందలే = లేహో
 వందలుమునందు, ఏకీభవతి = ఏకీభవించుచున్నచో, కాః పునః = అకీరణ
 ములు, ఉచయతిః పునః = ముఖ్యము అచయముచున్న మార్పునకల్పమునీ, ప్రచ
 రంతి = అంతటా పట్టు వ్యాసించుచున్నచో, ఏవ హా = ఇతీరిధముగా, ఏవత్ప
 ర్యం = భరియంకము, చరే = ప్రవృత్తిమయినట్టియు, చేత = ప్రకాశించుచున్న
 ట్టియు, మవతి = ముఖ్యమునందు, ఏకీభవతి = ఏకీభవించుచున్నది, లేవ
 తిక్ష్ణ = అనుచితకే, ఏవపునః = ఈవధముపునఃము, వశ్యతోతి =
 వినుటలేదు. వవశ్యతి = చూచుటలేదు. వశక్రతి = వాచనచూచలేవలలేదు.

నరనయనే = దురితాదులలేదు. నర్మకలే = కాకుటలేదు. న అభివకలే =
 వలకుటలేదు. న అవక్తే = దీనికొనుటలేదు. న అనందయలే = అవనించుట
 లేదు. న వివృతలే = వివృతముటలేదు. న ఇయానయలే = ఇయానముటలేదు. స్వపిరి
 ఇతి = (శాశిలంబు ఇవలంబునైవ) ఏద్రీయయిచ్చాడని. అవక్తలే =
 వలకుటలు.

కా. నర్మనో ప్రోక్తృశ్చుః శను సౌర్యాయశిః | ఏవృతాభాభావ్యైః
 దేహులదులులెవ్వయిచ్చాడు. నీ గాన్ధ్యులు | రివధిగన ప్రశ్నకు వధాభావమును
 వెల్పుయిచ్చాడు. అనిభివక్తములు. అర్థమింక. శోక్తయన్న. సామ్యసయొక్క
 కిరణములన్నియు లేకోరాకేభూభయమున యా లేకోమండలమువలదే
 యెటుల లయించిపోవుచున్నవో. అని కిరణములు, ఇది లేకోమండ
 లము అను నిశ్చయములేన యెటుల ఏక్యమునుపొందుచున్నవో, అకిరణములే
 నులు అభావ్యులే ఉపయోగించుచుండగా అభయించియే నులుల బయటికి
 వెదలి అంశుల యెటుల వ్యాపించుచున్నవో ఇదేవిధముగా విషయంద్రియన
 యాభావములను విస్తరించుచుండగా శ్రేష్ఠములనట్టియు, ప్రకాశింప
 నుటనులునట్టియునునప్పువయే స్వప్నకాలమునందు విశేషమును పొంద
 తున్నది. దక్షిణాదీంద్రియములు నువర్తకములగుటచేత మనస్సు ఇదల
 పరమని విశేషింపఁబడినది. అయినా మార్కమండలమునందు మార్కకిరణములు
 లయించిపోయినట్లును యాత్మ్యులు కిరణములు అవి విశేషములుల నుండ
 కాలకో అట్లే వ్యర్థ కాలమునందు విషయంద్రియకాశమంతయు నున్నప్పునా
 నేకీభావమును పొందుచున్నది. ఉదయించుచున్న మార్కమండలమువలదే
 కిరణములేయుల నులుల అంశులవ్యాపించుచున్నవో అదేవిధముగా భాగ్యదక్షిణ
 విచ్చినప్పుడు అదనవ్యునిందేయే అయావిషయంద్రియకాశమంతయు అని
 యుత్పత్తి కనుకనుభ్యాపారములతోగర్భయన్నది. వ్యర్థ కాలమునందు కల్పాది
 విషయములను ప్రసాదించుట ప్రకాశింద్రియములు నున్నప్పువంతు వి
 కృతమైనవారివలె కనుకను భూభావన ప్రకృతినికావ నదలియొంటున్నది.

వచన, ప్రాణాన్నయో వచ విశ్వాత్ పురే భాగ్నో గార్హపత్యో వా
 తై వీష్య ఆపానీ వ్యానో అవ్యావశ్యేవదయో నుత్ గార్హపత్యోత్ ప్రణీ
 యగే ప్రణయశాన్ అనాపనీయో శ్రావో. 3

టీ. విశ్వాత్ పురే = ఈ దేశమునందు, ప్రాణాన్నయో వచ =
 భువనప్రాణములను అన్నితే, భాగ్నో = మేఘో వియన్నో, వీష్య ఆపానీ =
 ఈ అపాననాయువు, గార్హపత్యోవతై = గార్హపత్యోన్నోవతా, వ్యానో =
 వ్యావశ్యయేవు, అవ్యావశ్యేవదయో = అవ్యావశ్యేవదయము—వచీనాన్ని,
 యో = వీషోనుత్తయవ, గార్హపత్యోత్ = గార్హపత్యమునుండి, ప్రణీ
 యగే = ప్రణయింక, అనుచున్నచో, (అట్లే) ప్రణయశాన్ = (అపాన
 మృత్తివల్లనుండి) ప్రణయింక అనుటవలసి, వ్యానో = వ్యావశ్యయేవు,
 అనాపనీయో = అనాపనీయోన్నయనచున్నది.

శా. ఏషాన్యాదుః! శ్రోత్రోఽపి ద్రియసయాహమ నిద్రింధివచి
 అనుచుండఁగా తోషిచిద్వార్షాదములకుల దేహముచుట్టఁగఱునందు శ్రోత్రాది
 వాయుదంధకమును అన్నిదంధకము, అన్నులవలె ప్రకాశింతుముమను,
 అన్నిసామాన్యమెట్టో వివేచింతుఁడనియిచ్చుచి—

౧. అపాననో గార్హపత్యోన్యైః—వీషయనఁగా అన్నివోక్త కాలము
 వందు గార్హపత్యోన్నయండియే ఇతరములు - అనాపనీయాన్ని ప్రణ
 యింక అనుచున్నది. వీషివల్లనుండి ప్రణయింక అనుచున్నది కావున ప్రణ
 యనకునఁగా గార్హపత్యోన్యైః.

౨. వ్యానో అవ్యావశ్యేవదయో—అట్లే నిద్రితమున అపానవృత్తి
 నుండి ప్రణయింక అడవిదానివలె ముఖావేశాద్వార్షాదములనుండి శ్రోత్ర
 వాయువు అయింక విదలుచున్నది కావున వ్యావశ్యయేవు అనాపనీయాన్ని.

మేనోదానః స ఏనం యజమాన మహారహస్యస్త్వా
గమయతి. ౪

ప. యత్ ఉచ్ఛ్వాసభిక్వాసో వినో ఆహుతి భద్రం కయతి ఇతి
ని సమానో వనో వా నా ని యజమానో ఇష్టఫలం విన ఉదానో య ఏనం
యజమానం అనా ఆహా బ్రహ్మ గమయతి. ౪

టీ. యత్ = ఎందువలన, (యో = ఏనంయో) వినో = ఈ,
ఉచ్ఛ్వాసభిక్వాసో = ఉచ్ఛ్వాసభిక్వాసములను, ఆహుతి=ఆహుతులను,
కయతి = వహించుటగా, కయతి ఇతి = పొందించుచున్నది కావున, వో =
ఆనాదీయిచ్చి, సమానో = సమానవారణంబగుచున్నది. (ఈ సమానవారణులు
హోస్యస్థానీయగుచున్నవి) మనః = మనస్సు, యజమానోవాచ = యజ
మానులగువా, ఇష్టఫలం విన = యోగ్యము, ఉదానో = ఉదానవాయు
ఫలగుచున్నది, సా = ఆఉదానవాయువు, ఏనం = ఈయజమానిని, ఆహ
రణా = ప్రతికేయము (పుష్పం కాలముగంను), బ్రహ్మ = బ్రహ్మమును,
గమయతి = పొందించుకొనుచున్నది.

కా. శ్రీఠి తెనుకటియంత్రమునందు ప్రాణవంశములు అన్నిహో
త్రముగ కూడినవిశ్వయిచ్చి ప్రాణ, అహుతి, వ్యవహారములకు అన్నిత్ర
యముగకూర్చుచే విరూపింబను, క్షేత్రవహోశ్శయంజనూన, యోగ్యముల
నిమంశ్రమునింబు విరూపింబుచున్నది. ఇవల మోతయవగా వోతుకర్త
యగు యిష్టోక్తని గ్రహించునది;—) హోతుకర్తయగువారు అన్నిహో
త్రమునందు శంధి ఆహుతులను ఎటుల వహించుటగాశ్రీఠియో ఆజీవిభ
ముగా ఉచ్ఛ్వాసభిక్వాసములను తెందుజుగుటలను శరీరసంరక్షణార్థము
గమానముగా పొందించుచున్నది. కావున గమానమని విలంబింబుచున్న
వాయుచే హోతయగుచున్నాడు. ఇవల ప్రకమయవ "ప్రాణాన్నయో"
అని కుంభప్రాణవాయువులకు అర్చింపమగ అన్నిత్రమునుచేప్పింపను ఉచ్ఛ్వా

వ్యాపారములందు చూచి ప్రత్యేకముగ ఆత్మచయవిచ్ఛిన్నతను పునఃపాఠోద్ధరించి ఇట్టి కృష్టిగలవానికి స్వాధికారమువలన చూచు పర్యయము నికలదిమి త్తము అన్ని వయస్సులకు కొనమొనరి యిట్లు వయస్కృష్టి స్తుతియగుచున్నప్పుడు ఆ భజివల అట్లే గురి యొనరుననెడి.

౧. మనస్సు స్వస్థు కలమునందు వివేచనములకు ఇంద్రియములకు కలయగును లేక మొనయుకొని వారు మాత్రము కాగదుగవలదు ప్రవాసముగ స్వవ్యాపారము వార్యంబుచుండుట.

౨. ఆత్మచోక్తమును స్వస్థును మునునగుచున్న యిదివేదమును మఱి మనస్సు ముఖ ప్రకాశమునందు కర్మకూటమును ప్రస్తుతమును పోలిక దానివలె ఉండును.

కావున మనస్సును యంతమావలెనాచోట్టుబయలు దలవవలె ధ్యేయమయిన

౧౦౨ ప్రశ్నము—మన ముక్తము.

౧౦౨. ఏదిగూడనునదిగాని ప్రాణాదీంద్రియములు నేమతను వ్యాపారములను విరమించునన్న కాలమునుండి—నానా విద్రింబియున్న కాలము నుండి నిత్యముండి మేల్కొనుచుండును ప్రాణాదివాయుకృతమునకము సాహ్యవ విభావనాపూర్వకములగు పర్యయా చేర్చుచునే యుండును కావున పర్యయా దయానానుష్ఠానములను మేలగాని అనివార్యములనువలె కాలము స్వస్థముగా గతవిపాకములేననుకవి విచ్ఛిన్నమునాత్మనే యానందక్రమమునకు ముదిరేయఁ బడుచున్నది. ఏలయుననఁ గా విద్యాకాలమునందు ప్రాణాదీంద్రియములు కలకము కాహ్యవ్యాపారములకు వలంబయి, ప్రాణాన్నులుమాత్రము భాగదూకములయి కేరీరకణాదికూటములగు కలుకలు విధాయకకృత్యములకు చేయఁబడుచుండుటయు, కాగ్రకృత్యములందు మరయు స్వాకంత్వములయొకటి అనుభవించుచుండుటయు, ప్రతికృత్యము విధాయకమును అనుభవించుచుండుటయుండుటయును దక్షిణాదివ్యాపారములకు వానికీమాత్రమేగాని, ఇట్లు క్రమముగ కాగ్ర

ప్రశ్నము; ఆంధ్ర ప్రదేశ్ శాతాత్పర్యవివరణసమన్వితము. 37

శ్చైవ్యమును పుత్ర సుఖము లభింపించుట లక్ష్యమున ద్వివిధములగా మరలక నర్పణమునా దానముగా నే నియమమున్నది. (అనక విశ్వాసము: మనునాది విస్త్రాంతమున నర్పణముగా మార్పణ ఫలప్రద మనునది లక్ష్యమున ద్వివిధము లభింపించును.) ప్రశ్నమున అడిగిన అంశమున క్షులగా "కనకవిజయేన పుష్కలమృత్యుశ్చైవ" అను క్షులమున ప్రశ్నమునకు వచనమున ద్వివిధముల మరల చెప్పవలసియున్నది:—

మూ. అక్షయమేవ స్వప్నే మహిమాన మనుభవతి యద్యత్ప్రస్తుం
 ద్విష్ట మనుభవ్యతి శ్రుతం శ్రుతమేవాన్య మనుశ్రుతోతి
 దేశానికంఠైశ్చ ప్రత్యనుభూతం ప్రపంచుషు ప్రత్యను
 భవతి ద్విష్టం చాద్విష్టంచ శ్రుతం చాశ్రుతం చాను
 భూతం చావనుభూతం వ సచ్చాసద్వ పర్యం నశ్యతి
 పర్య: నశ్యతి. ౫

అన. అక్షయమేవ జేవే పుష్కల మహిమానం అనుభవతి యల్
 ద్విష్టం ద్విష్టం అనుభవ్యతి శ్రుతం శ్రుతం ఏవ అన్యం అనుశ్రుతోతి దేశ
 ద్విష్టం ప్రత్యనుభూతం ప్రపంచుషు ప్రత్యనుభవతి ద్విష్టం వ అద్విష్టం
 శ్రుతం వ అశ్రుతం వ అనుభూతం వ అనుభూతం వ నల్ వ అను
 వ పర్యం నశ్యతి పర్య: నశ్యతి. ౫

టీ. అక్షయమను యిష్టవంతు, (అనగా శ్రోత్రాదీం ద్వివిధములు
 కనుకను వ్యాపారములనుండి తీరినములయునుండేనగా, ప్రాణాదిపాలకు
 కంఠము దేశాభివృద్ధిగానము కనుక కనుక విహితములనుననవలసిని తాన
 దానములను చేయుదుండేనగా, విద్విగుణులను మునుగానల మధ్యకాలము,
 నందనభావము) పర్యంతం, దేవలక్షణాశ్చైవ్యములు: దేవతేష్టయ:—అనుష్టు,
 ద్విష్టే అద్విష్టమేనకంఠం, మహిమానం: దేశసామర్థ్యమును, అనుభవం: పాపము
 యన్నది. యల్ అపిత్ర క్రమిస్తాదికము, ద్విష్టం: ప్రార్థనమునా దానమునా

శ్రీశాసీద్రియవనాహముని నయందు వేర్వేకొచ్చిచాడై న్యర్థము నందు తన సామర్థ్యమును—అనగా తానేవీచయమునకు, విషయము, ద్రవ్యము, స్వకర్మమునకు ఆయెగ్గడి చేయుట ప్రకటించుచున్నాడు.

భూస్వయంకమః—సుగోమరు అనుభవించునది తీవ్రము, తీవ్రమునకు మహిమానుభవమునకు కరణము—అనగా తాభవము మరయుచున్నది. ఇట్లుచేసినా మనస్సు తనమహిమానుభవముచే క్రకటించుచున్నదిచెట్లకు యొక్కముకాదు. ఇదికల సుప్రజ్ఞాను—అనగా తీవ్రత మహిమానుభవ వికరణకు స్వకంతు చేసి యంగీకరించవలయును.

మహాధావనః—శ్రీశ్రావణకు మహిమానుభవమునందు కల సామర్థ్యము వలకు తాభిక్తతయెగాని వేరుకాదు. మహాధముగా తీవ్రము విక్రమించును. భాగమునకు యిందుటయు లేదు.

తీవ్రము న్యర్థముకుటయు భాగమునకుటయు మన తాభిక్తతయె గాని స్వాసంక్రమముగా కావని 'వరీ' న్యర్థము భూత్వాధ్యాయతీవలెగాయ తీవ' యను బృథావాన్వయకమ్రయించు చెప్పఁబడినది. కావున తుంకవ్యవకు వికార్యుటభవమునందు స్వాసంక్రమములో భవముయే యొక్కమగుచున్నది.

భూస్వయః—న్యర్థముకలమునందు శ్రీశ్రావణకు మనతాభిక్తతయొక్క యొ మున్నోచుటయు మనము అంగీకరించవలయునట్ల అకవికల న్యయం బోధనోద్ద్యమనకు—అనగా న్యర్థ భావనమునకు భావమునకు తాభవము గానా ఆవి గావలయును.

వనః—వాదజ్ఞులకుట ప్రశ్నోద్ధావనోద్ధావనమునందు వ ప్రాంగియ గాని వేణుగాదు, విలయంగా న్యయం ప్రకాశ త్యాదికలకు మోక్షభర్తంకము కల వ్యవహారమునకు మన అన్యుతాభిక్తతయమునట్టి లభిత్యానియమే గాని తాభిక్తతము గాదు. విలయంగా తింపవలయుననది వాదముగా నున్నయెడల ఆవృద్ధి దానిని ఒకఁడుయోతుట యగువది—అనగా న్యకర్మ

వస్తువంటిదను కలిగిరియను. 'యత్ర త్వవ్యు సర్వమాత్మేనాథో యోన కంఠ శ్లోక' మన్నను క్రమగతియధమునీ చోదియనుచున్నది. కావున ఇట్టివంశ యను నుండ ప్రస్తావనలతోనని విశాల్ నిదులగువారలకు కలగఁజాలదు.

పూర్వవక్షియోక్త్య సంకోయోచికము.

పూర్వః—అట్లుయనియెడల 'అక్షాయం ప్రయమో వ్యయం బోధ్యోతి' అని నుపు క్రికాలనుయము పురుషులకు "వ్యయంబోధ్యోతి" అని విశేషణమునకు) తి ప్రణాసించుట వ్యర్థముగా దా. (అనగా వ్యర్థమునకు మనవ్యుంకికరి లికమకము) అదు. నప్ప కెము నభిమానించుచు ఉపసర్గియందు నునవ్యున్నయవల అత్త 'మనోబోధ్యోతి' కావలయుననని నిర్వయం బోధ్యోతి కాఁజాలఁజుగదా. అట్లుయనియెడల బృహదారణ్యకస్మరియందు 'వ్యయంబోధ్యోతి' అని విశే షణమునకు ప్రణాసించుట అయుక్తమునుమగదా అని వృద్ధులకు యభిప్రాయమును గ్రహించువది.)

మఠోకపూర్వగతము— మఠోక బృహదారణ్యకస్మరియందు గల 'వ్యయంబోధ్యోతి' అను విశేషణమునకు చూపించి అవర్థకమగును గదా యది ఆకాశించుచున్నాదు. ఈవిధముయన అనువచనములు షడకయిన చాలగలవు. 'య ఏవాం శస్త్రావయ అకాశో నస్తీకాశేతే' అనుక్రమ అత్త హృదయోఽంత్రా దేశేణువందు నివసించుచున్నాఁడని చెప్పబడుచున్నది. కావున అప్పుడు వ్యయంబోధ్యోతిభ్యము అవలె చెప్పటకు తీరవచ్చును కాఁ జాలదు.

విద్వాంసః— నిత్ర చెప్పిన ప్రకారము 'వ్యయంబోధ్యోతిస్త్య' ప్రసంగ విశేషం దివల విద్వాంసానుసారముగా వ్యర్థమే యగుచున్నది. కాని అందులకేమి సమాధారమును చెప్పఁజాలరాదు.

పూర్వవక్షి చెప్పెడి భంగ్యంతరణమాధానము— వ్యర్థమనుట అందు మనస్సు లో కేవలము అత్త యే తిందువని చెప్పినయెడల కొంతవ్యర్థ

స్వయంబోధ్యోగమును స్వస్మయమందున్నట్లు, కొంతవఱకును స్మయమందున్నట్లు నిర్ణయించుచున్నాడు.

విభాగము—మైయొత్తయందు రోపము నలను, నిష్కలమైన మహావాసము వసించుచు, అనుభవమిందున్నట్లు, "ప్రకృతి వాదము 'లే' అని ప్రకృతి నలను కావున తేజాని నుభవమందున్నట్లును, ముఖ్యమునకు ముఖ్యమునకు ప్రకృతి వాదము ననుసరించుచున్నట్లును కృత నిష్కలమందున్నట్లు కావున అప్పుడువాద 'స్వయం బోధ్యోగము' లోపమునకు కాభయమును అర్థకావమును స్వస్మయమందున్నట్లు నిర్ణయమును ముఖ్యమునందున్నట్లు వాదమును ననుసరించుచున్నాడు.

మరణము—నది 'స్వయంబోధ్యోగ' అను చిరసంకల్పమునకు అంకామోక్షము ననుభవించుచు జన్మము?

ప్రశ్నము—వెళ్ళనిచ్చినమాధానము—'కర్మాదులు ప్రకృతి స్వయంబోధ్యోగ' అనుభవమునందున్నట్లును కుర్చయంబు స్వయంబోధ్యోగము, కావున 'అత్తయిదేవి స్వయంబోధ్యోగ' అను అవస్థను కృత వ్యాఖ్యానమునకు 'కర్మాదులను గురించి స్వయంబోధ్యోగ' అను అనుభవమునకు 'కర్మాదులను గురించి అనుభవము' అనుభవమునకు. కాళాంకమునకు కావున అనుభవమునకు విరోధము గల అనుభవించుచున్నాడు.

విభాగము—అట్లగుచు మర్యాదాభోగమునకును ఒకే విధానమునకు నిర్ణయించుటకులు యోగ్యుడగుచు, ఆయనను విభజించుచు ఒకే విధానమును స్థాపించుటకుగాను విభజించి కావున మనము వానిని వికారముగా అనుభవించుచు గుణమునకు చూడవలయును.

ప్రశ్నము—కర్మమునందు అత్త 'స్వయంబోధ్యోగము' నలను అను విషయమును ఉచిత నిర్ణయించుచు అనుభవమునకు అనుభవమునకు నిర్ణయించుచు.

పితృవార ప్రదర్శనము.

అట్లయినయెడల అధిపానమును పరిగ్యుటివది కుక్కొక్కమును కలిగి న్నవారియును, పితృ తాత్కాలికభోజనమునకును సార్వకాలిక భంజనములకును శ్రమపడి విమర్శించినను కుక్కొనవలయుమును అపేక్షించవలెనని ననుభవములవలన అశక్తత్వ మెన్నిటిని చెప్పవలసినది.

స్వామయోగాశయనము నాచీకావ్యవహారముననుసరించి ప్రతీకృతమును నిర్మించుచున్నారని కుక్కొనవలయును పంపిణీయనము (ఘటమునందున్న అభాగమునకు ఘటభంజనము లేనివిధముగా) నాచీప్రతీకత్వంబునందును నాశ్రమముగా అక్కతు లేకపోవుననిన అన్యులను నాచీ ప్రతీకత్వంబుననే నేలుంగా అశక్తకు నీయాచించుటకు వీలగుచున్నది కావున అక్కతు అన్యులం బోధింపవలయును పవనముగా అవిద్యకుగుచున్నచో, అజేవిధముగా నుచున్నదియు అవిద్యభేద విత్తనముయిన కావుననునది విగ్నార్థింపబడజే కర్మకలనన వాదములు యెప్పుడును, అవగా అచారములు అచిత్కారంబునకాదుమునను ప్రతీకృత కావున అక్కత్వరూపముకంటె భిన్నములయినదిక నే విద్వంతులకు వారు కలంతురు. కావున వాదములకంటె భిన్నులగు అక్కత్వయింపవలె కాకుం దని తలంతులయందు దనువపల్లె యెమియునలేదు, కనుక ఇంద్రియములు అన్నియు నుచున్నవనిన లేవనూలయిన పనులందేగా జుదప్పినాశ్రమము లోకయాకమయియుండగా అక్కతునోచునుండము చెప్పవలసినగా నుచు యున్నాడని యెఱుగవలయును.

పరిశోధనమునందున అక్కతుభాగములను పంపిణీయించుచున్న విధానము తెల్పవలసియున్నది:—ఇదివఱకు యాచారమున ప్రకృతమిత్తాదమున కర్మమునందు కర్మాననానాచీకారము అప్రకృతమిత్తాదివాసనలచేత కలంపఃఅదీవ ప్రకృతి గను మిత్తాదిగను అవిద్యచేత గాంతుతున్నాదు. ఇదివఱకు దిన బడివినయమున కర్మానన చేత పరిగి యొందుచున్న వారివలె తోచెడిది. అజేవిధముగా

అలానేకాకాంధ్రములం దిదివఱకు ఆంధ్రవిద్య విషయమున మఱు ఆంధ్రులే ఆనుభవించుచున్నట్లు నొందును. ఆదేవిధముగా ఈశాన్యమునా దిదివఱకు యాదివట్టియొ, యాద్యట్టియొ— అనగా కర్నాటకమునందు యాదివట్టియొ విషయములకు ఆస్పృశక ఆచారముచున్నట్లులభించును. ఈవిషయములతో ఆంధ్రానగమునాదో యాదివ విషయమునందే వాదన యొప్పు దుచుగాని ఆస్పృశకాత్పర్యవివరణమునకు స్పృశి యొప్పుచున్నా కలగని వారముగదా, ఆట్లే విశాల్మునందు యాదివట్టియొ, కర్నాటకమునందు యాదివట్టియొ, ఈశాన్యమునందున్నా వ్యాపారమునందున్నా మనస్సులేక ఆంధ్రవిద్యవిట్టియొ, వర్షున్నా, ఆంధ్రున్నా—న క్షవంగా విశాఖాధ్యక్షానమగు జనములు, ఆక్షణముగా భ్రాంతిభ్రాంతి—పరిమాణల నీరు ముప్పొగునది. అందువలనను విషయములో ఆస్పృశిని అస్పృశి—వానకోపాధిన్నయాధ్యక్షులయి న్నకరణాత్పర్యముదే మనస్సువేక్షణము న్నచ్చుచును కాంచుచున్నాము.

వివరములు— ఈమధ్యక్రమమునకు— శోధ్యమునందు శాస్త్ర వారులవారు నేనుమున్నావివరణముతో స్పృశిని పీఠాశముచునూర్చిన చర్చనుపాద గ్రామముల గానివినినూర్చును. విశ్లేషణమువలన ఆవిభక్త హమున కర్నాటకమునూర్చియొ లెంపుచున్నాము. మూలమునందు 'ఆత్మవిద్య' అను నాస్పృశ్యమునందుల 'దేవ' విషయం 'శ్రీవ్యతి' దేవ ఆనుభూత్యునితో గ్రహించి 'మన' విషయంగా ఆవిభక్తవారు వ్యాఖ్యాన మొప్పుచున్నాము. కొం...ను స్పృశ్యమునందు విచ్చందము, శేఖము శేక్రణ్ణాదే నూరియల కనుక, శేక్రణ్ణాదము నెప్పుడునూరినవియు, లెంయెదల 'ఆత్మయంత్రము'ని న్నయలజ్యోతి' ని నెప్పుడును లలనలక దనియు, 'మనోజ్యోతి' అనినెప్పుడునీవిచ్చందము ఆత్మోపాది. స్పృశ్యము నందు మనస్సు 'నేనన్వంతమాత్ర మనోకరించియెదల 'న్యయలజ్యోతి'నిచ్చి న్న' సాధకము కాకాలదు. ఆస్పృశ్యమునందు 'యమిదోపాదక'ము

అకాశా నస్తి స్వయం భూమిమీమనోమయః" అని ప్రతి ప్రమాణము లేక వ్యా
 దయోకాశమునందున్నటుల ప్రతివస్తువునుకాదు అట్లునుమాద'వ్యయం
 బోధింపవలయువలె కావలసివచ్చిన ప్రత్యాక్షిపణమువలనగా రేఖ వెన్నె
 నవిధముగా వ్యర్థమునందు వ్యాదయోగోపసహాయము లేక వ్యయంబోధి
 ప్పవలెనని దాదాపువచ్చును కలికేరముల్యయం అకాశంశయముయి యున్నవి
 కావున వ్యయంబోధింపవలయు అర్థభాగము సిద్ధింపబడుచున్నయినా, నున్నది
 యుండు అస్మదయోకాశాదక్షిణీయం నువచు కావలసేదీం దిన అర్థభాగ
 ము (ప్రసంగంబు) నుండు బోధనా గావున నాత్మోకమున నున్న ప్రయోగము
 'వ్యయంబోధింపవలయు' సిద్ధింపవలయును భూమివలెనేక వచనాదుము
 వెల్లడపడినది. ఇది యా వచనములొకటి అలంకారము విభాకరణం
 బవినది. ఏలయునగా అయ్యున్నవ్యయమునుమాద లేవునని 'పురిగెన
 నాదీపు శేలే" అను ప్రమాణమునొకటి వురిగివచ్చుచుండంబంధ
 మున్నటుల తెలియవచ్చుచేక 'వ్యయంబోధింపవలయు' సిద్ధింపవలయును.
 పురిగె క్షణంగా వ్యాదయోగమును విరివెట్టివలెనున్న బాధింపవలయు. ఇట్లు
 పోల్చుచుండు చెప్పవలయుననుగుండు అయ్యుండు ప్రకటింప వలెనాక
 సిద్ధాంతముల ప్రకటింపి. ముందుగా నే శుక్రశక్తియును ప్రకటింపవలెనాక,
 వానాదిధర్మమై క్షరకానితానినుగ్రహణమునో యిం అకంక గమక
 వచ్చుట కాది యిట్టి శేవలము కాండీత్యాగ్రహణమునలవారికి శుక్రశక్తి
 పరిశోధన ముంజలము' నిరూపించుటకయి వానాదిధర్మమై నిరూపించుటకయి
 ముగి చెప్పవలెనని.

ర- ప్రశ్నము—అవ ముద్రయి.

మూ. స యదా తేషాః ఉభిధూతో భవతి, అత్రైవ దేవ స్వస్తి
 ప్నా న్న సకల్యోగ తైతత్త్వం చురీక ఏతత్కుఖం భవతి.
 భవ. స యదా షా అభిధూతా భవతి అత్ర ఏష దేవ స్వ
 త్వాత్ స కల్యే అక సం ఏకత్వం కలికే ఏకత్వ ముం భవతి. ౨

దీక్ష, ధాతవశో దూతేష్టాః, యథాశాస్త్రము, కేరణా - సూక్ష్మ
 లేఖ్యవేది, అభిభూతాః తిరిస్కరంబః పాపాః, భవతి - అనుచున్నాఁడో
 (ఆశ్రమ - అర్హుడు), నివేదేవో - తామశో చేష్టాః, వ్యుత్పాదో - వ్యుత్పన్నములు,
 వాక్యనియాయులు లేదు. అర్హః - ముఖ్యము, కేరణా - అరణ్యమునందు, విశిష్టా
 శరీరేణాశాసితమునందు, వికల్పాః - వ్యుత్పన్నాః - అనుచున్నాడు.

కా. తామశో దూతేష్టాః - చేష్టాః దేవాలయమునందు వాడుకలునున్న
 యిట్టి విశ్రమము చేయుకల వాక్యప్రసన్నులను ద్రక్ష్యమింటఁబడుచున్నాఁడో -
 అనగా నివిష్కరింపఁబడిన అనేక విస్తృతవాదనా - వ్యాఖ్యములు గలవాఁడను
 చున్నాఁడో అప్పుడు ఇంద్రియములతో భంగిలసి తులస్యయొక్క క్రియము
 లన్నియు ఆలోచనమునందు ఈ సుస్థానములకు వచ్చును. ఎప్పుడు నువ్వు
 వ్యాఖ్యమునందున్నవలె అవిశేషముగా జ్ఞానమును గో కేరణమునందుండలదుం
 ద్యానమునందును అప్పుడు విశ్రమమును చేయుచు. అట్టి గాఢస్థితినియును
 తామశో చేష్టాః నిర్మలములు గావున లేదు. విషయముగా నిర్వాణ్యమునందు
 దివ్యవ్యాసము లేఖ్యవేది విశ్రమమును నిలుపించు. అనిర్వాణ్యమునందు
 నందు వాక్యాదిగణమును, ప్రపన్నమును, శరీరవ్యాధిగణమును ఆనందము
 కలుగుచున్నది.

వివరింపఁ—రణో వాధి విశ్రమము చేష్టాః వ్యాఖ్యమునందు
 లగును సుకరింతును వాచాభిభావ్యులను ద్రక్ష్యములందు వాదనము గా
 యును. నివేదే నిర్మలమును వివరింపఁడు.

విషయమును విశ్రమము చేయుకల సారణిగవ్యవేది వ్యాఖ్యమునాదీ
 వ్యాఖ్యముల విశ్రమములను యుండును కావున అట్టి గాఢస్థితి యందు నిర్మ
 లములుగాఁ ది ముఖములుగాఁ గలఁగఁదలవలె. నిర్మలము అర్హులనుగాఁకుభవ

యావదును నుభవమాత్మనే యాందివినిభావము. అనుభవాగ్రహణానంతరం దీయతమమన కిట్లే నిర్వాహణ్యులవారు వ్యాఖ్యాన మొనర్చియున్నారు—

శ్లో. వాచీణ సంవరణ తపో వాచావృద్ధిరార్థితాః
వాచకా ఏకతే సోఽయం న్యర్థ్య ఇత్కీర్తితయతే. ౬౦

స్వాస్థ్యైర్వాణ్యావృత్తాం చ్యుతా నుపా కిల్లత్యైవేతాః,
రిప్తో హాధికతతోఽపి క్షేణ-స్థాభియాంయతే. ౬౧

కుశల్యత్వైవం స్వేతే వాస్త్వికైర్నవోధతాః,
అక్షానంతా న్యస్త కాళే కదా శీవస్య సమేతి. ౬౨

అనుభవాగ్రహణ — ౨-౨ అధ్యాయము.

౨-౨ ప్రశ్నము—౨-౨ మంత్రము.

అవ. తోగాభవిద్రావృద్ధయందు అనిద్యాకామకర్మ నిబంధనములను కార్యకరణములన్నియు శాంతియులగుచున్నవి. అనిద్యాకారణకేమములు అనిది శాంతియులయిన పనిచుండుగా ఉపాధులచేత దివిలకలు భిన్నముగా కలంపం బగుచున్నదియని, అన్యయులును, ఏకములు, మంగళకరమును, శాంతమును అనుభ్రుత్తును కేడించును. ఇట్టి అక్షర్వ్యసానమును స్వనిద్యావృత్తావృత్తా రములను వేరుగా—నియతు ప్రకర్షించుటకలు కష్టమైతమంగళములును అనుభుత్వది:—

మూ. స యథా సోమ్య వయాంపి వాసోవృత్తం సంప్రతిష్ఠంతే,
ఏవం మావై తత్సర్వం కర ఆత్మవి సంప్రతిష్ఠతే. ౭

పద. స యథా సోమ్య వయాంపి వాణ వాసోవృత్తం సంప్రతిష్ఠం
తే, ఏవం మా వా ఏకతే వర్తం కరే అక్షవి సంప్రతిష్ఠతే. ౭

టీక. దక్షిణాపార్శ్వంకము (దక్షిణమునున్నది) సోమ్యుపామ్యుః
 పను పీసాశ్వాణుః! వరదాంశీవత్యుః, వాగోత్పాఠం = వివేచించుచున్న
 పృథ్విమచుసూక్తి, యథావిధిభముగా, సుప్రత్యంతే = తేరుచున్ననో,
 వివేచనాశ్చ = తదిధముగానే, వివేచనవర్ణం = తదిధ్యుఃలోపునవర్ణంకయం, అదే
 అక్షరం = అక్షరంవలన వరదాశ్చయం, సాక్ష గిక్తతే = దివ్యుచ్చరి.

కా. ప్రియవర్ణుఃకంఠం పీ సోశ్వాణుః : దక్షిణాపార్శ్వంకము
 తప్పవ వాంఛించును. దక్షిణాపార్శ్వం. కామకామ వివేచించుచున్న దివ్య
 మృత్యుగా నేర్పముగా వర్ణకావచో = తదిధముగా ముందు దెచ్చులోపున
 యంకయం అక్షరంవలన వరదాశ్చయంకే అక్షరంవలనయం.

క-వ ప్రశ్నము—క-వ మంత్రము.

అద. ఆ వర్ణమునుకొని దక్షిణాపార్శ్వంకము.

మా పృథ్విః పృథ్విమాత్రా వాగోత్పాఠంకము
 వ తేజశ్చ తేజోమాత్రావ వాయుశ్చవాయుమాత్రా
 వాగోత్పాఠంకము క్షాంతిమాత్రావ తేజశ్చ క్షాంతి
 వ్యంక శ్రోత్రంక శ్రోత్రవ్యంక భ్రాగ్రింక భ్రాగ్రితవ్యంక
 రసశ్చ రసయితవ్యంక తిక్తశ్చ తిక్తయితవ్యంక వాక్య
 తక్తవ్యంక హస్తా వాదాతవ్యంకోష్ఠ శ్వానంకయ
 తవ్యంక పాఠశ్చ వివర్ణయితవ్యంక వాదావ గంఠ
 వ్యంక మనశ్చ మంతవ్యంక బుద్ధిశ్చ బోధవ్యంకా
 హంకారశ్చాహంకర్తవ్యంక చిత్తంక చేతయితవ్యం
 క తేజశ్చ విద్యోతయితవ్యంక ప్రాణశ్చ విధారయ
 తవ్యంక —

అద. పృథ్విః పృథ్వి మాత్రా వ ఆదా వ ఆసోమాత్రా వ రేణ
 వ తేజోమాత్రా వ వాయుః వ వాయుమాత్రా వ అకాశః వ అకాశ

మాత్రా త దక్షిణః త ద్రవ్యస్య త శ్రోత్రం త శ్రోకస్య త ఘ్రోణం త ఘ్రోకస్య త నా త రథం త గర్భం త క్షౌరీ త పువ్యయితప్యం త వాక్ త కర్తిప్యం త జాస్తా త జవాకస్యం త తిష్ఠా త తపంబియంబ్యం త సాగూ త విద్వియితప్యం త సూ త గంకస్యం త ననా త కుంతస్యం త యస్తి త బోధస్యం త అనంబానా త అనాంబోధ్యం త ద్విత్తం త తేతయితప్యం త తే త విద్విత్తయితప్యం త ప్రాణ త విభావయితప్యం త.

టీక. పృథివీత=భూలూపమయన పృథివీయమ్ము, పృథివీనూత్రాత= (అప్పుడిది భారణభూతమగు) గంధకన్నాత్రయమ్ము, అయి చ=భూలూప మయన తివరణయమ్ము, అనంబానా= (అకలమంబుకానంబునాత ము) ననకన్నాత్రయమ్ము, తేనంబానా= (అనంబునాత్రయమ్ము, తేనంబానా= (అనంబునాత్రయమ్ము) భూతకన్నాత్రయమ్ము, వాయు త=వాయులూపమ్ము, వాయుమాత్రాత= (అవాయులూపము కాకం భూతమగు) పువ్యకన్నాత్రయమ్ము, జవాక త=జవాకలూపమ్ము, జవాక మాత్రాత= (అజవాకలూపము కాకం భూతమగు) కర్తికన్నాత్రయమ్ము, (స్థూల నూత్నభూతమయి చెప్పఁబడినది) తపం త=తేనంబుత్రయమ్ము, ద్విత్త ప్యంచ = అనంబుత్రయముచేత నానంబుకన్నాత్రయమ్ము, శ్రోత్రంచ = శ్రోత్రంబుత్రయముననున్న, శ్రోకస్యంచ = శ్రోత్రంబుత్రయముచేత వివరింపఁ బడినది, ఘ్రోణికయన్త, ఘ్రోణంచ=ఘ్రోణంబుత్రయముననున్న (ఘ్రోణ మనగా యస్తి) ఘ్రోకస్యంచ = ఘ్రోణంబుత్రయముచేత తెలియఁబడిన గంధయమ్ము, గంకంచ=గంకంబుత్రయముననున్న, (గంకంబుకాకం) గంకయితప్యం త=గంకంబుత్రయముచేత తెలియఁబడినది, క్షౌరీత=క్షౌరీంబుత్రయ మననున్న (క్షౌరీంబు=పర్మము) క్షౌరీయితప్యంచ = అక్షౌరీంబుత్రయముచేత తెలియఁబడినది, సాగూత్రయమ్ము (సాగూత్రంబుత్రయములు చెప్పఁబడినవి) వాక్య= వాక్యంబుత్రయముననున్న, విద్విత్తంచ=విద్విత్తంబుత్రయముచేత వాక్య(విననవాక్య

అభంగా లేకకారణమును రూపకస్త్రయమునూ, వాచ్యమనూ, వాచ్యము
 తల్పాత్మయనూ—అనగా అనానాదులకు వాచ్యమును వ్యర్థమనూ
 యనూ, అనానామనూ, అనానాత్మయనూ—అనగా అనానా
 వకు వారణమును శబ్దకస్త్రయమునూ, ఇంద్రియవలన క్షణములు
 యనూ అను సంభూతములు దెప్పుటచేసి, అట్లే నేత్రేంద్రియమునూ,
 అనేత్రేంద్రియముచేత గ్రహించునశవరూపమునూ, శ్రోత్రేంద్రియమునూ
 అశ్రోత్రేంద్రియముచేత గ్రహించునశబ్దమునూ, స్పృశేంద్రియమునూ,
 అస్పృశేంద్రియముచేత గ్రహించునశక్తియునూ, (సా)గ్రహణమునూ
 అననేంద్రియమునూ, అననేంద్రియముచేత గ్రహించునశ
 రసమునూ (నవనూనా వాచక) కర్మేంద్రియమునూ, ఆకర్మేంద్రియము
 చేత గ్రహించునశివ వ్యర్థమునూ, (అనానాదుల వలన భక్తానేంద్రియ
 కర్మములు) నాసింద్రియమునూ, నాసింద్రియముచేత కలంకముననానా
 దునూ, హస్తములునూ, అనానాదులను—(నేత్ర)చేత గ్రహించునశ
 అనానామనూ, అననేంద్రియమునూ, అననేంద్రియముచేత గ్రహించు
 దశీవ అనందమునూ, హస్తేంద్రియమునూ, అహస్తేంద్రియముచేత
 విద్యేంద్రియముననన నుజ్జ్వలనమునూ, హస్తములునూ, అహస్తములచేత
 పేయదానన గ్రహణమునననములునూ, (అనానాదుల కర్మేంద్రియముల
 ముల) దీవివలన బుద్ధింద్రియములునూ కర్మేంద్రియములునూ, కర్మేంద్రి
 యములునూ తద్విషయములునూ దెప్పుటచేసి యెఱుగునది) నుక
 బాత్మకమును మనస్సునూ, కర్మేంద్రియమును మంత్రమునూ, విశ్వరూ
 త్కమును బుద్ధియునూ, కర్మేంద్రియమును భూమియునూ, అభిమానము
 మును అంతాకరణము అనానానాదులను, నాత్మన అట్టి యనానానా
 మునూ, కర్మేంద్రియమును నేను వారణమును కర్మమునమునూ, నేకనానా
 అంతాకరణము చిత్తమునమునూ నాత్మన అట్టి చిత్తమునూ, అట్టి యంతా
 కరణసాధ్యమును దేవతాసాధ్యమునూ, పోష్యునూ, వాచ్యమునూ

క-వ బ్రహ్మణః—క-వ మంత్రము.

అవ. ఏదోకాస్త్రయాచనం కలమలంబం మోక్షాదీరణమై త్తప్రిలింబిక
 ముంబిటుల జేపాములంబు కత్తుకత్తుకాత్తుకత్తుములతో ప్రవేరింబియున్న
 తో కత్తుకత్తుకాము తోవ్వంబు చున్నది:—

మూ. ఏష హి బ్రహ్మ స్మృష్టా శ్రోతా ఘ్రాతా రమయితా
 మంతా బ్రాహ్మణా కర్తా విజ్ఞానాత్తా పురుషః, ధవతే
 ఒక్షర బ్రహ్మవి సు బ్రహ్మణే.

అవ. ఏష హి బ్రహ్మ స్మృష్టా శ్రోతా ఘ్రా)తా రమయితా మంతా
 బ్రాహ్మణా కర్తా విజ్ఞానాత్తా పురుషః ధవతే ఒక్షరే అత్తని సుబ్రహ్మణే.

టీ. ఏషహి—ఈవాచకహితుఁడగు నీతవాక్షయే, బ్రహ్మణాయ
 తున్నవాయు, స్మృష్టా = స్మృశించుచున్నవాయు, శ్రోతా—శిష్యులను
 వాయు, ఘ్రా)తా—వాచకయాయుచున్నవాయు, రమయితా—అప్యాశించు
 చున్నవాయు, మంతా = పఠించుచున్నవాయు, బ్రాహ్మణా = బ్రహ్మణ
 తున్నవాయు, కర్తా= కర్తయును, విజ్ఞానాత్తా=విజ్ఞానస్వరూపుఁడగు
 పురుషః—పురుషుఁడు; ధవతే=పురుషుఁడు, ఒక్షరే=వాచకహితుఁడగు, ఒకే
 అక్షరే = చరిమాక్షయము, సుబ్రహ్మణే = చేరుచున్నాఁడు.

గా. దర్శన, పురుష, క్రమణ, ఆప్రణ, రణ, వనన ధ్వావతుల
 నొనర్చుచు నీవకన్విఃటికి కడయై జీహేంద్రి యాచకములను తెలిసికొనుటయే
 ముఖ్యావశ్యుగాఁగల విజ్ఞానాత్తుఁడు—అనఁగా తీవ్రము బాధ్యకరణంబుగాక
 రూపముయన—జీహేంద్రి యాచకమునందు బరిశ్రాద్ధుఁడంటి యున్నవాయు
 కాలవ పురుషుఁడనంటిచున్నాఁడు. అప్రణిలింబియులగు మార్కాండక
 ప్రతిలింబము ఇత్యాద్యాధారము జోషించిపోయినపుడు మార్కాండక
 క్షణమును చేరినటులు నీతీవ్రంధు బాచకహితుఁడగు చరిమాక్షయంజీ చేరును.

వివరణము:—'విజ్ఞానాత్మా' అనుబదిమనందుగల విజ్ఞానశక్తియొనగు ప్రకృతి వివరణముగ నలను.

- ౧. విజ్ఞానమే అనేకేపి విజ్ఞానం, బుద్ధ్యాది వదనాభాసం.
- అర్థము, దేవియొక్క సాహాయ్యమునకు విషయము కానింగనకొ
- అట్టి బుద్ధియన్నుం సాధనము విజ్ఞాన కునంబడియి.
- ౨. విజ్ఞానాతీతి విజ్ఞానం శక్త్యుకారకమానం.
- అర్థ. తేనీజ్ఞానవది విజ్ఞాన కునంబడియి.
- విజ్ఞానం నదాత్మా నస్వీభావం—విజ్ఞానీభావం.
- అర్థ. తేనీజ్ఞానకుయే స్వభావముగా నలవాయు విజ్ఞానాత్మ.

౪-వ ప్రశ్నము—౧౦-వ మంత్రము.

అని... తేనీజ్ఞానం వదనాత్మయం విజ్ఞానం దేయం విషయము నొనరినవానికి కర్మకే ఫలము దెప్పుటయిచ్చును.—

మూ. వద కేనాత్మరం ప్రతిపద్యతే స యో నానై తవచ్చా
య మునీర మలోహితం శుభ్ర ముత్తరం వేదయతే
యస్తు సోమ్య సచ్యజ్ఞ స్పృశోభవతి తదేవ శ్లోకం.

వద. వదం వది అక్షరం ప్రతిపద్యతే స యో నానై తవచ్చా
అచ్చాయం అక్షరం అలోహితం, శుభ్రం అక్షరం వేదయతే యో మ
సోమ్య వా సచ్యజ్ఞక వద్వః భవతి తత్ విష. శ్లోకం.

దీ. యోనానై...వద్వః, అచ్చాయంతేనానిరహియేయమ, అక్షరం
వావనూపాదియోకాశ్చీరసర్వమును, అలోహితం అలోహి-కానివర్ణము
రహియేయమ, (కావుననే) శుభ్రం అని కుష్ఠమును, అక్షరం అక్షరమునకు
విహియేయమనెత అక్షరశక్తివాన్వియేయమను వదనాత్మము, వేదయతే అక్షరము

నివారణార్థం, నివారణం, నివారణం = తుభవకృత్యుడవన ఓసార్య
 యలే! వర్ణకృత్యుడవన = వర్ణకృత్యుడవనయ్యవన, వర్ణకృత్యుడవన = వర్ణ
 కృత్యుడవనయ్యవన, కత్ = ఆదివయసుకుసూక్తి, వివర్ణకృత్యుడవన
 తద్వివర్ణకృత్యుడవన, తద్వివర్ణకృత్యుడవన.

క-వ ప్రశ్నకు—౧౦-వ మంత్రము.

మూ. విజ్ఞానాత్మా పహ జేనై శ్చ పరై శ్చ
 గ్రాణా భూతాని సంప్రతిష్ఠంతి యత్ర
 తదనిరం వేదయలే యస్తు సోమ్య
 స వర్ణకృత్యుడవన మేవావివేక, ఇతి. ౧౦

ఇక్కడవర్ణకృత్యుడవన తద్వివర్ణకృత్యుడవన తద్వివర్ణకృత్యుడవన.

వద. విజ్ఞానాత్మా పహ జేనై చ పరై శ్చ గ్రాణా భూతాని సం
 ప్రతిష్ఠంతి యత్ర, తత్ అనిరం వేదయలే య! సు నివర్ణ కృత్యుడవన
 వర్ణం వివ అవివేక ఇతి. ౧౦

టీ. విజ్ఞానాత్మా=విజ్ఞానాత్మయం (కేవలం) న్న, వర్ణకృత్యుడవన
 మయం, జేనైశ్చ=జేనశిలతోడ, గ్రాణా = దక్షురారీంద్రియములున్న,
 భూతాని=వృత్తివ్యాధివంశనాహాభూతములున్న, యత్ర=వివేకమాత్ర యందు,
 సంప్రతిష్ఠంతి=ప్ర వేశించుచున్నారో, తత్=అట్టి, అనిరం = వాచములేని
 అక్షయ, య! నివర్ణయం, వేదయలే=తెలిసికొనుచున్నారో, నివారణం,
 సోమ్య=సోమ్యుడవనయ్యవన ఓసార్యయలే! వర్ణకృత్యుడవన, (వారణం)
 వర్ణం=వర్ణమును, అవివేక = ప్ర వేశించుచున్నారో, ఇతి=ఇట్లు వివేకాధి
 క్రాయము.

తా. విభజితము శ్రమనందు వెట్టుబడిన విజ్ఞానాత్మయు, అగ్రాధి
 ద్భృతిస్థితిజీవకాలహితములగు చక్షురాదిజ్ఞానకర్తృత్రియములున్న వంశ
 మహాభూతములగు అక్షరము—కాశరహితుడగు నేవరమాత్మయందు
 రీతమగుచున్నారో అట్టి అక్షరత్వమాత్ర నిశ్చయముగానే చక్షుస్థా దివంబలు
 గును, అతఁడు వర్షమును పొందుచున్నాఁడు. అలాగా అక్షరం వర్ష
 వ్యాపియగు వరమాత్మత్వమాత్రా దిగుచున్నాఁడని భావము.

అంధ్ర ప్రశ్నమునకు పరిణామియైన వివరణము అనుభూతి ప్రకాశము
 ది-గవ అధ్యాయమునందున్నా; అత్తభూరాజము ని-గవ అధ్యాయ
 యనునందున్నా దిన్నవని యెఱుంగవలయును.

ప్రశ్న వివరణయందు చతుర్థ ప్రశ్నయ నుట ప్రము.

శ్రీ గురుభ్యో నమః పాఠః కీ.ఠ.

ప్రశ్నోపనిషత్తు

(అభర్యవేదాంకర్షణము)

ఆంధ్రప్రదేశ్ కాలాత్మక వివరణ సమన్వితము.

పంచమ ప్రశ్నము

పంచమ ప్రశ్నము—౧.వ పుస్తకము.

మూ. అభర్యవేదం శైబ్య స్మృత్యకామః కప్రశ్న స యో
తానై తద్భగవో మనుష్యేషు ప్రాయణాత్త మోం
కార మభిధ్యానాత్, కథమం వాచ స తేన లోకం
జయతీతి తస్మై స హోవార. ౧

వద. ఆభ స నిపం శైబ్య వశ్యకామః కప్రశ్న ని యో తా
తానై తద్భగవో మనుష్యేషు ప్రాయణాత్తం సీంకారం అభిధ్యానాత్ కత
మం వాచ స తేన లోకం జయతీతి తస్మై స హోవార. ౧

టీ. అభర్య=అభర్యము, శైబ్య=శివయగుచున్న యొక్క ప్రత్యేకము,
వశ్యకామః=వశ్యకామయ, "భగవో" = పీఠవాక్యా! మనుష్యేషు=మను

య్యలయకు, కు యిం కా=ఆంధ్రప్రదేశ్ కును ఎవ్వలకు, క్రాయనాంకం = కాను తీరించునొకకాలము, ఓంకారం = ఓంకారమును, అభిధ్యాయా తల్లె=ధ్యాయము చేయుచో, మా=మాకు, తేనె=అధ్యయనము చేత, కనమంచావ లోకం=విశాకమును, కయలె=కయలయలువ్వాడు" ఇది అని, మీరం=ఈ విద్యలాదకుకార్తి నీసొచ్చి, పరమ్య = అదేగతి. సర్వ=తమిషముగా నమ్మ ప్రశ్న మొదలైన ఆంధ్రకవిత్వమును, నా = అభిప్రాయమును, ఉచిత మా=నిరూపణమును తెప్పెను.

కా. ఓంకారము పరిష్కారమునాటికి ఆంధ్రప్రదేశ్ కును ఈ భవ భూతము కావున అట్టి ఓంకారోపాసనమును నిధింపుకలంపుతో క్రమ శ్చము స్మారంభించుచేసెను:—శివీయకర్తృత్వమును కన్యకామును నీవు లాదునుకర్తృత్వము ఇట్లును అనునయశ్చా:ము:— కీచుకొట్టి! మనస్సులలా ఎవ్వలదేవి ఓంకారము పరమకర్తృత్వము భావించి ఎల్లప్పుడు వానిని నూపకీర ము ధ్యానించుచుండుచో అట్టివాడు క్షారము చేసెను కర్తృలతకన లోనం దననలోకము లేదనలతో చరియం చేశాకమును పొందుచోఅని యిదేగతి. ఆంధ్రులకు విద్యలాదు: కీర్తిని నరూపణమును తెచ్చుచున్నా:ము. ఇదకు అభి ధ్యయముగా కవ అంధ్రీయములను పోషించుచుండుటయు చొరనితయక స్వచ్ఛరిమై:చయ ఓంకారముకందు క్తిత్రోర్వము" అనేగతిఅదేక ప్రస్తా భావము నలవాడయి ఇతరదంకలనేని కల నీకముగాని విశ్రమగలవాడయి గానిలేని చోటనుంది. కీచుకవలి విశ్వలం దం:యంబును. సర్వ, ప్రస్తు పర్య,అహింస,అపరిశ్రమా,త్యగ,సర్వార్థ, గౌరవ,సంతోష,అమానుసిత్వ్యా దికములు మున్నగు అనేక విధములను యమనయనోదగులములను యోచకీ విముగా ప్రకముగా కారణించుచుండువాడు క్షారము చేసెను కర్తృపరమము చేసెను పోవల:దనినలోకము లేదనలతో వానిలో నేగాకమును పొందుచు ప్రకృతము.

అయి — ఇదివఱకు నాల్గవ ప్రశ్నయనందు ఈ త్రయోధికారణమును

అం బ్రహ్మమును పొందునట్టివిషయము పుస్తకముగ నిరూపించబడెను. ఈ ౫-వ ప్రశ్నయనందు కుండలైరాగ్యము కలిగి పీఠాధిపతి అక్షయనాథ్యునిచేపట్టి సుఖ్యుయోధికారి యాస్మింధయనందు 'ప్రణవో ధమ శ్చలో న్యోత్తా' యనంతక. ౨-౨-౧ మంత్రమూచితమగు ప్రణవో హంవాసుసౌరము బ్రహ్మలోకమునుపొంది విదవ క్రమముగా వరబ్రహ్మమును పొందునట్టి రీతి ఈ విదవ ప్రశ్నయనందు వివరింపబడుచున్నది.

"అభిభ్యయాయాక" అం- కవసునిక తామ్యకాయలవాదు "అక్షప్త శ్యయసింకానాచిచ్చిదో భిన్నకాఠీయ ప్రశ్యయా నైకాభిరీకృతో నిర్వా త్త్య దీపకేభావనోఽభివ్యానకేత్తాభిః, సత్ప్రొక్షుచర్వ్యా హింసావక్రహ త్యాగసన్నాధువ తోచనంతోహిమానూచిత్వాద్యనేక యదవియమానిస్య హీతిః న పిరం యావశ్చేవప్రకధారణా" అని వివరించుచున్నది. కావున ప్రశ్నాచరణధారణ యను నియమాదులు నూచితములు. పీఠాధిపానము నైకము ధ్యానయోగ్రమే కావున దమలోహంవాదికమునది అదంత్రస్తా ప్రాక్షిమాత్రి మే సాధవయా? లేక వరబ్రహ్మకాక్షిక్షి సాధవయోగమునచా? యల పుష్కలదేగు వశ్యకాముని యభిప్రాయము.

౫-వ ప్రశ్నము—౨-వ మంత్రము.

మూ. ఏతేచై వ్య సత్యకాను పరం చావరం చ బ్రహ్మ యతోం
కార్యతస్తాక్వబ్ధ్యా నేతేనై వాయతనేనై కతర మన్యతి.

వచ. ఏకేలో బై సత్యకాదు వరం చ అవరం చ బ్రహ్మ యతో పీఠాధిపి కక్మాత్ విద్యాతో విలేవ ఏవ అయక లేవ ఏకతరం అన్యతి.

టీ. సత్యకాముఃపీఠాధిపాకాదు? వరంచావరముని అక్షరమును, పురుషాభ్యయము అను, యతో, ఏ, ఏకేలో=ఈ, బ్రహ్మ=బ్రహ్మముగలతో,

అదరంధ = ప్రాణాభ్యుదయ ప్రకరణమును అను అదరబ్రహ్మము గలదో, అనియు, ఓంకారమీంకారమే, తత్త్వ = అందులను, నిర్వాణ = వరబ్రహ్మము అదరబ్రహ్మము ఓంకారమే యని తెలియజేసిన వివరణమును, ఆయన శేషవిస్తారమును, విలేర వివరణయొంకారాభిధ్యాయము వసన, వికరణ = ఒక్కటియగు వరబ్రహ్మమునో లేక అదరబ్రహ్మమునో, అన్వేషణ = చాంద చువ్వాడు.

డా. పీఠవికాశము: డా! ఈయొంకారమే వరబ్రహ్మము అదరబ్రహ్మము అగుచున్నది. వరబ్రహ్మమువలగా వశ్యము, అక్షరము, పురుషాభ్యుదయము. అదరబ్రహ్మమువలగా వశ్యము, ప్రాణమును చేయగలది. (హిందూగ్రంథము దనియు తెలియజేయవచ్చును. పృష్ట్యరంధ్రమున తీర్చివేయవలయుననియు చెప్పవచ్చును.

వరబ్రహ్మము వశ్యవర్తిని శీషవివరణముననుసరించేక శబ్ద ప్రమాణము లేకను అనుమానాది ప్రమాణములచేతను దోషించుట కశక్యము.

అరింద్ర యనుయినకావున విష్ణుని ప్రతిమాస్థానియనును ఓంకారమునందు విశ్రీయోగమున బ్రహ్మభావమునుపొంది వ్యాసాదులవారలకు మాత్రము ఆ బ్రహ్మము ప్రాప్యమగుచున్నది కావున ప్రమాణములను తెలియజేయుచున్నది.

శాశ్వతభవన అదరబ్రహ్మము పొంద: అనుచున్నది.

కావున ఓంకారమే అదరబ్రహ్మము వరబ్రహ్మము అనుట యంశమునున్నది. ఓంకారమే వరబ్రహ్మము, వశ్యబ్రహ్మము అని పఠించిన నిర్వాణమును ఆకప్తాక్షి పాథవభాగమును ఈయొంకారాభిధ్యాయము లేక వరబ్రహ్మమునుగాని వశ్యబ్రహ్మమునుగాని గణ్యక పొందును. శ్రుతి ప్రమాణములవలన ఈయొంకారము బ్రహ్మమునకును విశ్రీయే నదీధమునకును అలంకరముని తెలియజేయుచున్నది.

వివరము:—పక్కాము: దక్షిణప్రశ్నమునకు విద్వలాదకుచార్తి
 విద్వలాదముగ నిట పదాధారము నొకరియొక్కాదు. పాఠాధారము విద్వ
 అప్రశ్నమునకు పదాధారమునకు ప్రశ్నమును అంశరంగమును అం అంబవ
 మునియు, పనినిబ్రహ్మమునకు అంబవనుని భావించి కథనపాదము భావ
 మొనర్చిన పదాధారమును పాఠాధారమును, విద్వలాదమునకు అంబవముని
 భావించి కథనపాదము భావమొనర్చిన పదాధారమును పాఠాధారమును
 పనియు విద్వలాదము.

3.వ ప్రశ్నము—3.వ మంత్రము.

మూ పదు ద్వైతమాత్ర మభిధ్యానాత్ సతేనైవ సంపాదత
 స్మార్తకేవ జగత్కామభిసంపద్యతే, తద్భువో మను
 ప్యతాక ముపదయంతే న తత్ర తపసా బ్రహ్మచర్యేణ
 శ్రద్ధయా సంపన్నో మహిమానావ ముభవతి. 3

పద. స యది వికమాత్రం అభిధ్యానాత్ స తేనైవ సంపాదతః
 స్మార్తం నివ జగత్కామ అభిసంపద్యతే నం ఋచః మనుష్యలోకం ఉప
 యంతే వః తత్ర తపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా సంపన్నో మహిమానావ
 అభవతి. 3

టీ. సంపాదతః పాఠాధారాభిధ్యానాత్, వికమాత్రం = (పాఠాధారము
 మొక్క పదలమాత్రం) అంబవం కేవలము వికమాత్రమే పాఠాధారమునైనా
 కనుటవలె) వికమాత్రమే, అభిధ్యానాత్ = భావించుచో, సంపాదతః,
 సేవ వికమాత్రమే వికారముయొక్క, ఉపాధారమువలెనన, మంత్ర
 వికారాభిధ్యానాదేవచా, మార్గవికారాభిధ్యానమునా, అంబవం = భావించు
 యందు, అభిసంపద్యతే = సంపన్నుడగుచున్నాడు, సంపన్నుడై వికమాత్రం
 పాఠాధారము నుపాదించువానిని, ఋచః = ఋగభిమానితేవకలు, మనుష్య

లోకం = మనుష్యజన్మమును, దీపకయంలేపాంపించుచున్నది. నిజతలము, శత్రుజయమునందు, నవసాధకమనుచేతను, ప్రస్తుతశ్రీలంబిక్ష్మాచర్యముచేతను, శ్రద్ధయా = శ్రద్ధచేతను, సంఖ్యునిహాతునిదినవాదై, మహిమావతి = సంపదలను, అనుభవనిపాంపించుచున్నాడు.

శా. (వెనుకటి ముక్తకావ్యమనందు మీకారము ప్రహ్లాదులకు శ్రద్ధాపనులును అనుబంధమున వచ్చినవియు మీట సాధించబడుచున్నది:—) మీకారమును ధ్యానించుచుండు మీకారముయొక్క పరిపూర్ణావధానాది కము నులుండక ఏకచేతముల మాత్రమే ఎఱివించుచుండు అనికేకములే ధ్యానించుచున్నను ఆధ్యాత్మికకౌముదలల శ్రద్ధకలిచే పొందుచున్నది పకలమాత్రల నిలువ లేదు కర్మముల ప్రభువలయు దుర్లభవి పొందఁడు. ఇక నేమిదగా మీకారముయొక్క ఏకమాత్రావధానమునే ఎఱివించి దానినే ఎఱివచ్చును ద్యానించుచుండేనగుటచే అయింకాదివ్యవస్థలవేరే దానిని యుద్ధిమానిచేవకలు మనుష్యలాభమునందు మఱుల మనుష్యునిగానే పుట్టునటుల అనుక్రమించును. దివనాదు అ మనుష్యులను గుంపించు ప్రహ్లాదు శ్రద్ధులయొకటిగిరి తపస్సు ప్రస్తుతశ్రీము శ్రద్ధి ఇంకలవాఃభిలు నిష్ఠ యోశ్వర్యము భవభంధులు, లోకమునందు జన్మించుట యనివశోదనే లభి పుట్టినదికలము అనేకముల కలవు. కావున ఆస్తి వర్షములందు పుట్టుమందు నటులను మనుష్యులవలెముననే పుట్టునటులను యుద్ధిమానిచేత యనుక్రమించును. యోగ ప్రభువలయును శ్రద్ధానిహితులుండకు, ముఖ్యులవలె నిలువను ఎఱివటికెవ కావాలను, దుర్లభవిని పొందఁడు. ఆన భోజనము.

వివరము:— మీకారముయొక్క శ్రద్ధాపనుక్రమకారము. ఇది యుద్ధిలాక్షణము. అందుకు క్రమమును, పుట్టికావని స్థు యుద్ధిలాక్షణము.

యోగ ప్రభువలగా తెలిసికొనవలసినదానియందు భోగం తెలిసికొని భోగం తెలిసికొనవలయును. భగవద్గీతమునకుల "నిజకల్యాణకృత్కృత్

మనం తాత గవ్యునిను తీవాం శ్రీమతాం గోపా నానాశ్రయోఽభిరా
యతే" అనుష్ఠునివాక్యమునకు ఈశ్వరివాక్యమే మూలముగా మండ
నోపును.

గ.వ ప్రశ్నయి—ర.వ మంత్రము.

మా. అగ్గ యది ద్విమాత్రేణ మనసి సంపద్యతే సోఽస్తరికం
యదాస్మి యస్మీయతే సోమలోకం, ఏ సోమలోకే
విభూతి మసుభూయ పునరావ ర్తతే. ౪

రవ. అగ్గ యది ద్విమాత్రేణ మనసి సంపద్యతే ఏఽస్తరికం య
దాస్మి యస్మీయతే సోమలోకం ఏ సోమలోకే విభూతిం ఆసుభూయ
పునా అవర్తతే. ౪

టీ. అగ్గఃకరువాత, ద్విమాత్రేణ=ద్విగీయమాత్రయను ఉకారమును,
మనసి=మనస్సునందు, సంపద్యతేయతి = విశాక్షభావముకలిగి భాగ్యునియ
యెడల, సంపాదయతి, యదాస్మి=యతాభిమానితేవతలచేత, సోమలోకం =
సోమలోకమును, అంతరికం = అంతరికలోకమును, యస్మీయతే=పొందిం
చుటయెఱ్ఱుచును, (యతాభిమానితేవతలు వాచికే సోమలోకమును
కయంజేయుచున్నవి) సు=అద్విగీయమాత్రాభిధాత, కత్ర=అసోమలోక
యనందు, విభూతిం=విశ్వర్థమును, ఆసుభూయి=అనుభవించి, పునరిమతంబు,
అవర్తతే=మఱుమళ్లలోకమును. సూర్యి పశ్యుయిచ్చాను.

తా. ఓంకారముయొక్క రేంజుమాత్రయను ఉకారమునుమాత్ర
మే వచించి అట్టి ఉకారమును సోమజేవలొకమును, యతార్తయమును,
వ్యస్థాత్కరమును అను మఱివ్వునంటే విశాక్షతగా అగ్గభావము గుర్తించు
పొందునో అట్టివాడు మరణించినవర ద్విగీయమాత్రామాత్రులగు యతార
భిమానితేవతలచేత అంతరికలోకమును పొందించుచును. (వీవతు) అ

యభిమానితేవతల వాని నీ సామ్యమువలననును కలంగలేదును. విదగ వాచా చంద్రలోకమునందును లోగముల వనిభవించి భుజుల మను మ్మలోకమునకు వచ్చును.

వివరణము:—మూలమునందు "ద్విమాశ్రేణి" అనిమాత్రమే చెప్పి అసీతువృత్తి యోశక్తికరసావ్యము ననుబది "ద్విధీయమాత్రమని ఉతారము" అని అర్థము గ్రహించుట క్షాయ్యమయియుండుటచేత అట్లే చెప్పబడినది. ద్వీధీయాగ్రీతి వచ్చుటవలననుచో కృషీయా నిధితి చెప్పుట వాంఛనము.

కొంఱు "ద్విమాశ్రేణి" అనుపదమునకు రెండవమాత్రమును అర్థమును గ్రహించక అలాగ ఉతారమావమాత్రావ్యయని గ్రహించి అతారమునందు విశ్వాగ్రీవ్యుడను విరాట్పురుషుని, ఉతారమునందు తైపాభిస్సుడను హింద్యునియు భాగ్యవించుట యుటలర్థములచెప్పుచు అట్టి వ్యాసము వలననే ఈఫలము లభించునని చెప్పెదరు.

దీపికయందుమాత్రము యాశ్రయముయొక్క ఉపాసకురీయు, మనస్సులపై యవగా మనస్సునందు వీకాగ్రతా చింతించుట యనియు వ్యాఖ్యాత చెప్పవలసివచ్చినది.

౫-వ ప్రశ్నము—౫-వ మంత్రము.

మా. యః పువరేతం త్రిమాశ్రేణో విశ్వేశేనై వాక్షుశేణ
 పరం పురుష మభిధ్యాయీత స తేజసి మార్యే సంప
 న్మయకా పాతోచర స్త్యచా వినిర్ముచ్యత ఏవం పానై
 పపాప్సనా వినిర్ముక్త స్సపామధి రుస్మీయతే బ్రహ్మలోకం.

స ఏతస్మా జ్జీవధువా త్వరాత్పరం పురిశయం పుసం
 యాక్షనే తదేతా శ్లోకాభవతి. ౫

వచ. యో పుటః ఏతం త్రిమాత్రేణ ఓక్తు ఇతి ఏనేన ఏష ఆక్షకేణ
 తరం పురుషం అభిధ్యాయాత్ ఇ యేషి యాత్యే సంపత్నో యథా తాతో
 తరః త్వయా విదిత్యుచ్చే ఏతం చా న్న యి తాక్షరా విదిత్యుక్తః సః సాక్షణి
 ఉచ్ఛియతే బ్రహ్మణాకంఠః ఏతస్మాత్ తేవధువాన్ దరాత్పరం పురిశయం
 పురుషం యాక్షనే తత్ ఏనా శ్లోకా భవతి. ౫

టీ. యో పుటః=విద్యుడు, ఏతం=తరం, తారమును, త్రిమాత్రేణ=
 మాత్రాత్ యవసంస్పృశయను, ఏనేన ఆక్షరేణ ఏషః=ఈ ఓ అవియది యాక్ష
 రము చేతనే, తరం=మాత్రాంతర్గతమును, పురుషం=పురుషునిమాత్రముగా,
 అభిధ్యాయాత్ = ద్యాయించుచునో, ఏ=అత్యయించుచును, యేషి=యేలో
 విశిష్టమును, యాత్యే=మాత్రునియందు, సంపత్నో=సంపత్తుచేసెనున్నాఁడు.
 తాతో=తరం=వచ్చును, యథా=ఏవిధముగా, త్వయా=వర్తముచేత, విదిత్యు
 చే=వచనలబధించుచునో, ఏతం చా=తదేతముగా, సః=అతరులసానుకుఁడు,
 తాక్షరా=జాబయచేతను, విదిత్యుక్తః = వచనలబధించినవః తగునున్నాఁడు
 సః=అతరులసానుకుఁడు, సాక్షణిః = సానులచేతను, బ్రహ్మణాకంఠః=బ్రహ్మ
 ణాకమును, ఉచ్ఛియతే = ఉచ్ఛియించు పొందింపబడుచున్నాఁడు, ఏ=
 అయి సానుకుఁడు, తేవధువాన్ =తేవధువందగు, ఏతస్మాత్ =ఈసీ-రణ్యుఁడుని
 చ్ఛియంపి, దరాత్పరం = దరాత్పరుడగు, పురుషం=పురుషుని, పురిశయం=
 పురిశయనిగా, యాక్షనే=యాక్షకున్నాఁడు, తత్ = అవిషయమునుసూచి,
 ఏనా శ్లోకా=ఈలంఘనోక(యంత్ర)ములు, భవతి=నుండు తెచ్చెను
 చున్నది.

రా. ఓసకృతములు! ఎప్పుడోయోగమును ఆకారమున,
 మనములను మాప్రాకృతములను గ్రహించునట్లు భార్యమంద
 గాంధర్వమునకు కనపడునునుగా భావించునో వాడు ఓకారము
 యొక్క కృత్యము మాప్రాకృతములను బేసోలాశయను మామృత్యునుండి
 వేరీయించును నాని చంద్రాకారమునుండి ఘోషాభివాచనము 088
 వచ్చునట్లుగా మనదానంతము 088 సార్యోకమునుండి విడుదల కా
 లాలము. వివిధముగా స్వము దేహమునందున్న సుఖమునుచేత వరలభము
 చున్న వయి శాస్త్రవారిచేత గుంటుల గవంతులుచున్నతో ఆదేవిధముగా సావ
 యుచేత దలబడవినవచ్చును కృత్యముమాప్రాకృతములగు సామములచేత
 అప్రాకృతములు ప్రాంగింపబడుచున్నాము. అప్రాకృతములగు సార్యో
 గమ్యునయొక్క నిత్యలకము. సార్యోగమ్యులు సుసారలగు వలసేవులకు
 అత్తభూతులు. అసార్యోగమ్యులే సమస్తీలింగయాచముచేత వర్షభూతము
 లను ఆకారాత్మయునుచున్నాము. సమస్తీలింగాత్మకముల ఆసార్యోగమ్యుని
 యందు తేవులందఱు చేరియున్నాడు కావున అసార్యోగమ్యులు తేవులను
 దలబడుచుచున్నాము. ప్రమాత్రోకారములను నెఱవేరిన విద్యాయము
 తేవులుచేతు నసార్యోగమ్యులకుచేత దలబడును భవమాత్మయు నగు భ్రు
 వుని గాంధర్వమునాము. వర్షభూత కరీములను ద్రవేరియించువాడు
 కావున భ్రువులచేత వర్షకృతి. ఈవలయుమునుకూర్చియే నీకృతిని నెఱవేరు
 త్రములు చెప్పుటచుచున్నది.

గీ.ప. ప్రశ్నము—౩.వ. సూక్రము.

మూ. తే సో మా త్రా మృత్యుమలేష్టః ప్రయతా
 అశోక్యవ్యసక్తా అనవిప్రయతాః,
 క్రియాసు బహ్వాంగరమభ్యమాసు
 సమ్యక్ప్రేయతాసు న కంపతే జ్ఞః. ౬
 ౬౩. తిధః మాత్రా మృత్యుమలేష్టః ప్రయతాః అశోక్యవ్యసక్తాః

అవి ప్రయోగాత్ ప్రయోగ బాహ్యంకరమివ్యమానం మ్యక్ ప్రయోగాన
న కంఠతే జ్ఞః. ౬

టీ. తిస్త్రనిమూఁడైన, మాహాశ్రీఁ (అకార, ఉకార, మకారములకు
పీఠకారముయొక్క) మాశ్రీలు ప్రయోగముల (ప్రయోగ్యుద్ధీలేక) ప్రయో-
గించఁబడినవై, మ్యక్కుమిశ్యక్ = మ్యక్కునోచరములగునని (అనుయ్యుచి.)
(అమూల్యమాశ్రీలు.) అనోవ్యవక్తాః = అనోవ్యవసయబంధము గలవిగను,
అని ప్రయోగాత్ = ప్రత్యేకము లిక్కొనిమిగిలినవనికీ మాహాశ్రీవశయం
దవటమును, బాహ్యంకరమివ్యమానం = బాహ్యంకరమివ్యమలగు, ప్రయోగం =
ప్రయోగములగు, నమ్యక్ప్రయోగాదు = బాగుగా ప్రయోగించఁబడినవనియం
దగా, జ్ఞః = నోవ్యవసయబంధము గలవని, వకంఠతేఁవలెననియను.

ఈ. మూఁదంక అకార ఉకార మకారములకు (పీఠకారము
యొక్క) మాశ్రీలు జత్తయొక్క ధ్యానానీశ్రీయలందు ప్రయోగముల
యవలయు మ్యక్కునోచరము లనుయ్యుచి. (ప్రయోగ్యుద్ధీలేక ప్రత్యేక
ప్రత్యేక్యుద్ధీతో ఉపాసించినయెడల మ్యక్కునోచరము అనగా నుపా-
సనియెగాని మోక్షబాధనులేవదిభావము) ఈమూఁదమాశ్రీలును సరస్వర
నంబంధములగునవలయు లీధ్యానకాలమునందు బాహ్యంకరమివ్యమ
ములు మాశ్రీస్వప్నమును ద్రష్టాన ప్రతిపాళిధ్యానలక్షణములగు యోగశ్రీయ
లయందుబాగుగా ప్రయోగించఁబడినయెడల అదగా చక్కగా ధ్యానము
నోవ్యవసయించుట అదిధముగా పీఠకారవిభాగము నెఱిగివచ్చింపవలసినవల
యెప్పుటిట్టి నేడు. మాశ్రీస్వప్నమును ద్రష్టములు ధ్యానశ్రయముతోద
మాశ్రీశ్రయబాధముని పీఠకారాత్తరూపములేక యాహఃఽపీఠయెడల సర్వా
త్తరూఁకుడగు పీఠకారమయ్యదగుచున్నాఁడు కాత్తర అట్టివానికి చక్కము
లేదని భావము.

శివ ప్రశ్నము—క.క మంత్రము.

అ. దర్శనమయం గ్రహా విషయం శ్రమనంతు విష్ణుః(విశ్రమముః).

మూ. ఋష్యేతం యజాన్యేన స్థిరీం సామభిర్యన్త్రకృవయో
 వేదయంతే, సమాంతారేణ వాఽఽయతేనాన్వేతి
 విద్యావ్యస్తచాంతమిదం మమ్మత మభయం పరంవేతి.
 ఇత్యగన్యవేదీయ ప్రశ్నోపనిషది సంవయప్రశ్న పునాన్త.

అ. ఋష్యే వికం యజాన్యే అంకరియో సామభి యత్ కన్
 కమయక వేదయంతే, తం పీఠకారేణ వన అయక గేన ఆన్వేతి విద్యాన్
 యత్ తత్ కాంకం అపరం అభ్యుతం అభయం మం త వసి. 2

టీ. కవయం=వ్రాస్తానే క్షులవారణ, ఋష్యే=ఋష్యులవేదము, వికం=
 మనుష్యులపక్షితిమను సీతాకమునున్న, యజాన్యే=యజాన్యులవేదక, అంక
 రీకం = అంకరియలోకమునున్న, సామభి = సామములవేద, యత్ =
 పుణ్యది ముద్రాసీద్రా, తో = అట్టి అస్త్రాలలోకమునున్న, వేదయంతే =
 తెలిసికొనుచున్నాను, విద్యాన్ = విద్యాంముః తిసునాడు, సా = అసాన్వేతము
 మునులవరిచిస్తామును, పీఠకారేణ అయక వేదవికంపీఠకారముసాధకము
 వేదకే, ఆన్వేతి=పొందుచున్నాడు. (అయోంకారసాధకమువేదకే) కాం
 కంకారకరయన్వేతియం, అపరం=అపారహితమును, అభ్యుతం = అభ్యుత
 మును, అభయం=భయంహితమును ఆను, తత్=త, కంకం = కరిచిస్తాము
 విద్యా, (పొందుచున్నాను.) ఇతి=ఇత్యగన్య ప్రశ్న మిదం సమాప్తమయవతి.

కా. సాధకుఁడు ఋష్యులవేద మునుష్యులపక్షితిమను సీతాకమును,
 యజాన్యులవేద అంకరియలోకమును, సామములవేద ముద్రాలోకమును పొందు
 చున్నాఁడని పుధావంతులు—విద్యాంము తెలుసుచున్నామనగాని విద్యా
 విశేష తెలుసుకొనుటను. అపరంబ్రహ్మంక్షేపమును పిత్ర విధిలోకమును పీఠకార
 ప్రశ్నోపనిషత్తు—

సాధకముచేత విద్వాంసుఃదగువాఁడు పొందుదున్నాఁడు. ఏం యొకఁడార సాధకముచేతనే సక్యమును, పురుషశబ్దవాచ్యమును, కాంతమును, కాగ్రత పుష్పము ముఖస్తూరివీశేషణ వివర్ణితమును, సర్వజ్ఞప్రపంచవివర్ణితమును, కావుననే ఆకారమును-అనఁగా అగాఢస్థితమును, అమృతమును-అనఁగా మృత్యురహితమును, కావుననే-అనఁగా విరామరసవిక్రీయాహితముగుఁడుచేతనే ఆధయమును, కావుననే విరచితములను- అను బ్రహ్మజ్ఞానమునుకూడ నీవింకొకఁడారసాధకముచేతనే పొందుదున్నాఁడు. ఇది శబ్ద మిట ప్రశ్నోపనిషత్ ప్రశ్నోపనిషత్తు.

ప్రశ్నోపనిషత్తునందు పంచమ ప్రశ్న వినివేకము సమాప్తము.

ఈ ప్రశ్నోపనిషత్తునందు సంబంధించిన గ్రంథభాగములు :-

అనుభోగీ ప్రకాశము 2-వ అధ్యాయము.

అక్షరప్రకాశము 1-వ అధ్యాయము.

శ్రీ సుబ్రహ్మణ్య నమః పాఠః పీఠ.

ప్రశ్నోపనిషత్తు

(అథర్వవేదాంతర్గతము.)

ఆంధ్రప్రదేశ్ కార్య వివరణ సమన్వితము.

క. న. ప్ర. శ్లో. ము.

అవ ప్రశ్నము—౧-వ మంత్రము.

మూ. అథ హైనం సుకేశాబ్రాహ్మణ్యః పుత్రశ్చభగవన్ హిర
ణ్యనాథః శాసన్యోరాజపుత్రో మా నువేత్సైతం
ప్రశ్నోపనిషత్, సోదశకలం భారద్యాజ పునువంపే
దశమహం శుమార ముత్తువం నాహుమిమం చేతయద్య
హుమిమ మవేషమం కథం తేనావశ్యమితి సమూలోవా
వషణికుస్యతి యోఽవృతమభివవతి తస్మాన్నాత్మాన్య
న్మతం వక్తుం సత్యోక్తిం రథమారుహ్య ప్రవక్తాజ తం
త్వా పుచ్చామిత్వాహే పునుషణతి. ౧

అథ. అథ హైనం సుకేశాః భారద్యాః పుత్రశ్చ భగవన్ హిర
ణ్యనాథః శాసన్యో రాజపుత్రః మా నువేత్సైతం వితం ప్రశ్నం అపూర్వక

పోదకలం భారవ్యాజ త్రిమమం శేఖ తం ఆహం నమానం ఆహ్రమం వ
 ఆహం ఇమం కేద యతి ఆహం ఇమం ఆవేదివం కథం తే వ ఆపశ్యేతి
 ఇతి సమాజం వా నిమి సరికుమ్మని యో అభ్యసం ఆభివవతి తస్మాత్ వ
 ఆత్మామి ఆన్మకం వత్తుం నో మోక్షేం దధం ఆసహ్యా ప్రవచాక తం త్వా
 భృచ్ఛామి క్షు ఆసో త్రిమమం ఇతి.

టీ. అక్షాననవాతి, ఏతం = ఈవిద్యుకాదమహాగ్నిని, భారవ్యాజః =
 భరివ్యాజాని త్రిస్తుతానం, మరేకాః = మరేకుడనువాదాని, వప్రచ్ఛహః (ఈ
 దెబ్బచోళైశ్చ కారము) అచీగమ, "భగవత్ = త్రాత్యుదాహనం వీరివృలాద
 మహాగ్ని! కౌసల్యః = కౌసలదేశమువలనం గన్పించిన, రాజత్రిక్రమేష త్రియ
 మహామిఃవన, హింద్యవాధి = హింద్యవాగ్నిఃకేళవనము, మంజువప్య,
 త్రివేష్యేహారి (ఆవనగా వాదగ్గతువత్పు), భారవ్యాజః = వీధరంధ్రం
 త్రిస్తు (వా! యదకలం = కలువాముకలంకం, పురుషం=పురుషుని, ఆత్మ
 మ, వేళ్ల=వేదనీగోవ్యాధవా" (అని) ఏతం ప్రశ్నం=ఈ ప్రశ్నను, ఆభృ
 వ్యతం=అచీగమ.

అహం=నేను, తరి=ఆ, నమానం = రాజప్రకృతి సూర్య, అహం =
 నేను, ఇమం = (నీవచీగ) యా గా కలంకల ఆన్మపుమం, నవేద =
 ఎఱుగవ, (అని) ఆహ్రమం = దెప్పితిని.

(వేనిట్లు చెప్పినపుటికిన్నీ వాణీవయుము నెరియుననియు, తెలిసి
 మే నేను కనకు దెప్పలేనియు అరాజపుస్త్రుడు సంశయపకుండుండుగా నే
 నిట్లుంటివి) అహం=నేను, ఇమం = ఈయదకకలంకల పురుషునిసూర్య, అవే
 దివం యదే=తెలిసోనియున్న యెడల, తే = (యోశ్యుడదగు) నీకామ,
 కథం వ వనిశ్యం=ఎట్లు దెప్పకయందంకలమ, ఇతి=ఇట్లని (నేను వలికితిని).

(ఆభృటికిన్నీ ఆ రాజపుస్త్రుడకు వామాటయందు నక్షతము లేకరా
 వుటనే ఆతనికి నక్షతము త్రిస్తుటకయి మఱువ నే నిట్లు చెప్పితిని.) యా

ఎవ్వరు? అప్పుడం అభివదితి. అవస్థయేను కలదునున్నా: డో, నా ఏమి. = అదేది, వదులది = వదులదనగా, బొకువ్యోగి = వశించిపోవుననగా, శస్త్రాల్ = అందువలన, అవ్యక్తం = అవస్థయిది, వక్తం = వివరము, వాక్యాది = తగవు. (అని చెప్పితివి. ౧౦౫౬)

నా = అనాచిత్రుడని, రక్షం ఆరుహ్యం = రక్షణమునకై. ఈ క్షీం ప్రవచనాది = క్షీం క్షీరాదులు.

అనా పురుషం = నా పోషకకలంకంపురుషుడు, క్వ = ఎవ్వరు నున్నాం? ఇది = అది, తం = ఆత్మకుమరినాన్ని, త్వ = నిర్మల పురుషుని = అనుకుంటున్నాడని.

కా. కాలాచార్యులు అనుకుంటున్నట్లుగా అనంతమును నిమిత్తకాలమునందు విజ్ఞానాన్ని పునరావహించి అతరువాత వరమాత్మయందు తింటున్నదను విషయ విచింతనకు చెప్పుచున్నది. అయితే: డో వర్ణకాలమునకు భగవంతుడైన ప్రయోగాలమునకు నీ అనంతమును ఎవ్వరుంటే అయిదునున్న వదియు, మఱి. ఆ అనంతమునందును అనంతపుష్టి కలంకమును కనువిషయము నిర్ణయించుచున్నది. కావలము కానిదానియందు కాల్యము చేయించుట కాలము గదా.

'అక్షయ ఏష ప్రాణోబాలయతే' [ప్రశ్న. ౩. ౧౧] అనుక్రమి వై ఎవయ మునే ప్రతిపాదించుచున్నది, అక్షయత కాలనిధుక మెయ్యుడియో అట్టి బాని వెలుగుటవలన వాస్తవ్యులవాప్య మగు మోక్షము లభించుచున్న దని అర్థమవచ్చుటకై మై యున్నది. అనంతమునందు 'న వర్ణకాల కాల్యో భవతి' [ప్రశ్న. ౩. ౧౦.] అని క్రమి విధించుచున్నది. అనగా అనంతమును మెయ్యుడియని మోక్షానినవాడు వర్ణకాలమును వర్ణకాలమును అని క్రమి కర్మము. నిర్ణయము అయిదును అను అపురుషునియొక్క తిరిగి ఎవ్వరు యనుచున్నందున మనవిషయము విచారించవలసియున్నది కావున అనియందును

కర్తయందుఁ బ్రవృత్తము చేయుటచేయుచున్నది. అత్తదిత్తాదయఁ గల మత్తధి
 మదియఁ గల దయాత్త దత్తానాథులకు మనుష్యులు అత్త చాస్త్రము అభివేషి
 మయిన ప్రయత్నము కోవచ్చును గనుననియు మా దింపఁబడినది:—ధర్మవ్యాక
 శ్మయ్యుఁడగుఁ బుత్రముఁ దలచువాని విద్యబాధను పూర్తి నవివాహమునకు వచ్చినవఱ
 కయఁ గల విద్యలోఁ బరిష్కరింపఁ ద్రుష్టించెను:— 'త్రాత్యకవనఁ నీ విద్యలాభ
 మునాదీ! కొలుదీకమునందు వచ్చిందివట్టియు క్షయముగా నృన్నుం దయ
 నట్టియు సాధ్యువాఁడగుదువాడు నావగ్గుణవచ్చి 'విదేశకళనవి అనగా
 కదునాఁడుకలఁ అవయవములు గాఁగఁ జేరును సొగ్గు నీ నెఱుఁగింపవో!
 యని నన్నుకీకెను. నన్నునిగముగా ప్రక్షింపిత సాధ్యువాఁడగు దాళ
 ప్రస్తుతి మోచి 'నీవడివి దేశకళలుండఁ జురుపువినిచ్చి భావేమియు
 తెలియవని' ననఁజేసి. కాని వాచావిషయము తెలియఁదనియు తెలిసెను
 ననకు నేను లోభించలేదనియు ఆతఁడు నవచ్చునందు కలఁచుచున్నట్లు
 కాని లోఁదినది. అప్పు దలేనిదురస్సునందులఁ బనుచువలయు పోఁకొట్టుఁ
 కయి దివడివి దేశకళలుండఁ జురుపువినిచ్చి నీ నెఱుఁగింపునుండఁ
 కప్పుదకుండవలసిన ముగించుటయు గాని విద్యాగ్రమ్మి వచ్చి అమిగులవచ్చు
 వీట చెప్పకయందునా! యని నేనఁజేసి. నేనిట్లు చెప్పినపుటకీస్త్రీ ఆతనికి
 యంతా నాకు తెలియదనునందరియందు విశ్వాసములేవడలే నాకు లోఁదినది.
 అంగలు నేనిట్లాటివి. ఏదాడయితే కనకు తెలిసినరానివి తెలిసినట్లు తెలుక
 నెఱుఁగింపముగా నలుకునో వాఁడు నరకాలయం వశించుచుండునును నీ
 తెలివీయు నీనో అవశ్యువాక్యమునకు కలఁకుదునా? అవశ్యమాదుల కప్పును
 విషయమును నే నెఱుఁగుదును. కనక దూషింపవలె నేను తెలిసినరానివి నేని
 యను అని చెప్పను. కనుక నామాటను విశ్వసించువలసి చెప్పగా ఆ రాజ
 ప్రస్తుతులు వానివిషయము విషయంగా తెలియవని నమివవాడయి తెలియవి
 దానియగు అనుక లోయఁ అడిగినచే యని లక్ష్యంబువాడయి కిద మెక్కి వచ్చిన
 దానినే విధిసాదించెను. కీనివలదే నీమి తెలియఁచువచ్చు ననగా మొక్కకయన

అందు కనిపడకుండా దాన్ని ప్రార్థించి అడిగివేయడం తెలిసినవాడు వానికే విద్యను ఉపదేశించవలయువనియు, విద్యకాల నిర్వాహకముయందు ఆచార్యులు కులకసూత్రవనియు నిర్ణయించుచున్నది. అది నమ్మినాభ్యుదయ వాదాన్ని గ్రహించు నమ్మి ప్రశ్నించిన ఆ విదేశకళింకల పునఃపునఃసూచనయే నిజములు చేయవలయున్నవి. అందు కన్పడినప్రకృత వాస్తవముయందు నిజము కల్పముగా నుండినట్లు పీడించుచున్నది. ఆ సాక్షాత్కారకర్మములకు పురుషుల దెచ్చటనుండు! అట్లుంటే తెలివితాటలు గొట్టు! అని ప్రశ్నించెను.

వివరము:—ఈ మంత్రమునకు దేవీక కలకసూత్రమునట్టి రిచారిత్రంగా అర్థమునవచ్చునట్లు విశ్వాసము నమోపించినట్లును ఉపకు తెలిసినవచుముకు అది! బోధించవలయుననియు, కనక తెలియనిదియగును తెలిసినవల ఆరినయని విశ్వాసకలిగిన బోధించును ప్రకటించును సూచించును. పేర్చించుచున్నది. ఈవిధములు కల్పమునలే వాస్తవములు నగును లేక వచ్చు పీడించుచున్నవని తెల్పటలేక తెలివితాటలు చుట్టించుచుండు తెలివితాటలంతకంటే చూడవలయుననియు కల్పము నున్నది నని నమ్మబోయినట్లుయెడల ఆది యెట్లు. బాధించుచుండునో అతీతియగా బాధించుచుండునని భావము.

౨-౬ ప్రశ్నము—౨-౬ మంత్రము.

మూ. శస్త్రసహోవాచ ఇహైవాస్తకశ్రీరే సోమ్య న పురుషో యస్మిన్నేతా సోదశకళాః శ్రధవస్త్రీతి. ౨

వచ. శస్త్రే య సోదశకళాః పద అస్తకశ్రీరే సోమ్య న పురుషో యస్మిన్ ఏతాః సోదశకళాః శ్రధవస్త్రీతి. ౩

టీ. సోమ్య = మోక్షమునకు పీఠికలు:వా! యస్మిన్ = పురుషునియందు, ఏతాః = ఈ, సోదశకళాః = పాదకళలు, శ్రధ

చంద్రి = ఉట్టుచున్నచో, నా = అ, పురుషి = పురుషుడు, ఇహవీచ = ఇక్కడనే, అంతఃకాలే = కలిగినపుడు భాగమునకుల పూర్వముకంటా కా నుష్కళాగమనంకు (ఉప్పువాచరి యెఱుంగవలగును), ఇతి = ఇట్లు, య = అప్పులాడుము, నస్తే = అ కేరవ్యాపారో అపి, ఉపాశమా = పరిశయ.

కా. గాన్యోదవం ఓ భగవ్యులదా! ఏపురుషురివల్లపండి ముంకు చెప్పబడుచున్న ప్రాణాదిహోదకకలం ఉట్టుచున్నచో అట్టి పురు షుడు ఇచ్చటనే ఈశ్వరీనువంటే పూర్వయకమలాకా నుష్కళాగమనంకు ఉచ్చాదిని ఎఱుంగవలయును. గోకాలిగమనంకు ఉచ్చాది తరి కలంవచలను. నా ప్రతునంకు ఆ పురుషుడు విష్కలం. క్షయనం ఉపా ధిభూతమలగు ప్రాణాదిహోదకకలంనే ౪౪ 'వహినురివతి ఆదివ్యాధకమం దేన యాదఃపమచుచ్చామ. ఆరోపికమలయక ఉపాధిభూతమలగు కల లువివ్యాచలముదేక నోచగిరివికాదివయెకల కేవలంకలపురుషు కెఱుంగ కచ్చుచ కానన కలం ఆ పురుషురివల్లపండి ఉట్టుచున్నచరి చెప్పబడి యున్నది. ఆర్థయమంకు విల్లయంకు ఆగు అత్తకత్తవనంకు ప్రాణాదికా ధ్యారోదమంకు నేయనియెరిల విషయగ్రహణము కుశ్యకమగుటవత ఆది వ్యాధియకమలగు ప్రాణాదిహోదకకలం ఆరోపికమ లయనవి. ఆదివ్యాధి విషయమలగు ప్రాణాదిహోదకకలం వైకన్యమనకు అస్యగోరేకమం ఉట్టుచు పుఱుగుచు నంకు ఉన్నవారివతి గనంబడుచున్నది. వీరిగానియే ప్రాం కలయన గొంగలు అన్నియొక్క ఉన్నప్పుచ్చవన నయ్యగరి క్రీధిభూత మెట్లగుచున్నచో అజీరిభముగా వైకన్యమకూడ ఘటాద్యకారములవతి ప్రచికణమం ఉట్టుచు లయమగుచున్నదని నలంబుచుచ్చారు.

౬. క ప్రశ్నయా—2-వ మంత్రము.

అమ. నెరుగటి మంత్రమునంకు 'యస్మిన్నే కా' హోదకకలం ప్రశ మంది' యగువార్యము పురుషురీషయముగా చెప్పబడినది. అనగా ఆపురు

మఱి అనకలకలకు ఉత్పాదకుఁ డగుటచేత తప్పింపుఁడను విషయము నాడె విప్రతపసుఁడువృది. ఆ సందకలకలయొక్కవృద్ధి వీక్షకుఁడయిన అందున్నవలననుచు మోక్షులముఖము నెప్పుఁడనుచున్నది:—

మూ. ధతుఁడొంద్రే కస్తి నృహ ముత్కాక్రిష్ట ఉత్కాక్రిష్టో
భవిష్యామి కస్తివ్యాప్తకస్తితే ప్రతిష్ఠాస్యామితి. 3

కవ. ౧౪ కుఱాం చక్రే కస్తిన్ అంశరీతాక్రిష్ట ఉత్కాక్రిష్ట
భవిష్యామి కస్తితే వా ప్రతిష్ఠితే ప్రతిష్ఠాస్యామితి ఇతి. 3

టీ. కస్తిక్ = ఎవ్వఁడూ ఉత్కాక్రిష్టే = కరణమునందె లేదా యివా దొందుకలక, అంశ = మఱి, ఉత్కాక్రిష్టే = కేవలపువారి దయ, భవిష్యామి = కాగలవో, కస్తిక్ = ఎవ్వఁడూ ప్రతిష్ఠితేనా = ఉన్నవారినుండకలక, కసూ = నేను, ప్రతిష్ఠాస్యామి = ప్రతిష్ఠను వదిలిపోయితివ్యాఁదనో, ఇతి = ఈ క్రమము, తు = ఆపురుషుఁడు, కుఱాం చక్రే = ఆలోచించెను.

కా. ఓ భగవాంజుఁడా ! వీవు సందకలకలకుల పురుషునినంటిది నెప్పువలసినదిగా నన్ను కీరితివి. వృద్ధి చేసినవల్లార్యకము— అనగా. పిత వాధిష్ఠికమున నీ విఱింగియు యివ్వాఁడవు. కష్టికలయము విఱిరింకఁజను చున్నది. అప్పుడును నీట్లుటి అశాఁసితము, కుశేహమునం దున్నవారిలా ఎయ్యది కేవలమునందె కలువలకి లేదొకపునెకల చేసినకేహమునందుచే రయముకెడలికొపురున్నావు! ఎయ్యది కేవలమునందు నిగిరియింకఁగా నీ సీతేహమునందు ప్రతిష్ఠితుఁడనము పోయితివ్యాఁదనో! ఇది ఆలో చించెను.

ధ్యాన్యః—జగత్సృష్టికి కర్త ఆత్మకాదు. క్రథావము జగత్కర్త. పురుషుని క్రమోపాసమున ఉత్తేజిని క్రథావతే మహాచార్యాకారముగా జగదీశునియందునున్నదనుట యొక్కకునును గాని వేదాంతులు చెప్పుచున్నట్టి సృష్టికర్తయే ఆయంకమనుచున్నది.—మీలయవగా ఆనందోయుగము పురుషుడు ఈశ్వరుఁడగుచును జగత్సృష్టి కారకుడున్నాడని వేదాంతులుందురు. ఈధనవిహీనుడగు లక్ష్మ జగత్తును పురించెనుట యొక్కరుద్ధము. ఇదియునుగాక జగత్సృష్టి సోపన్యుటయనగా యాచియొకవంతు అవధమును తెచ్చి చెట్టుకొనుటయే గదా. బుద్ధిగలవాఁ డెవ్వఁడున్నా కను అవధమును కలుగఁజేయువనివి తానుగా చేసికొనఁజాలఁడనిగా, క్రాంత మోషిద్ధాంశయే యుక్తివస్తుకనుచు యొప్పుది. కర్మాధికుంసోమ్యునుయవ క్రథావతే లోక ఈశ్వరేచ్ఛానుకర్తమగుట వరమాణులలో జగత్సృష్టి వనియుచున్నది. 'వశాత్కంఠక్రే' అను శ్రుతివచనము క్రథావకర్తృత్వవాదమునకు కరుణముగదా యది యందునులేని అందులకు వమాధావము వాలింట్లము. కాక యొక్క ఆంకరంకివేనుక ధనచారిత్రాంతరి ఉపచారముగా లాంఛనెట్టి వటుల నియంకక్రమముగా సృష్టిమందు క్రతర్తానుచున్న ఆతననును క్రథావమునందు కథధావముగా 'మోక్షంఠక్రే' యని చెప్పుట ఉచితము.

వమాధావము.—ఈధనాంతరిరహితుండగు పురుషుడు సృష్టిసోపన్యు ననుటయే, అట్లు లోక లోక చేసినను బుద్ధిగలవాఁ డెవ్వఁడున్నా కను అవధకర మనుయని (సృష్టిని) తానే చేసికొనుట లోకసీధముగావలెనయి. సూరు వేదాంతులచిత్తాంశమునందు యాచివ అనుభవములు వ్యాఖ్యముగా లోక-శేషము అదివ్యాఖ్యకాదుకాలో ఈధనంధులకర్తమను అంగీకరించుచు న్నాను గాని పారమాధిక్యముగ అంగీకరించుట లేదు. కావున సృష్టి ఐంధ వాదికమును అదివ్యాఖ్యమనిచేయుచును. అంగీకరించుటలేక మీరుచెప్పిన ఆయంకకర్తము వేదాంతుల వరమాంధసీద్ధాంశమును స్పృశించఁజాలము.

వివరణము:—**అ** అను కి-వ మంత్రములయొక్క భాష్యమునందు శ్రీ సుశంకరభగవత్పాదులవారు పృష్టిచేయుచున్న తార్కికులు, సౌఖ్యులు, గాఢులు మున్నగువారు గౌరవచర్చిద్దాంతమునందు ఆలోచించి ఆమధవత్తులు సేకొని అత్రైవికలు సైమకములవారి సిద్ధాంతమును ఆయాదికసిద్ధాంతములందుగల ఆమధవత్తులు మున్నగువారిని సేకొని ఖండించియున్నాడు. ఆయామకములవారిసిద్ధాంతము లేవనిన గాని ఆంధ్రుల యుక్తముల కలలను నిర్ణయించుకొనుటకు శక్యముకాదు. శర్కశాస్త్ర భాష్యము చక్కగా నెఱవేరినగాని ఆ ప్రాచ్యమహాభాషములు మలభముగా మలమగుచు చట్టకాలవు. కావున గ్రంథవివరణచేతనే ముచివయము నిట ఉచిచింపబడు.

2-వ ప్రశ్నము—2-వ నింత్రము.

మూ. స ప్రాణ ముప్పుకటి ప్రాణా య్కైం 40 వాయు
 క్షోణి రామ: పృథివీస్త్రియం, మనో 2న్న మన్నా
 ద్వీర్యం తపో మస్త్రా: కర్ష లోకా లోకేషు చ
 నామ చ. ౪

వి. 2. ప్రాణం అన్యతః ప్రాణాత్ క్రద్ధాం 40 వాయుః క్షోణిః
 అపః పృథివీ అస్త్రియం మనః అన్నం అన్నాత్ ద్వీర్యం తపో మస్త్రా: కర్ష
 లోకా: లోకేషు చ నామ చ. ౪

టీ. 2. అ. అట్లందును, ప్రాణం = ప్రాణమును (ఆనగా హిరణ్య
 గచ్ఛులు), అన్యతః = న్యులించెను. ప్రాణాత్ = ప్రాణమువల్లించి (హిరణ్య
 గచ్ఛునివల్లించి), క్రద్ధాం = క్రద్ధము - అక్షిక్కులుచిరి, 40 = (శబ్దములక
 వని) ఆకాశమును, వాయుః = (శబ్దపుష్కనులకమును) వాయువును,

లోకం = (శబ్దస్వర్పూహరణములుగల) అస్తితి, అక్షి = (శబ్ద, స్వర్పూహరణ, నవగుణములుగల) ఇలములను, పృథివీ = కర్మస్వర్పూహరణసంభవములగులక్షణానినీ, క్షుద్రియం = క్షాంత్రీయపంచరము, కక్షేంద్రియవంశ కక్షు అను నశబ్దేంద్రియములూహయము, నునా = నునస్సును, అస్మం = ఆత్మమును, అన్తాత్ = అన్తమునలన, వీర్వం = వీర్వమును, (అనఁగా ఖర్వకర్తలను చేయుటకు సాధనములనుగలమును) కటి = కునికెట్టి సాధన భూతమును) నవస్సుయన్నా, నునా = అన్తములూహయముల కుంక్షముల నునా, కర్త = అస్తిత్వం ల్పరిపక్షముల కర్తయన్నా, లోకాః = కర్త ఘనోర్థములగు క్షుద్రియలోకములయన్నా, గాకే = అలోకము లాకు (పుష్టింకఁబడిన ప్రాణులు), నామః = నామధేయమును, అస్మకం = స్మకంను.

కా. ౧. పంచేంద్రియకర్మవాయువనం అస్మి. అనిననన సర్వాధికారియగు ప్రాణః కరుణాను పృథివీయైతి. అనఁగా ఆ పంచేంద్రియముల స్వస్థి చేయవలయునను శిలంభులనాండ్రై వర్వప్రాణికర్తానాయునియ, అంతకర్తయై నను పారిష్కంకంబునీ స్మరేంతెను.

౧. ఆ పారిష్కంకంబునొకటి కర్తమి పృథివీయై. క్షేద్యయరంగా ఖర్వప్రాణులకు కుంక్షకర్తలను చేయుటకు పేరు భూతమున అస్తిత్వమునీ.

౨. దివక కర్తవలొకభోగమునకు సాధనభూతములయి కారణ భూతములయి అగు కుంక్షనూహయములను పృథివీయై. అనఁగా శబ్దములకు అక్షయమును, అన్తములను పృథివీయై.

౩. కరువాక స్వగుణమును స్వర్పూ, కారణగుణమును కర్తము అను శబ్దస్వర్పూహరణకర్తయనుగల నాయులైతి పృథివీయై.

౪. కరువాక స్వగుణమును రూపగుణము, కారణగుణములను కర్త స్వర్పూగుణములు - అనఁగా శబ్దస్వర్పూహరణములుగల లోకమును పృథివీయై.

6. కరువాణ వ్యసనమును రవగుణము, కారణగుణములగు శబ్దబుద్ధి యుపసంహారములు — ఆనఁగా శబ్దబుద్ధియూపసంహారములకు నాలుగుగుణములుగల గుణమును వ్యసనము.

7. కరువాణ వ్యసనమును సంభవగుణము, కారణగుణములగు శబ్ద బుద్ధియూపసంహారములు — ఆనఁగా శబ్దబుద్ధియూపసంభవములకు ఆ గుణములు గలగుణమును వ్యసనము.

8. కరువాణ ఆ భూతముచేత ఆరంభమయినట్టియు, క్షాంతి ద్రియవలనయు కర్తృత్రియభేదము అని ద్వివృత్తాదర మయినట్టియు భుక్తి యుపసంహారమును వ్యసనము.

9. కరువాణ కర్తృత్వావక్షణములగు ప్రకటితగుణములకు ప్రేరకములు సంకయనికలపరచుకొనములు అగు మనస్సులు వ్యసనము.

10. కరువాణగా ప్రాణములకు కార్యమున్ను కారణమున్ను అగు వక్షణములను వ్యసనము అప్రాణములకర్తృత్వము వ్రీహియవాలిలగునగు అన్నమును వ్యసనము.

11. కరువాణ కరువాణమున్ను ఆయన్నములను వీర్యము. ఆనఁగా నాతుకర్తృత్వమును, కర్మకర్తృత్వములకు కారణభూమియు అగు బలమును వ్యసనము.

12. అక్షిపానకర్మము గలప్రాణములకు కర్మకర్తృత్వమును కరువాణము వ్యసనము.

13. అక్షి పిఠుక్షిపానముల కరువాణములకు వీర్యములను అంతర్భాగములను కర్మకర్తృత్వములను అనఁగా కర్మకర్తృత్వములను కరువాణములను వ్యసనము.

14. ఆ కర్మకర్మములను వ్యసనమునకే అక్షిపానకర్మకర్తృత్వములను కర్మకర్మములను వ్యసనము.

౧౧. నీరస ఆకర్షణములను వ్యర్థాదిలోకములను వ్యసించెను.

౧౨. ఇటుల స్ఫురింపఁబడిన ప్రాణులను వ్యుపనాసార్థము చేపడతఁడట్ల దత్తాదికాదులను వ్యసించెను.

మైత్ర తెప్పఁబడిన, ౧ ప్రాణ, ౨ క్రాంతి, ౩ అహో, ౪ వాయు, ౫ రేవో, ౬ ను, ౭ భూమి, ౮ ఇంద్రియ, ౯ మనో, ౧౦ అన్న, ౧౧ వీర్య, ౧౨ తప, ౧౩ కర్మ, ౧౪ ముక్తి, ౧౫ భావ, ౧౬ కామ మతకు వదియొఱున్న కలఁబడి తెప్పఁబడును.

ఇటుల ఈ ౧౬ కలఁబడిన ప్రాణులయొక్క అందఱుని జోషణిలోపేక్ష లేక స్ఫురింపఁబడినవి. వైమిరికచ్ఛస్తి జోషమాషీతుః భనువాసికంక్షన ద్విచంద్రమశగమక్షి కామ త్స్త్వి గవంకయసో వ్యష్టాన్వక్రగంధు స్ఫురింపఁ బడినవిదార్థము తెలుఁబడో ఆక్షే యానదార్థములు నీ రోఱుఁగఁగలమును. స్ఫురింపఁబడిన ఈ సందేశకలఁబడునూ పర్వపదార్థములును వానియొక్క నామయాచారివిభాగమును వదలి వ్యవహారకాథారుఁడగు ఆత్మవిభువియందే లఱుఁచుచున్నది.

౬-౨ ప్రశ్నము—౫.వ ముక్తము

మూ. స యథేమాసద్య స్స్యవ్తమానా స్ఫుముద్రాయణా స్స ముక్తం ప్రాప్యోస్తంగచ్ఛవ్తి భిజేత్యేతాపాం నామ రూపే తముక్త ఇత్యేవం ప్రోచ్యతే ఏవమేవాస్య పరిద్రష్టు రిమా స్తోదకకళాః పురుషాయణా పురుషం ప్రాప్యోస్తం గచ్ఛవ్తి భిజేతే తాపాం నామరూపే పురుష ఇత్యేవం ప్రోచ్యతే స ఏషోదకతో ఒచ్ఛతో భవతి తదేష శ్లోకః.

౫

వద. పి. యథా ఇమాం నవ్యం ద్వివిధానాం నమస్త్రాయణాం వయ
 త్రం ప్రాచ్యం అస్తు గర్భాది భిక్ష్యే తే తాసాం వానూయాపే నమస్త్రే ఇతి
 ఏవం ప్రాచ్యే తే ఏవం ఏద ఆస్య చాద్రస్తు ఇమాం యదకళాః పురుషా
 యణాః పురుషం ప్రాచ్యం అస్తు గర్భస్తి భిక్ష్యే తే తాసాం వానూయాపే
 పురుషా ఇతి ఏవం ప్రాచ్యే తే ఏవం అకళా అమృతా భవతి కశేపా
 క్లోకః. గ

టీ. య = (వెనుకవచ్చిన) యదకళాలపవయతులు వ్యుష్టాదియం
 శివ్య(బడుచున్నది.) యథా = ఎట్లునగా, (అలాగే = అలాగేయవలెను) వయ
 త్రాయణాః = సముద్రము ప్రాచ్యుశాసముగాంగల, ఇమాం = ఈ, నవ్యక =
 నదులు, స్కందమాసః = ప్రవహించుచున్నవై, వయత్రం = వయత్రమునది,
 ప్రాచ్యం = పొంది, అస్తు = వానూయాపదిగర్భాదమున, గర్భస్తి = పొందు
 చున్నచో, తాసాం = తనమలయొక్క, వానూయాపే = వానూయాపములు, భిక్ష్య
 లే = పట్లు వలించుచున్నచో, నమస్త్రే ఇతి = నమస్త్రము అని, ఏవం = ఈవిధ
 మగా, ప్రాచ్యే తే = పట్లు వెళ్ళవలెనున్నచో, ఏవం ఏవం = అట్లయినగా, అమృ =
 ఈ, వది ప్రస్తుతి = ప్రస్తుతిని పురుషునియొక్క సంబంధములయినట్టియు,
 పురుషాయణాః = పురుషుడే ప్రాచ్యుశాసముగాంగల, ఇమాం = ఈ, యదక
 కళాః = వసువాదుకళలు, పురుషం = పురుషుని = పురుషునియందు, ప్రాచ్యం =
 పొంది, అస్తుగర్భాది = తప్తమహావియంను అయిందిచో పురుషుని, అసాం =
 ఈకళలయొక్క, వానూయాపే = వానూయాపములు, భిక్ష్యే తే = అయ
 నుకు పొందుచున్నది. పురుషా ఇతి ఏవం = పురుషుడనియు, ప్రాచ్యే తే =
 వెళ్ళవలెనుచున్నాడు. య = ఆ, ఏవం = ఈ పురుషుడు, అకళా భవతి =
 ప్రాచ్యాదుదకళకొరవలెను దగుచున్నాడు. అమృతా భవతి = మరణ
 రహిణుడగుచున్నాడు. కశే = అనియమము, ఏవం = ఈ వెళ్ళవలెను
 చుండును. (ఇట్లుగలదు.)

తా. ఓ భరత్యాజుఁడా! నేను చెప్పివచ్చెదయమునకు దృష్టాంశమును
 చెప్పరున్నాడను. లోకమునందు ప్రవహించుచున్న మహానదులన్నియు
 నముద్రమునే పొందుచున్నవి. ఆదలఁ గంగా యమునా నోవాపర్యాది
 దుహోవదులన్నియు నముద్రమును పొందఁగానే అమహానదులకు నముద్ర
 ప్రళయండుఁగల నాదురూపములు వ్యభూషణతోడ నశించిపోయి నముద్ర
 భూషణము పొందుదున్నవి. అవిభేదమును కలఁపక నముద్రమనెడి అంకిణి
 వ్యవహరించుచున్నారు. చూర్ణుండెటుల పొన్నెత్తెత్తాశమువలన కర్తయును
 తెప్పించుచున్నాడో అదేవిధముగా వ్యుదాభిహారుఁడును నద్విద్రుప్తయు
 ను పునుపుండు ప్రాణాదివాదకళికలు అయవహారుఁడనుచున్నాడు.
 వదులు నముద్ర మెట్లో అట్లే పురుషుడే అయినము—అనగా అక్షభోవ
 ముగా కలిగిన ప్రాణాదివాదకళికలు పురుషాయుగము లవలంబించుచున్నవి.
 పురుషాయుగమునకు తిందకళికలు పునుపుభాషణులపొంది అట్లే అపును
 పునియందు ఆ పునును లయములు పొందుచున్నవి. ఈ ప్రాణాదికళికలుకల్ప
 వాచురూపము అట్లే కలిగియుచున్నవి. వాచురూపములు కలిపిన శకుంతల పి
 త కర్తవ్యమువలెఁబడకయున్నాడో అతర్తవ్యమునే బ్రహ్మచేత్రుఁడు పురుషుడని వ్యవ
 హరించుచున్నాడు. విద్యాంశుఁడగుముముక్షువు నద్దుగునిచేత ప్రాణాదికళిక
 కయమార్గము నెఱిగిరిననాదయఁ గురూచవిష్టయలున విద్యుచేత అవిద్యువాచు
 నర్తనవాలతములను ప్రాణాదివాదకళికలు కలిపిదననుఁకుంపఁగా అఱిఁగినను
 అఱిఁగుచున్నాడు. మృత్యువచనది అవిద్యాశ్చైతన్యోపినిమిత్ర మగుచున్నది.
 నిమిత్తభూతమగు కల్యాణ్యము వలెఁచుటచేత అకల్యాణులచేతనే అచ్యుతుఁ
 డనియు చెప్పఁబడుచున్నాఁడు. ఈసంఘమునే యా క్రిందియంత్ర మీ
 విధముగ విరూపించుచున్నది.

వివరణము:— అత కళికలకుఁ గా, సంబంధమునకు దృష్టాంశము:—

నముద్ర మునకు వ్యుదాభిభూతమగులయము మేళనములంతకర్మింతువొని ధూమి
 యందు వర్షించుచున్నది. ఆ వర్షించుఁబడివలము గంగా యనుననాదివాచు

యాచోపాధ్యక్షక సమైక్యముకంటె భిన్నమయినదిగా వ్యవహరించుటకును
 వృత్తి, ఆ సంగతి యమునాదేవతీతలకును మఱియొక సమైక్యమును పొందినట్లై
 గంగాయమునాది వాసునాలోపాధ్యక్షకవిధిని సమైక్యవ్యవహారమున ఎఱుల
 లోపమయివచ్చిపోవలసివచ్చుగా అనిత్యాకల్పింప నానునాలోపాధ్యక్షకముచేత
 అత్తకంటె భిన్నమగుచో నుచున్న అగ్రవంతు విద్యవేద వాసునాలో
 పాధ్యక్షకమును వరసించును. ప్రశ్నమునాత్తము కేరీంతుచున్నది.

౧-౧ ప్రశ్నము—౧-౧ నుంకము.

మూ. ఆరా యవ కథనాలో కలా యద్విక ప్రతిష్ఠితా, తం
 వేద్యం పురుషం వేద యథా మా వో మృత్యుః పరి
 వ్యథా ఇతి. ౬

వవ. ఆరా యవ గునాలో కలా యద్విక ప్రతిష్ఠితా, తం వేద్యం
 పురుషం వేద యథా మా వో మృత్యుః పరివ్యథా ఇతి. ౬

టీ. ఆరా = అపరిమితములగుట, కలా = ప్రాణాదివిద్యకళలు, ప్రతిష్ఠితా =
 ప్రతిష్ఠితములయినవచ్చిపో, వేద్యం = తెలివినవేదము, తం = ఆ పురుషుని,
 యథా = విధివచ్చుగా, మా = మిమ్ములకు, మృత్యుః = మృత్యువు, పరివ్యథా =
 వాధించిపో. కథా = అర్థము, వేద = తెలివినవేదము.

కా. అరములవగా ఇందీరక్రమంబందును అపరిమితములు, అపరిమితము
 లకరక్రమములకు నాధిపతి వేదముగా ప్రవేశించియిచ్చిపో అనేవిధ
 ముగా ప్రాణాదివిద్యకళలనున్న ఉచ్ఛ్రాంతి క్లిగి బయటములముల మాదిరి
 యందున్న పురుషుని అశ్రయించియిచ్చును. అప్రాణాదివిద్యకళలకు అత్త
 భూరుచును, తెలివినవేదమును వర్షదాత్రాదులకునులేకను పుర

దురుగా దేవాను పరిష్కించియొందుటచేసిన ధ్వురుశ్శ్వానూండు నకు వట్టి బ్రహ్మనును మీరు చక్కగా తెలిసినయెడల మీకు మృత్యువునుండి భయమువచ్చి కలుగజాలదు. అట్టిపురుషుని మీరు తెలిసికొననియెడల మృత్యుభయభంగనయాలి దుఃఖము ననుభవించును. ఓ శిష్యుణ్ణారా! మిగిల్చి ద్ముత్యబాధ కలుగకండుటకయి మీరు తెలిసికొనదగిన అపరదుఢ్వురుషుని చక్కగా తెలుపండి.

౬-వ ప్రశ్నము— ౬-వ మంత్రము.

మా. తాన్ హాన్వాదై తావ దేవాహ మేత త్వరంబ్రహ్మ వేద వాతపర మస్తీతి. ౭

దద. తాన్ హా ఉవాచ ఏతావత్ ఏవ అహం వినత్ పరం బ్రహ్మ వేద న ఆత్మ చరా అస్తీ ఇత. ౭

టీ. అహం = నేను, పరం బ్రహ్మ = పరిబ్రహ్మమునుసూచి, ఏతా వత్ ఏవ = ఇంతమాత్రమే, వేదంబునునును, అతః పరంబ్రహ్మంకంటె వేఱుగా, న అస్తీ ఇత = లేదు అని, తాన్వాచ శిష్యుఢ్వురుషునిసూచి, ఉవాచ హా = (ప్రవచించుచున్న) పరిశేష.

కా. బ్రహ్మవిద్యార్థులయివచ్చి సంవత్సరభగ్యంకము బ్రహ్మచర్యముకల్గి యుట్టిోర్తరీతిక బ్రహ్మములయి ప్రశ్నించిన మలేశాచి శిష్యుఢ్వురుషును నకు విద్యుబావనుచున్న వారువారు అదీగిన బ్రహ్మచర్యార్థులకు బహు కఠినవత్సాధా నములయి చెప్పివచాడయి కడఢటవారితో విట్లుచెప్పెను:— "తెలిసికొనదగిన బ్రహ్మమునునుజేంది నే తెలిసినవంకయు మీ కుదరజేకండియి. ఇంతకంటె బ్రహ్మముక తెలిసికొనదగినది ఏదియూలేదు" అని చెప్పెను. విట్లుచెప్పటయొందుకవలగా "నురువుగారు వారి తెలిసినవంక మఱకు లోధించివారు.

వారికినికాద తరియింప దోషవరకాదులవలయు ముఖ్యంక యెన్న జేసా" యనునదిచేతము ముఖ్యంక మహాత్మక అనునదికల కలగవచ్చును. అట్టి సంకలయము వారిక కలగవలయునును, తాము కృతార్థులము అయితిమని వారికి కృతార్థుల కలగవలయును ఇటుల చెప్పవలయు యుక్తమగుచున్నది.

౬౦౦ ప్రశ్నము—౨-వ మంత్రము.

ము. తే త ముర్వయంతే స్వం హి నా వితా యోఽస్తాక మవి
 ద్యాయాః పరం వారం శారయసీత నమః పరమబుధి
 భ్యః నమః పరమబుధిభ్యః. ౨

పద. తే తా ఆర్వయంతే స్వం హి నా వితా యో అస్తాకం అవి
 ద్యాయాః పరం వారం శారయసీత నమః పరమబుధిభ్యః పరమ
 బుధిభ్యః. ౨

టీ. తే=తావేకాచి ౬ సురుసురార్థులు, శంఘాతివృత్తానమహాత్మకీ,
 ఆర్వయంతే = త్రాగించివారిలు, యో = ఏమిచ్చు. అస్తాకం = మమ్ము
 లను, అవిద్యాయాః=అవిద్యయను మహానమ్మద ముయోక్త్య పరంవారం =
 అపకరిగట్టును, శారయసీత ఇతి = చాటింతుచున్నాః:తవు కావున, స్వంహి=
 నీత, నా = మాకు, వితా = కంద్రీవి, ముఖ్యబుధిభ్యః = బ్రహ్మచారి
 సంప్రదాయ ప్రవర్తకులగు మహాత్ములకు, నమః=నమస్కారము. పరమబుధి
 భ్యః=బ్రహ్మచారివ్యాధుక్ర బాధ్యు ప్రవర్తకులగు మహాత్ములకు, నమః=నమస్కా
 రము (అని చరిత్ర).

తా. సురువుచేత తనిధముగా అనుశీల్పలయవ ముఖ్యంక ౬ సురు
 మహాత్ము లీవధముగా కృతార్థులము సురువుక కిష్టానని విద్యారంభము
 చేతమనియమును నిజానినవారంయ పమిచేసినంగా ప్రహ్లాదములతోచాద

మొలందులూజంబి పాతములందు శివస్మృతిలోనికే మాకు తిండివి, నిక్కమొను,
 అజరామరమోను, అభయమాను అగు ప్రహ్లాదేశ్వరుడు విద్యాధాకమొప్పు
 మాకు కలుగఁజేసింది, అవిద్యాభూతమయివట్టియెను, విదేశీకర్మాచమప్పునై
 వట్టియెను, అక్షరామరలతోగదుఃఖానినూవమయివట్టియెను సంసారమను ద్ర
 మును క్షాపించునెప్పుచేత దాటింది పునరావృత్తినిఁగించును, మోక్షార్థ
 మును అని బుద్ధి (ఆవేశనిగట్లు)ను మమ్ములకు పొందిందిని కావున మూలదే
 వోత్పాదకుడగు వికంఠ దీప భూత్యుఁడవు. "ప్రహ్లాద్యాగ్రంధ మాయ
 ద్రవ్యతమలను సమన్వలకు కమస్కారము. అప్రవిద్యాభుప్రకాయకవద్ర
 కులను మహాకులకు విమస్కారము" అని చనికొక డిట్లు వేదవిద్యాయములు
 చెప్పుట అజరాఘమనియు, శ్రవణమాప్తినాఁడవార్థమనియు వెలుగుచున్నది.

ది త్తరశాంతిపాఠము.

మూ. భద్రం కర్ణభి త్పురీణయోను జేవాః
 భద్రం శక్యమాక్షిభి ర్యజత్రాః,
 స్థితై రంశైః సువృషాగ్ంస సమాభిః
 పృశేసు చేదహితం యదాయుః,

మూ. పృష్ఠీ న ఇంద్రో వృక్షకృవాః,
 పృష్ఠీ ను పూయా విశ్వచేదాః,
 పృష్ఠీ న ప్రాప్త్యై అకష్టనేమిః
 పృష్ఠీ నో బృహస్పతి ర్దధాతుః.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః.

కడ. కడతప్పింపకుండునట్లు గా తప్పింపింపరాదు అనుభవమును గాంచునట్లు
 నువ్వగు భావమును గాంచునట్లు

ప్రశ్నోత్తరమును నిర్వహించుట.

ప్రశ్నోత్తరమును నిర్వహించుటకు సంబంధించిన గ్రంథాంశములు —
 ఆంధ్రప్రదేశ్ శాసనము 21వ అధ్యాయము.
 ఆంధ్ర ప్రదేశ్ శాసనము 22వ అధ్యాయము.

శ్రీ. కమల లక్ష్మణుని కృష్ణుని కేంద్రమును పోషించుట,
 కృష్ణుని కేంద్రమును పోషించుట,
 కృష్ణుని కేంద్రమును పోషించుట,
 కృష్ణుని కేంద్రమును పోషించుట,
 కృష్ణుని కేంద్రమును పోషించుట,
 కృష్ణుని కేంద్రమును పోషించుట,
 కృష్ణుని కేంద్రమును పోషించుట,
 కృష్ణుని కేంద్రమును పోషించుట,
 కృష్ణుని కేంద్రమును పోషించుట,
 కృష్ణుని కేంద్రమును పోషించుట.

శ్రీ విద్యారణ్యవిరచితే అనుభవతీప్రకాశే

పద్యమాలాభాష్యము.

శ్రీశ్లోకవిమల ద్వివరణయోగి.

శ్రీశ్రీమద్రామాయణవివరణమ్.

అగ్ర్యేనే ద్వివరణే వైష్ణవశాస్త్రేణ చ ప్రవృత్తే, తద్విష్ణవం ద్రవి
విద్యాశ్రీ ప్రవిద్యామి ద్వివరణాత్. ౧. ముదయో వేదకాశ్చిద్యా త్సను
అప్రవృత్తచింతకాః, పరిప్రవృత్తాపేక్షమాణాః పరిప్రవృత్తా సుఖం యయన్. ౨.
సుకూపం వ్రణాత్పాల్నో ల్ల్యం శుద్ధ్యంతే ఉచయన్, సమ్యక్ ఫలవి ద్వికేయ
వార్తికాన్ సువివేషయా. ౩. కాశ్చాయన్ ఉపృచ్ఛ దాదా ఘోరదేహాః
నిశ్రయన్, ఫలం త్వదనుభవాయా ద్దత్త వృద్ధీభవవ్యధి. ౪. కర్తృపాత్రి
కృపరస్యాం విద్యానాం శ్రామ్యనే వ్యయమ్, శిష్యులం ఇష్ట కష్టం త
దిక్కుభీషేత్కర్షిత్వన్. ౫. ప్రజావని ప్రజాకాదా విరాజన్మన్వే వసంక
లమ్, ప్రవృత్తాలోకాభ్యాం త త్సం కృత్యామ్యుం క్షిణాః. ౬. భోగ్య
భోగ్యత్వం ద్వివిధ్యం వసుప్రణాభ్య నూదితా, స్పృహ్య ఉభిక్షావిరా
దేహ చంద్రాదిత్యం చ ద్వివేదాన్. ౭. మూర్తి మోషభ్యాది భోగ్యం కల్ప
గంధసాదిభ్యో భయా వ్యయయో ద్విష్టం దేవ క్షంప్ర కరోతి కి. ౮.
అదిత్య ఉద్యో వ్యోక్తవాణాం త ద్దక్షిన్వర్తివా మిమాన్, ప్రాణా వ్యుప ద్మయ
వ్యోక్తవా నేనే ఉష్ణం ఘోషలే కథ. ౯. చంద్రిన్ క్షిప్ర మహోరాత్రం

సూక్ష్మ స్మృత్యానందకృతిః, నిత్యమానందయోగో ఒసో బాల స్మృత్యువక్త్రో
 ఒభవత్. ౧౦. యద్యదాత్మకృత్యై క త క్ష కాన్వితృ మహాధి. ప్రకాశరో,
 ప్రకాశని ర్మస్మరాత్తా స ప్రవ క్షయోః. ఒభవత్. ౧౧. ఆనూకాం వక్తృ
 రాంకో ద్వా వయసే వక్షిణోత్తరే, తంద్రాదికృత్యై కక్ర జేనా వక్షిణోత్తర
 మార్గ మ్నాః. ౧౨. ఇంద్రాజ్ఞో ర్నకృత కృంక్రం యాంతి వక్షిణమార్గకః, అవ
 ర్తంతే ప్రవ వక్ర క్రమము క్ష క్ష నివ్యలే. ౧౩. నూనీవ స్మృత్యుపాఖ్యానా
 ద్వి నుత్తరమాక్రమే, క త్వా వక్రందాం నిత్య బ్రహ్మలోకం ప్ర తంతి నా.
 ౧౪. అనీ శ్చుక్రాదు ర్బ్రహ్మ వానీ కుక్షేరతా వయా, యా తయో కృ రవి
 కృంక్రో ఒభయం తా రా ప్రకౌ స్థితే. ౧౫. వదిత్యయాయు కృష్ణే ఒపి బాగ్నో
 క్షుష్ణం ప్ర జేనో, కుక్షేరతే. ఘోనిత్యం బాస్త్రోక్తం బాన్వితృగ్నాం. ౧౬.
 ప్రకాశని వహోనా క్ర మాహో ఒభూ వాన్వి శేవతా, నిత్యంక్రో రాత్రి
 జేనో రాత్రావేవ రవి ర్భవతి. ౧౭. తో క్షుభోన్విత్యకం నిందంస్యం కృష్ణా
 ఒ ప్నీయ ప్రకాశని, అప్నూయో ఒవివ క్షేరతా వక్తృ ప్రకృమబ్రహ్మ. ౧౮.
 శతహో ఒప్నూ ప్రకా శాతా శతస్యేకం ప్రకాశరో, ఒకం చరంతి తి
 క్షుక్రం ప్రత్రీం చోత్పాదయంతి తా. ౧౯. బ్రహ్మచర్యరతా ఉద్వీరణే
 బ్రహ్మచరితాః, బ్రహ్మలోకం ప్రతంస్యే క్షే రిస్తాదిహా శయాంతి తమ్.
 ౨౦. కాశ్యాయశేవ ను క్షుప్తం హేయం తస్మి వక్షిరకమ్.

ద్వితీయ ప్రశ్న వివరణ.

కాన్వితృ మూర్త్యు జేనాన్వి ఘోరో ఒప్రాతీ నివేవవత్. ౨౧. తస్మి
 నివేదితే స్థూలస్మృత్యాన్వయం మృతా భవత్. ౨౨. తో ర్మోకః శ్చేన్వి
 వికృతాతీ ససో క్రయత్. ౨౩. దేవీ కరి స్థూలదేహా భారయంక్యక్ర
 భారణత్, ద్వివిధం అవనా తస్మి ప్రేరణం చేతి తత్త్వయత్. ౨౪. భూవక్త్రే
 క్రియావక్త్రే క్షితాః కే గావయంతి తమ్, ప్రేరణాశ్చే భారగే ఒప్రీతో

శ్రీహరి దేవభాగో రజగ్. ౨౪. కావ్యం చ ప్రహృష్టస్య తంహా నిద్ర
 మిత్థమీ, చ్యుత్యం గోఽంగాః తంచఘాతవశోఽపి తో నేహ ఉద్యతే. ౨౫.
 నాకావ్యానిః శ్రీ. సు. వర్ణా శ్రీ. కు. ౦. సర్వ వృ భావయోగ్, క్షు. వర్ణో
 సువక్రమూలాః భావయో ద్విత్వః. ౨౬. ప్రేరణాఖ్యాం ధాగణాం సు ప్రాణ
 వివ రణోఽపి, ఘో. శ్రీ. సూ. భి. మా. వశో. నీవలం గన్వ మాత్మ్యవనో. ౨౭.
 వణుం నేహ సువద్యస్య ప్రేరియోమో గృహణః, ప్రాణలేహో నిద్యతే
 వానా మేసం గన్వం న్యవారణమత్. ౨౮. నూ. యుం మా త్రాప్యోః ప్రేరితి
 సుమామో. శ్రీ. కంచనా, ప్రాణాకానానిభి గన్వనై భూనిసామి వ్యాటో
 వత్తు. ౨౯. తా వద్యవతో నేహ ద్వికావ్యవయో. మేమ ని, దేహో వ్యవ్రం
 మ మున్యత్త వ్యాసనో నేహాశ్య వయాణా. ౩౦. క్షితే వ్యకాత్త నిద్యంతి
 నిద్యత్యంతి చ నిద్యతే, అనుభవ స్థానీకా నేహ ఉద్యత వ్యవ్రాణా
 ప్రవా. శి. ౩. ప్రాణకాక్రం తో లభ్యా గన్వ నిద్యకన్యావశు, ఉత్కాక్రం
 సెం వానియంతి శ్రే ప్రాణా నిద్యత్య వాయనాత్. ౩౧. తేవలం. ని. ని. ద్యకన్యా
 ప్రాణ వివ రణోఽపి. ౩౨. తావత్ నిద్యకానుభవం ప్రమాదేన లోని. ౩౩.
 ౩౩. క్రతుముక్తి క్షే. గు. నిద్య ప్రాణకన్యా వ్యాస మిత్థమో.

అనుభూతిప్రకాశే వివరణము

కావ్యం ప్రాణవేదనానీ పదప్రకాశా ౨౪వో నిర్వృతమి. ౩౦.
 ప్రాణో లయం కలి ఉత్పన్నః కన మేమ వత్తు స్వస్తి నేనో, వ్యవ్రాణం ప్రవి
 ర్ణిత్యం కనం నేమా లవర్ణితే. ౩౧. కన వ్యవ్రాణం కేవల నేహ నిద్యకన్యా
 మాత్మ్యయాత్, లోకాణం తా నిద్యకం నిద్యే కన్యా, కావ్యకన్యానికామి. ౩౨.
 ఉపాన్తిక వయా వర్ణం నిద్యం వ్యవ్రాణం నిది, మన్వ గురు కుమానైవం
 ప్రకాశాం వ్యవ్రాణం కన్యా. ౩౩. మామాత్తవ ఉత్పన్నః ప్రాణ లభ్యా నిద్య
 క్రయం. అవిద్యకన్యా నేహం కన్యా నేహావ్యాయా యథోపి. ౩౪. ధామా

అపృతవ ద్రవ్యైవ త్పాపైః ౨ పాపశుభి రసికైః, అథా వర్షణసీత్యుశి
 ర్వాయోవాధి క్షణాఽఽక్షరైః. ౩౯. తోవ్యకల్పకృతం కర్త వననా
 య త్తవేద హి, ప్రాణస్య స్థూలతేహేషు నిమాగనవకారణం. ౪౦. ప్రాణే
 స్వధిక్ష్మాతా సృష్టా వ్యవయంక్షే ముఖా ప్యుగో, ప్రాణో వృక్షే వ్యక్తి
 యుషా విరియంక్షే నుభాణ్యం. ౪౧. నిరయాత్ర సుఖ్యైకం ఉపామం స్థాప
 మే కథం, ముఖవాసీక ర్థోః తద్వ వృద్ధయం క్వంవ మవర్థితః. ౪౨. వనా
 నా స్థానో నిశ్యే కుక్త సుష్మం నమం వయో, అన్నా ప్యాణ్యవతో
 వనాన్య ద్విత్వై న ద్రుంధో ౨భవత్. ౪౩. హ్యయ్యువదోః కేవాత్తా స్థిత వద్భ
 వాభి ద్భృశం, వాదీశ్చైద ర్ములవాసీనంభూతై కాధిశం శతం. ౪౪.
 ప్రత్యేకం శశవంభూత్య మృత్యుకాణావార్యై క్షణాపైః, ద్వాపజ ప్రతిపహస్తాదే
 ప్రత్యాఖ్య ప్రకీర్తితాః ౪౫ తామనన్యావ్యవహాయ వ్యానో ౨యం నురుశే
 ణం, తదోర్మివాః ఉత్కాగ్రింసం కంఠ్యో వ్యాన్యజన్తవే. ౪౬. రభివ్య
 వంచదాఽ ౨క్షావ మేమం దేహే వ్యుక్తకః, ఉదావవాయనోత్కాగ్రింస
 రుక్తా తహి ర్భోవ్యతే. ౪౭. ఆవోహామివియవ్యాయలలేతహం మే ౨భి
 మావసా, దేవ ప్రద్రూపకః ప్రాణో రితే వాన్యా మిదం తగత్. ౪౮. త్వి
 ప్రజ్ఞేవతామూః కావేదాం కృత్యుతాశివాత్, ప్రాణాతీ వనికృష్టాసే క్ష
 త్యాత్మం భానం భవత్. ౪౯. దేవే నిమగ్రహ కృత్యువ్యస్తీ శద్వ క్షుచే
 వ్యక్తి, ఆపావానిషు ధూమ్యుతే యకాతో ౨స్తి కాత్మకః. ౫౦. తేహో
 దేవతనూంఃతో ౨వకృతాతో యతస్తతి, కాశీరాష్ట్రే ప్రకాంచే
 ౨స్తా వ్యేహా వ్యవంకరం ప్రకేత్. ౫౧. దనశ్యేకీధివంత్యాదా వంద్రియాదే
 ఉదాత్తవః, యం దేవం భావయే క్షత్ర యాతి ప్రాణ వ్యతీవః. ౫౨
 విలోక ప్రశ్నీషు విక్లిశం ప్రాణం క్షాయతి యః పుణావ, సోకాఘి
 ప్రహ్లా వేదం ప్రతేన విమూర్తవే. ౫౩. అక్షుణాకాంకనంపాతో ౨పర
 వివ్యాఘం కతః,

చతుష్టయ శ్లో వివరణం.

నాగ్నో బ్రహ్మవిద్యార్థం తుచ ప్రశ్నా నవోచక. ౧౪. కాని స్వరంఠి
 కావ్యశ్రీ తాగ్నో బ్రహ్మవిద్యార్థం. తుచా నవం ధివే త్కావ్యం తగ్గశ్రీ
 స్వరీయతే. ౧౫. వశోశ్రీ యాదే బాహ్యవి స్వరంశ్యంక ర్థియా నవ, రశ్ర
 యోఽన్తం తుచా యాదే సంధ్యాయాం దవిగా నవ, ౧౬. శ్రవణాది
 శ్రీయా బ్రహ్మ విద్యత్వా దిం గవ్యతే, నద్యాది తాగ్నో ప్రణావ క్యాపాదే
 దవిగానకాత్. ౧౭. తాగ్నోశ్రీః పలు క్యాత్వా ముక్తే తదయతే నవ,
 ప్రణావ యానాస్తి మేవేం ధ్యాత్వా ముగ్ధంబుగ్గీతే. ౧౮. తావ్య
 మేనా నువరమే మనోఽతదవకం యనా, తేనాత్వా తేనాపతి భువో
 విదా స్వర్షు తవేత్తతే. ౧౯. తావేషు తుచగ్గీతా వానాపతి భువో
 తా, వానాపతి తే నో ఽయం వ్యష్ట వ్యష్టగీతీయతే. ౨౦. పౌర్ణ
 ప్రణావ్యుతాది వ్యు తుచా విత్తాఖ్యతేతనా, తనోపాధిగీతా వీ
 క్షేత్రాత్పాధిభావతే. ౨౧. తుగ్గీతావ్యుత్తయ వ్యితే నావీ గ్గీతావోభవం,
 తల్లానయం స్వప్రకాశే ప్రణా వేవ్యు తివ్యతి. ౨౨. తుచా తే ప్రలయే
 తుచా తగ్గశ్రీ రీయతే, రవ-వ్యుతే రీయతే సంధ్యాయాం వశోశ్రీ
 యథా. ౨౩. తచ్చాత్వా నీచ భూతాం త్వానం శ్రీం శ్రీయోగ్యువీ, తంతగ్గీతం
 తేనావ్య త్తే త్తావశ్రీ యుత్తరే. ౨౪. వివేచనం వివయా స్వర్షే ప్రప్తి
 శ్రీత్వాదినామ తాగ్గీతేం తంతగ్గీతం స్తోత్రం తగ్గీతం వివం ధివే. ౨౫.
 వశోశ్రీ ద్యాది విద్యాయాం నీచం వ్యా త్తనోపేక్షయా, తత్వేనం ప్రలయే
 యవ్య వుక్తా తత్వేనం ప్రథా. ౨౬. పదమాత్మ లనాధారో యథా తవ్య
 త్పితే వపి, తదాదే వేవ తగ్గీతా పదమాత్మోపలక్యతాం. ౨౭. తువలక్
 యితా తేనో ఽత్తా దివ్యోపిదంబకం, తువలక్యం ప్రప్తి తమే వ్యా విద్యా
 యావిమానకం. ౨౮. తాయా తమ వేవ వీనం తేనోశ్రీయవ్యతం, తావీ
 త్యావీనం శ్రీ వం కుర్తం త్తాద్యభావకం. ౨౯. తువేవ తావోపేక్షా

మహానా స్మృష్టా తాద్భుతాం, తాం చాకారి ఐ బద్ధిత్వః మూర్ఖత్వా త్ తివే
 క్తః. 20.

సంచమప్రశ్న వివరణమ్.

అక్య నామత్తు త్లోకోక్తప్రస్తావనకావచం, ప్రణవభావ ముక్తాః
 త్పుంభజేన సంయుజం. 17. తాదేష భావత్వ భావం సాక్ష్యేష కరణం
 క్తేతే, అన్యుత ప్రణవభావయా కరణేష, విజం ఐద, 20. త్పూర్వోచారి
 ప్రసేనాన్యః కరణన్యః ఐద్యేవ. అన్యాయో ఒన్యేనో ద్మృష్టా ప్రామే
 విజంకయేత్, 21. విజాదాన్యదమి కర్మ స్మృత్యుక్తానాత్మకం వరం, యాత్రా
 క్రమవిధిః క వరం అన్య మిగమేత్, 22. విజాతాకారిణి యాత్రాత్తో
 కాకో ఒన్యేనాత్మకం ప్రసే, తాం చ ఐద (తేజాం ఐభావో ఒవరణికరే.
 23. యాక్రీన్యస్మిలింక్షానానో గుణి విలింకయేత్, విజాన్యక్రం
 కమోచానం కదా ఒన్యేనా త్మకం 24. ఐనాన్యజేనా మహానా
 భూక్తోకం ప్రావణ్యుతి కమ, త్పూర్వదావన.మ. తాం చ నుభ్యేన్య క్త్యభిం
 క్తయ, 25. విజాత్మాత్రాత్మకం యాత్రాన్యయం భాగ్యాత్మకం సేషుతే,
 యాకార్యేత్ ప్రావణ్యుతి యాన్యోన్యైవైవయంకం. 26. విజాత్మాత్రా
 ఎన్యేన్యకాన్యం త్రినాక్రం ప్రణవం ద్మితే, నానుజేత్త ద్మృష్టాతాకం
 నీషుతే యక్రీకారిణం. 27. వచ ప్రకేవంభూన్య మ్మూక్తాత్తా యి
 ఐకో ఒన్యేన, తన్య నం వయం అన్య తక్రయం య క్ర దతేకరే. 28.
 క్రమయితే ద్మితే ద్మితే మదనాన్యైవైవయంకాతే, కింకారం వరం అన్య
 భాగ్యేన్యకాన్యం ఐద్యే. 29. కాంకం తాన్యేన్యకాన్యం తుభ
 యం అన్య యన్యం, కన్యోన్యకారేణ ఎన్యోన్య యి నో ఒన్యేనో
 ద్మితే త్మితే. 30. యాన్య ప్రావణ్యం వరం అన్య యక్రయే క్రశ్యేనాత్
 కాన్య,

మద్యగ్రశ్చ నివరణమ్.

అవిశ్చయ్యన్ భవన్యాః పురుషం బ్రహ్మ నిచ్చురి. ౧౩. కాశమిత్రో
 మాకశణిః గోభిః పురుషం ముతకమ్, అభ్యర్చ్య చ్చాః స కేదాహం వచ తం
 పురుషం ముచే. ౧౪. శృంగారో పురుషో దేహో హృష్యశ్చే లోకే నరా,
 కష్టే చ్చాగ్నిరాగినాహంకం మాయయోత్పాదితాః కలాః. ౧౫. ప్రాణో
 క్రద్ధో భాసియి శవంశకం పంచ్రియం మనః, ఆన్నం వీగ్యం నచా మంత్రా
 కర్షి లోకా శృ వామ ద. ౧౬. ఆరోపితాః కలా యస్మిన్ త్రాల్లో ఒదా
 పురుష దతః, ఉపలభి గ్రహ ఒత్సవ్య దేహామక్య ప్రకస్యతే. ౧౭. విద్రా
 వతా సత్ర నిష్ఠా వృష్యశ్చాగ్నిః, సప్తేతి తవతా దేహో స్థితే
 ప్రోర్ణిత్యభోధనాత్. ౧౮. శివశ్చావదోదాహః ప్రాణ ద్విచ్ఛ క్షణిచ్ఛం,
 ప్రాణోత్పాంతిస్థితే చ్చాక్ష్య శ్చాలోక్యేనే ముముక్షుభిః. ౧౯. కష్టే స్మ
 క్కాంక ఉగ్రాంతి మాహ్యస్యమితి విచారయన్, వరణాత్తా ఒచ్ఛం త్వా
 దాకావనాలోదా భవే గ్రహే. ౨౦. శివశ్చాస్మాతోవిద్యే నివృత్త్యం దహ
 త్వని, దేహాన్తే ప్రోర్ణిత్యాపేణ పురుషశ్చం విబుధ్యతామ్. ౨౧. లోకాగ్నిరాగి
 నాహంకం వర్ణమస్మి క్షుభిర్వికమ్, సత్యాభిష్టానితావత్వోత్ ప్రోర్ణిత్య
 మువచక్యతే. ౨౨. కఠీవ్యర్థి ప్రవిష్టాని నీకులే దూపవామసి, కలాస్యా
 త్వని లోధత దేహస్యాత్తాఒత్థివోత్థికః. ౨౩. నిద ఒకలో ఒచ్చుకః
 ప్రోర్ణి క్షుదాత్తా ముక్త ఉచ్ఛతే, విసం లోఫయతుం వర్ష్య వదాంతా
 సంప్రవర్తతాః. ౨౪. కలాః ప్రసస్థితా యస్మిన్ దదనాభో విరా భవ,
 తం వర్ణం పురుషం లోర్ష్య లోకీభ్యం కృన్మ్యహంయే. ౨౫. కాత్యాయనా
 దయ స్పర్ష్య శృణుభ్యం మునిశ్రంగవా, ఏతావ తేవ బ్రహ్మణం వేద్వి
 వాలో ఒభవం కర్మచిత్. ౨౬. మునయో ఒచ్ఛ్యంయంక త్తం వీర్వలాపం
 వహో ఒబ్రువో, సంసారభయతో ఒచ్ఛాకం సాంవా త్త్వం హి నా వీతా.
 ౨౭. అవిద్యాయాః పరిం పాసు య స్తాయతి కర్మ తే, కుశ్రాదా మురి

అం కర్తుం క శక్తాః ప్రణతం వివా. 10. సుమధ్యః పరమర్షిశ్చో భూయో
 ధూయో వ హోవహః, ఇత్యేకం పిబ్బలాన స్తా చ్చరీ వహ్నిరీతవాన్. 11.
 వేద శ్రుతుస్థ రుస్సన్యా విద్యేయం రుత్ననోచనా, ప్రణాశితా ఒక.
 స్పూరుష్య ద్వివ్యాగీర్ణమహోత్తరః.

ఇతి శ్రీ విద్యారణ్యవిరచితే ఆరుఘోనిష్ఠ భాషే,
 ప్రశ్నోపనిషత్వివరణార్థం
 విశ్వరూపాభ్యాసః.

క్రి. ౫ తా. య. ప. ౬.

అత్త పురాణే

పంచదశోపత్యాయము.

ప్రశ్నోపనిషత్పితరణయాప. ౬.

ప్రథమ ప్రశ్నోపనిషత్పితరణయే

శ్రీత్యా ౬: ౧౦౫ క్షుద్ధానం తిన్యా నర మభావక, ఏవలాజేరి
 సంప్రాక్తం శ్రీమతిమా నుకో ద్మిఖాన్. ౧. భవప న్నైకతేయోణ యమ
 క్షం ప్రస్తావరిచా, ప్రకాపంపాపరీకాతం, ప్రకాశ్యజ్ఞానకారణం. ౨. వామ
 దేవాసఖాలే శ్చ వక్షసేన పనువ్యతం, కథా కారీకతీప్రాక్తం యక్త కక్త
 ప్రకగ్గణ. ౩. ఆకాశకక్తకాశా! నరుకజ్యో మహాకయో, అవశ్యసౌమి
 విజ్ఞానం యక్త వంక త్వయేరితి. ౪. అగ్నినో స్మిక్త సంవాసో నంక్త
 క్షమ్య మహాత్మనా, వక్ష్మ్యన్దాపర్యలో యక్త క్షేక మేకతస్మిలేక్యుకాల్.
 ౫. ముక్తావబాక్ష్మికోణో భావ ద్మవికైశ్యా వనేకణి, నిరముర్త్య నిలవణా
 క్షయం తమో యక్త క్షయకళోల్. ౬. అవశ్యం వ క్షేత్రేయోణ్ణి వ్యసోధి
 ద్మృచ్ఛానంతిం, వ్యవస్థయే న్నచాలేనా! వ్యసోన్దమయతి ఫురా. ౭.
 శ్వేతాశ్వకరమాహం. ౮. యోనీంద్రా వఖ్యభావక, కకశ్చ ద్విజకాక్షుల నిల్లి
 రిశ్చ మహాభూమా. ౯. యదా యక్త నరు తిన్యా నరికేతాశ్చ క్షేపా,
 వయశ్చ భృగు వ్రత్య జ్యేతామనిపీర్తకణ్. ౧౦. వర్షసాధనంభూదే
 ధూయా న్నవ్నాగ్నిం ఇక్తరి, కాకాలాదే శ్చ నిజ్ఞానం వన్నా గ్నిసానిపిహ
 క్షయేన్. ౧౧. వంవక్తావైష్ట శ్చ కరణం వన్నా గ్నివక్త మహాత్త ధి, ప్రకాశ్యం

శబ్దః కల్యణ మేవానీ ప్రపంచానం. ౧౧. విద్యాః కల్యాణానాం చ మహా
 వందనానానాం, అనానో ప్రపంచకార్యం ప్రాప్త్యానాం మహాం ప్రతా.
 ౧౨. సామాధ్యాయక్రమశాస్త్రో మై శతై త్ప్రపంచమా. నవతోఽపి
 శిష్యాశ్చ సామయో శిష్యశిష్యాః. ౧౩. నాస్మిమాలో భగవాన్ పూర్వో
 వేదవర్షణః, ప్రస్తు నానాను ప్రపంచమా విద్రువోఽనా. ౧౪. ఇంద్రశ్చ
 ప్రస్తువిద్యామః క్రమణా దాత్తలోభణమ్, విద్రువం పాస్తకవిద్యాయం
 యచ్చ శతపిఠేణమ్. ౧౫. అభర్షణం చ యస్మిన్ ప్రాక్తవా స్వీమితా
 యి హి, కింకారణా హి యస్మిన్ ప్రా వేదీ శిష్యునందరా. ౧౬. మహ్య
 మే పృథావ్యాకం పద్మం విద్రువో నలో, త్వయా భవత్ప్రపంచో శ్రీమ
 ము మిచ్ఛాన్మహం విధో. ౧౭. నిబ్బలాత్ మునీ కామా మిచ్ఛిన్మృత
 ఉత్తమం హి యో. అంచే ప్రాక్తం త్వయా మహ్యం త్వావ్యాభ్యామస్త
 శోభనమ్. ౧౮. మహ్యశ్చో నున కన్యానా కథాం ప్రకృయమితితామ్, ప్రస్తు
 భాగవతేం పఠ్యన్త లోపేక మిభావనమ్. ౧౯. కవాలి గుప్తతర వ్రోశే
 యాంయో మితితా ఇనో, ఆప స్మిన్మహం వీక్ష్యాః కృతకార్యాస్తామ్ క్రీయా.
 ౨౦. వాచిన్యాని మనేశా చ శక్యకామాః కల్యణానాం, వర్షణ్య సాన్యా
 యనీ ప్రపంచో గ్రామస్య వ్యాకర్షణాయనః. ౨౧. వైవస్విత్యాగ్రవ ప్రపంచ
 త్వయ కాన్యాయనోఽపిచనంభీ మన్య పితేహం పద్మవేగ్నాశ్చవేదామ్. ౨౨.
 మహింకవిహితా వేదనా సరీశ్చ విద్యాః క్రీయాః, మర్యానాః తరయః ప్రస్తు
 నమిచ్ఛంతో యశోఽస్యతాః. ౨౩. ఇనం : వారయామాను ర్పశ్యం శో
 వ. శ్ర మహ్యమి, అప్రాప్తం శ్రోత్రీయోఽప్తతో నునై రభ్యుభిశ్చ క్షయా. ౨౪.
 ఇతి వింకయతాం ఏహం కన్యానాలో ముంకర్షణ, భగవాన్ స్వచ్ఛయైవా
 యా క్తం వేదం బ్రాహ్మవిత్తమి. ౨౫. క నూనూంకం విదాన్యాభ యావత
 ప్రీతి మనీశ్వరా, ఇన నియాం ర్మచ్ఛయైతా పప పద్మం హి నమ్యత. ౨౬.
 శక్తిక నమాన వే వత్వ వ్యానవేద్య నిమన్తతా. అధ్యాంకరిత్రుమా తీమ
 స్మిన్మహ్యశ్చ చ తం విభవతి. ౨౭. పమిథాంకరా సూక్ష్మా యథాకాశ్చం

మనోధియః, ధవల వ్యవ్యసితై శే ఏయం సంహారతావనః, ౨౫. భీతా స్త్రాంతం
 కరణం ప్రాత్యు కాశ్యమైకా కరణాగచాకా, ఏవమైకా ఒక తై వ్యక్తా
 సిద్ధిలాభో ముఖ్యతః. ౨౬. ఇహి వచన మిహైకా వ్యక్తి పుర్వా వ్యక్తి
 మతిః, శ్రద్ధావలే ఒక ని మ్రాణా దగువర్ణియచిచే. ౨౭. గురు శ్చిష్య
 య ఏనా ప్ర న్యవస్థి దరి గమ్యతే, తతో ధవతో మువయో యద్యుకి
 మ్యో శ్చుభావతః. ౨౮. తావనా బ్రహ్మచర్యాదివికాః పర్వత్రవహి, శ్చా
 ఒచి నూయ ఏవాల వహిసే వే. ౨౯. బ్రహ్మచర్యాదివికా
 వాచుసర్వంతు కావసా, తతో ఒహం ధవతాం ప్రాన్యా పుర్వా న్యవ్యవసి
 పర్వతా. ౩౦. యావత్కావం చరిష్యతే శ్చే త్రోచలే తి వ్యక్తియతాం, ఏవ
 ముస్తే తథా చక్షు స్తే వర్ష్య శ్రద్ధయా ఒవ్యతాః. ౩౧. ప్రణివత్య యచ
 త్వాను వత్సలే గాతే వసి, గాత్యాయనః కచుత్తి చ వచనామ్యేన యతి
 వీత్. ౩౨. భగవత్ మన ఏవయా ప్రణా కారణతో ఇహి, ప్రాప్తివంతిహ
 తస్య వ్యాయం వసి శ్చం మువివ శ్రమ. ౩౩. ఏవ ముస్తే విరాం వ్య వ్యక్తి మానా
 ముఖ్యతః, పరిశ్చిష్య యచాబ్యుష్టం ఏకా-తాం లేవ కాశ్రుతి. ౩౪. ప్రణా
 వతి త్తరా శ్చుష్టం వీవ్యుక్తం త్క గీశ్వరః, పర్వాణాద్య పర్వణానా వ్యీ
 వాహా నునామతి. ౩౫. ఆస్తి ప్రాం న్నవా ఒఒవిశ్యో పర్వతిక్కరిణ
 పుమాః, విశ్వయద మ్యుపదాలో లాగవేనా వరాణిణం. ౩౬. బ్యోవి
 రాత్తా వచాశ్చి ర్వాణ్యో ప్రాం శ్చునాత్తః, సంవత్సరార్థమర్థం య
 క్కాధికం చోత్తరాయణం. ౩౭. అస్తీకా యవ గమ్యంతి వ్యుచావ్యా
 త్వాన యంబలా, ఏతం భియా మచాత్వాన ముదిత్య నునితోతనం. ౩౮.
 తావనా బ్రహ్మచర్యాదివికా ముక్త్యాంతునః, ప్రాణాయామ
 మేకత్తి కధికం వేవచాది. ౩౯. అమృతం చారయం వైకత్ శ్చానకం వ
 నుం శ్చా, బ్రహ్మలాకాభిం నూర్యా శ్చురతో యత్తి వర్తతే. ౪౦. ఆస్తి
 గతాః పువత్తైలే అవర్తంలే కదావన, బ్రహ్మనిష్ఠావనందర్వా బ్రహ్మనా
 పర్యావర్త్యలేతనః. ౪౧. శుక్లతక్ ఒచి విహి రాస్త్రా ఒస్తి ప్రాణియ

భృగో, సోమాత్తాత్తాఽయం భగవాం శ్రుతిస్తా నావసీదాణామః, ౧౫. యోవ
 యాంఠి ఉచాత్తాతో భాక్తిః శ్రీధ్యయా ౭ వివితాః, కృష్ణరత్న త్రణా
 రాత్రి వ్యత్యాం కలి ముపేనుసాం. ౧౬. ప్రస్తుతవర్ణం భవేత్పిశ్యం గృహ
 ధానాం వ్యయోపితి, అశ్వినోమాత్త కం యన్తు మిథుజం వస్సోలో ౬- ౧౭.
 ౧౮. సంవత్సరాలీ భగవాన్ మానవాదకమావస్థిక, ఋతుమలూకర లిటి
 నా సూర్య శ్రుతే వర్ణవ యః. ౧౯. ద్యునోకాస్తో సక్ర వర్ణవ్యపేతు
 రుక్తః 20. హి యః, అశ్వినోమాత్త వన్యావ్య వలూపుం వ్యా వ్ననాత్తవ.
 ౨౧. అన్యా కృంధుమితా శ్రేతో రేకవ శ్రు ప్రణా వయా, తాయంలే
 వివిధా విద మస్మిసానా హి కారణం. ౫౦.

ద్వితీయ ప్రశ్న నివరణమ్

అఖోదక విజ్ఞప్తి వ్యవస్థా ర్థాగ్రహో ౭ అగ్నివే. దేవాః కర్తవ్య
 భగవాన్ మనతో ౭ వ్య విధారణా. ౫౦. కతలే వాగ్న శ్రాంతి ప్రణా
 శవ్య ర కః బ్రహ్మో, నిలేభ శ్రేష్ఠ విక స్తే రర్ణం వస మనానుజే. ౫౧.
 పన మతో ౭౨ కం ప్రాణా నిచ్చనాతో మునిశ్వరః, సంభూతాని వానా
 ర్థా ఉక్తా వికాంతవలే. ౫౨. ప్రాణో వ్య వ్యవేనాకాం భారణా మనీర్తి
 తాః, ప్రాణోఽయియోతి సంధాని కర్మకాశవ్య హేకపి. ౫౩. విశేషతో
 మన ప్రక ప్రణా కారణం ప్రుకం, శ్రేష్ఠ విధారణ శ్రేష్ఠ సంభవతి
 ర్మ్యతి స్థితి. ౫౪. ప్రాణ స్థేవివ్యుత్తేకేతే శాస్త్రీ కారణం, ప్రాణే నలి
 కేరీలేత్తేకావగాని సంభిష్ఠలే. ౫౫. విర్ణంయంఠి ర విర్యాతే సంభవితేనా
 మజీకాః, ప్ర ధానయి. కా కర్త యని రిష్ఠితి సంస్థికం. ౫౬. కతా ప్రతే
 ద్యునింశ్యాంయ ముప్ర వేద కీ కాగం, అవ్యయవ్యులిలేకాధ్యాం వానాన్య
 రవివిశ్వకం. ౫౭. విధారణకర్ణం ప్రాణవ్య కక స్తే కర్ణలే మునిం, అన్య మూర్ణ
 శ్రీ వ్యవస్థో వివ్యవనికవిష్ఠిక. ౫౮. సంభవా సంభూతాని సోమా ౭౨
 మనవచ్చయోక్, నిశ్వం శ్వనాని కర్మకర్ణం వానూమక్రియాత్తకం. ౫౯. త్వ

య్యవరకతక్రమభాషా యర్థవదాన్తికాః. తనుర్విభావాం ధాతాళాం
 దూతక ప్రస్తుం ప్రకాయతే. ౨౦. ఏనా క్షీరస్యాగ్రస్థశ్చ భవానేవ నచాపరా.
 విభాగినుంతి పత్యాని వనశ్యంతి తా ఏ యాని భోః. ౨౧. వ్యధాస్యావో
 నికాశశ్చ ప్రాణహాహాణి తాని నై, సర్వేంద్రియగతా యా లే తపః
 ప్రాణాంతిషుతే. ౨౨. శివాం తాం నరు రేషుశ్చో ముక్త్యానివా కర్మం
 ద్విదో, ప్రాసక్యేనం వశే నర్విం ప్రసితే యక్ష్మిరిష్టితం. ౨౩. తూరేం
 మ్రాణో రక క్షం ద్రియం ప్రణాం విభేనా, ప్రాణం శ్రేష్ఠం వికృత్య
 తత్ ప్రవృతతే నసి. ౨౪.

తృతీయ ప్రశ్న వివరణమ్.

అవ్వలాయనగానా న కొనల్యో వృష్టవా ప్రసం, భగవో ష్టూ
 వాయం నితా ప్రాణో వికాయతే. ౨౧. శరీరే వా కథం గచ్ఛే వాత్మానం
 చ కథం హి నా, సచిత్త్య పర్యజేహేషు ప్రాణ స్థితి తవ్యం. ౨౨. శివాయ
 ముక్త్యాం గచ్ఛే క్షణం వైవ విభావయేత్, తాన్య తూహ్యత్కేం
 నర్వం నక జేత దృటావరం. ౨౩. ఏషా వ్యష్ట ప్రకా ప్రాణా కిష్టలాతో
 ౨౪ తం ప్రతి, ౪తి ప్రకా విమాన్ యన్తా స్పృశ్యతే క్యం మునే ౨౫
 భో. ౨౬. అప్రీష్టాం ౨౭ తి తతి ముఖ్యం నమ్యమ్యుత త్వయోనితం, అత్తవో
 తాయలే ప్రాణా పదా ధారుణ జేహకా. ౨౮. నువశ్యంతా కర్మభి శ్చ పర్వ
 జేహ దుయం ద్రి శేతో, మనో ౨౯ యతే కర్మ కుభం వాఽకుభ మన
 వా. ౩౦. ధుంకే తజేవ విభాం ఫల ముత్తకరాయకా, కన్యైవ కర్మణా
 ప్రాణా కరీరవరక్షకే. ౩౧. శరీరం వాప్నుయాన్విత్వ మున్నో యా తనిం
 గతా, కర్మాణి త్రివిధావ్యక్త ఫల్యకాచాక్షాణ్యం. ౩౨. జేహేంద్రి
 యమునో హేతుత్వైవత్యా క్షర్యజేహానాం, కుంద్రియాణి చ జేహో ౨౩
 న న్యుకేంద్రా కదాచక, ౩౪. కర్మ కర్మం ప్రభో నితు తునసా నమభిష్టికా,
 అనువస్మస్య యత్కర్మ జేహేంద్రియగణ్యత. ౩౫. నతయ్యుక్తం

వ్యవహారమును ప్రకృత నిరూపణముచేసిరి. ౯౩. వ్యవహారమును ప్రకృత
 బాధా క్రమాచేతనిరూపణము. దేవస్వరూపలే యిప్పుడు భావోద్భవవ్యవహారము.
 ౯౩. ప్రాణం ప్రయాణి చేసో ౨.యం ప్రాణో ధావారంకరిం కయేత్, తేన
 పోధావయా సేన సంయోజో ఒబ్రాబ్రుణా ౨వీచ. ౯౪. అంటే యి శ్లోక
 నా ౨వేద సంస్కృతి కర్తవ్యము, పాపసేనాక్షణా దైవ విద్రుష్టై స్థం
 వలేవ. ౯౫. ప్రాణ మేవం సయోక్తం యో బాధయా కృతుం వురా,
 కస్య విభాగియా సేయం సంకరి స్మ ప్రసీయాతే. ౯౬. ఆత్మక వ్యాక్తి
 విభాగా బాధావిద్రుష్టములితాత్, భవే త్తూభం యతో భూమో వ
 ప్రతే శ్చిక్తి చి క్కృచిత్. ౯౭.

చతుర్థ ప్రశ్న వివరణము.

అది కర్మ ముదలే గార్హస్థి బోధానందే ద్వయం, ఇది మానా విసి
 కాత్మా విభురావం మునీశ్వరం. ౯౮. ముఖం గాని వలసిన కాని వాగ్రుతి
 వర్తనా, వ్యుత్పాద వశ్యే చ్య కశరో దేవః కస్య సఖం ప్రశేత్. ౯౯.
 ప్రాణాదికాశ్చ వశ్యే ఒమో ఆకాశే కుత్ర కర్మ కై. ఏదం వృష్టి స్తదా
 లేన కిమిలావ స్త కుప్రసేత్. ౧౦౦. చతురాదీని సర్వాణి క్షయంతి వ్యష్ట
 వర్తన. కర్తవ్యకాం మనస్కై క్షయంతా వచనాంశ్చ. ౧౦౧. ప్రాణాచా
 రావయా కుచ వాగ్రుక్తస్మి సమస్వికాః, వస్యలే కంఠలే యిచ్చా దర్శం
 జకరంకీకం. ౧౦౨. ప్రాణ ఆనామీయాభోక్తి గార్హ పశ్యో ఒవ్యసానం,
 వ్యాసో ఒవ్యాసార్థవదం స్వయాసో ఒసీవనా ఒస్మి. ౧౦౩. ఉల్కాగ్ర
 మరీ విశ్వాన మావంతి యి వ్యయే దయం, వశే ఆస్మాగ్ని వోక్తవ్య
 వ్యాధావః ఫలమితి. ౧౦౪. యనమాసో మవ ప్రకృ తుంస్తా క మనా
 ద్విశం, ప్రాణాన్నయో బ్రహ్మణాశి గణయంతి వ్యాసంబుతే. ౧౦౫. మన
 వివ తతి స్వాక్తి కై కర్మపరిచేకం, వశ్యే క్షృణుంక మఖం కర్మే క్షుప్తా
 పంసారంకీకం. ౧౦౬. మరీకీతో యి ఆత్మాఒయం కై కివర్ వత్తి రిదికా,

ప్రాణాదికం యశ్చక్రం తస్మిన్నేవావతిష్ఠతే. ౧౦౭. వాణ్యుశ్చ యతా
 తాశ్చివమీనోఽతేకదిగ్దళాః, శ్చుశ్చిశ్చివీం భూతానసంతే శ్చురైర్వీక్షితే
 శ్చుశా. ౧౦౮. చక్షువాదీకృషితదా శ్చానకర్షేం ద్రియోశ్చివీ, దశద్యభాంశ్చ
 శరణం ప్రాణాః సంపదిదాశ్చి. ౧౦౯. పశేషధిం ద్రియోశ్చివీం వ్యాపారై
 యే సంయంతి, అత్తస్యైతత్తేకే పశ్చేదయ మింద్రియై ర్వివిక్తై ర్షి. ౧౧౦.
 వ్యాపారాణాం తీ పశ్యేషం కర్తా భేదవిభక్తీ, ప్రక్షుప్త్యాదికసంహా తేష
 సంక్షోభైః పరమేశ్వరే. ౧౧౧. యస్మైవం ప్రథమం సాశం మావసం పర్య
 సంక్రయం, ఘోషమాక్షుశరీరాభ్యాం రహిశం హూయయా ఒపేష. ౧౧౨.
 అక్షరం వ్యక్తం శాఖ్య మాసంబాల్వాన నిశ్చయం. తావతే పతి పర్యం తీ
 శిమాత్యాన్య నివేషి. ౧౧౩. తావతే సంప్రతే ప్రాణ ద్రియై ర్శ్చుశ్చి
 శ్చుశా, యత్ర తేష ద్దధా ప్రాణా భుజేంద్రియవిభక్త్యా. ౧౧౪. శ్చిరా
 యా తేష తం కన్యే క్షర్యం శ్చు పరంబహు.

పంచమ ప్రశ్న వివరణము.

సర్వకాలాం ఒక వైశ్యో ఒయం శ్చక్ర చ్యానోకనం మమం. ౧౧౫.
 భగవో నందనాశం య ఏకాదిత్యావసంగంశ్చి, కలియం లేష లోకం స
 లయం లేక ద్యుతాభుతా. ౧౧౬. ఇన్యై ర్శ్చి కిచ్చలావ ప్ర మియం పయం శ్చక్ర
 రిశ్, అక్షరం పరమస్యాయి హనుష్యుత పర్యదా. ౧౧౭. అభిభావ రిభిష్ఠ
 శ్చుశ్చింకాన ఇతి నియతే. అయతా లక్షా పరమ సుపరం వా ప్రమాణో
 ప్ర శేవ. ౧౧౮. మాత్రాభేదా శ్చుశ్చిశ్చి కథితో శబదాదిషి, వికన్యై ర్
 శ్చమా ద్భూత్వద్విప్రకాశాశ్చి ఫూలిహి. ౧౧౯. యిన్యై ర్శ్చుశ్చి ర్శ్చి
 శ్చమా శ్చుశ్చిశ్చి ర్శ్చుశావకే. అక్షరం శ్చిమాత్రేం యతో ఒకా
 శ్చుశ్చియోశ్చి. ౧౨౦. ప్రతే లేష ప్రమాణో ఒయం మమతో శ్చుశ్చ
 తోశ్చ, శ్చిమాత్రై ర్శ్చి కలికి శ్చుశ్చియో హంకారో అక్షరంశ్చి. ౧౨౧.
 మాత్రాద్వయంయి హంకారముఖం పరిశ్చికిం, భూమి ద్భూమి ర్శ్చుశ్చి శ్చుశ్చ

అక్షరాణాం ర సామధి, ౧౨౨. ఓంకారా భ్యర్వమేకైశ్చ యత ప్రక్ష
రయం మహాన్,

మధ్యస్థశ్చ నివరణమ్.

భారద్వాజ మృగేశాఖ్యః పుట్రైశ్చైవ మధానలే, ౧౨౩. న్యస్యావపర
ఆత్మానం పిపులావం మునిశ్చరం. భగవన్ యదశకల ఆత్మా యః పరిశ్చితః.
౧౨౪. తదిద్ధ మహా మక్ష్మిద్ధం మనవాని నిరూప్రవాన్, హిరణ్యవాణో వృష
లిః కోనవాచాం కదాచన, ౧౨౫. మాచుగా కృత్రిష్ట మాత్మాన మేవం వివయ
నాయుతః, లేవ పృష్టో ఒహా మశ్యేవ దిశం వచక మక్షవాన్, ౧౨౬.
బ్రువిసం యదశకలా వాచాం నానామి ధూవలే, స్వశ్చైవ ఒరి ధూవలే
వాచా మన్వశం నిచ్చి కర్షి చిత్, ౧౨౭. లక్ష్మ స్వస్మకవాక్యజ్ఞ పుటం
దుఖం నుచాదుణం, వయాం పిత శుశ్యే శ్చ లోకవ్యయభుటం దివా, ౧౨౮.
ఆవృకం యో వలే శ్కాన్వక పురుషో వరియోహితః, విస్యశ్చే రాకపుత్ర
స్య నూష్టింధూతో గన వ్రణః, ౧౨౯. మన్యాం లం పురుషం ప్రక్షాన్
న్యాఖ్యామ నుధువా ఒర్షసి, ఏవం భృష్టే వ్రవా ప్రాహ రిపురాతో ముని
శ్చరః, ౧౩౦. హిరణ్యకం ల్రిమా శేవ న దూలే కన్య చి క్షాన్వితో, ఇహై
వాంతః శ్చరీలే ఒర్షే ప్రమా వాస్తే మహేశ్వరః, ౧౩౧. యస్మిన్ నాతి
కలా నిశ్చం యదకాసి మహాక్షయ, యో ఒయ మంతశ్చరీరజ్ఞః పురుషో య
దీశ్వరి, ౧౩౨. యదుకృతికః పూర్వ మిహాంచశ్రే నిస్పృక్షయా, ఏవం
#శాయనిత్వాంం కప్రకామో మహేశ్వరః, ౧౩౩. ఆహం నిర్వగతో
కేహే నిత్త కేవాశ్ర నిస్కృతిం, ఆత్మాన్ శ్కాన్వితసుణాం గంతా చిత్రియా
మిస్మిన్, ౧౩౪. ఏవం విదింశ్య భగవాన్ వ్యసోశ్కాన్వితాన్వితహేతుకం,
ప్రాణం పురాత్నకం వ్యాత్వా వృష్టేవా పృథకమం ప్రభుః, ౧౩౫. ప్రాణో
శాధి రయం కేవో మృత్యుహూతో మహేశ్వరః, ధియ మా నికృతూచాం
కాం క్రష్టాం పూర్వం వనర్థ య, ౧౩౬. పంచభూతాని కడకు క్షావశ్చేంద్రి

యోజిత, మనసా నూతాన్యన్న మన్నా స్వీయం కరణిణాం. ౧౩౭. తత
 క్తర క్ష్య కర్తాణి తావదాత్మతాని చ, వేదాభ్యయత మశ్వేత త్సాన్వం
 యస్కైర్వణాం ఛిరత్. ౧౩౮. నేద మంత్రానియూచా క్ష్య ప్రాణా నేవ ని
 ర్గతాః, అన్నానిచ తనస్తే జిహ్వయ్య నిన్నా దేర్నియిత్ తాః. ౧౩౯. కర్షణ్యో
 విభలా తావత త్ఖయస్కాత్త. ౧౪౦. ఏ, గావేషు గామ య స్వాకం
 ముక్తస్మాకే న కచ్చతి. ౧౪౧. అనర్హియావనిలయ మనంక మితి నీయతే,
 ముక్తస్వీతా కలా స్ఫుర్యాః పురుషం ప్రాప్య నిర్లుణం. ౧౪౨. పృథావణే
 వికళ్యంఠ రమూత్ర మివ రింభత, కర్ష్య యథా పృథీణూని మాపాణి
 ననా నాపభిః. ౧౪౩. త్యక్త్వా యాంతి పమూత్రస్య నాపయాసే యుక్త
 గాః, ముక్తస్వీతా కలాన్యస్య నాపయాపవంశితాః. ౧౪౪. పుంశ వివ
 ప్రయూత్యేతా నాపయాసే మహాత్మనః, నాపయాపవంశీనస్య విష్కలభ్య
 వరాత్తనః. ౧౪౫. అనందాత్తా పుమా నేష పృథ్వో నిష్కలాం జన్మయే,
 ఏవాలా పరా యవ్య స్కేలా అస్తిం న్నభా శ్శితాః. ౧౪౬. విషం విభావ
 తాం పురిసాం వ పున ర్పురిస్యణం భయం, భవే నేత వృశీరభ్య తాతకః
 దరకః క్వచిత్. ౧౪౭. లాగిత్వాత మినం ప్రాప్య పునస్పర్శా వభావక,
 విచానా తోపమిలితాః సదసి నిర్భణక్రమాన్. ౧౪౮. విలాపితేవ తాతామి
 ద్విలా అస్తాహ మవ్యయం, వాతానం కిమవ్యక్త వరాకామ్యుత విక తత్.
 ౧౪౯. భ్యుక్తా అన్యయామాన్ ప్రా మనిం తే ద్విలోక్రమాః, దేవవర్ష
 కసా నేవ మభాసంత త తం ప్రసి. ౧౫౦. ఛిన్నా న్నే సంకయా అస్త
 స్కృతాన్తా క్ష్య వయం కృతాః, నిర్గుణం త వగం ప్రాప్త మాయాకః వ
 తో హి యత్. ౧౫౧. అక్య బ్జిన్యూక్ వయం తాతా స్వరో మహి
 ప్రాస్తాన్లోక్రమాః, కలో మాతా పితా చ త్వ మస్తాకం వావసి క్వచిత్.
 ౧౫౨. త్సాన్వోఛ్యేభ్యో పనుష్కాలో హ్యస్తాశం భవతా త్పదా,భవతా కర్ణ
 భారేణ తారితా మస్తనం కవసిం. ౧౫౩. అవిద్యావారీణిం యక్త ప్రాకా
 వానూదయః క్రతాః, ఏవ ముక్తే ఒభ లాః సర్వాః నిర్భలాః క్షుభ

